

Jaarverslag 1997 van het Hoofdbestuur

Ingevolge Artikel 18.3 van de statuten

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

50ste jaarverslag

Jaarverslag 1997
van het hoofdbestuur
Ingevolge artikel 18.3 van de statuten

50^e jaarverslag

Eindredactie: drs. L.H.M. Osterholt

Dit jaarverslag verschijnt onder de verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur van de VVD.

De inhoudelijke verantwoordelijkheid voor de verslagen van de Organisatie Vrouwen in de VVD, de VVD Bestuurdersvereniging, de Groep Nederland van de Liberale Internationale, de verschillende fracties in de Staten-Generaal en het Europees parlement, en de prof. mr. B.M. Teldersstichting, ligt bij de afzonderlijke besturen.

Inhoudsopgave jaarverslag 1997

1. Ten geleide	5
2. 98 ^e algemene vergadering te Venlo	6
3. Hoofdbestuur	7
a) Verslag over 1997	7
b) Periodiek overleg hoofdbestuur - kamercentrales (artikel 27.2 st.)	12
4. Partijraden	14
5. Afdelingen	15
6. Ondercentrales	17
7. Kamercentrales	18
8. Algemeen secretariaat	19
a) Verslag over 1997	19
b) Ontvangers VVD-Thorbeckepenning	21
c) Archiefbehartiging	22
d) Internet	24
e) Thorbeckehuisnieuws	25
9. Oplossen van problemen in afdelingen en centrales	26
a) Verslag over 1997	26
b) Commissie van Beroep (artikel 32 st.)	27
10. Ledenbestand	28
a) Ledenwerving/ledenbehoud	32
11. Commissies en werkgroepen ad hoc	33
a) Commissie reglementen (CEUR)	33
b) Commissie Tweede Kamer	33
c) Commissie Eerste Kamer	35
d) Commissie Europees Parlement	36
e) Commissie Liberalisme 21 ^e eeuw	37
f) Commissie Verkiezingsprogramma	38
g) Positieve actie	40
12. Inhoudelijke discussie	42
a) Verslag over 1997	42
b) Ouderenbeleid	43
13. Commissies van advies (artikel 60 hr.)	45
14. Bijzondere groepen (artikel 78.1 hr.)	47
a) Organisatie Vrouwen in de VVD	47
b) VVD-Bestuurdersvereniging	49
c) Groep Nederland van de Liberale Internationale	52
15. Vrijheid en Democratie	55
16. Kader Planning en Begeleiding	56
17. Public Relations, voorlichting en campagnes	57
18. Vorming en Scholing	61
19. Verslag internationaal partijwerk	66
20. Jongerenbeleid	69
a) Verslag over 1997	69
b) Landelijke Commissie Jongerenbeleid (LCJ)	71
c) Samenwerkingsprojecten	72
d) Samenwerkingsovereenkomst VVD- JOVD	73
21. Fracties in de Staten-Generaal en in het Europees Parlement	74
a) Eerste Kamer	74
b) Tweede Kamer	76
c) Europees liberale fractie	78
22. Prof. mr. B.M. Teldersstichting	84

Bijlagen

- I. Lijst van meest gebruikte afkortingen
- II. Besluitenlijst 98^e AV (50^e JAV) te Venlo
- III. Jaarverslagen commissies van advies (art. 60 hr.)
- IV. Bijlagen Haya van Somerenstichting

1 Ten geleide

Met dit jaarverslag legt het hoofdbestuur van de VVD verantwoording af over het door het hoofdbestuur en de door het hoofdbestuur ingestelde commissies gevoerde beleid in 1997. Tevens wordt een beeld geschetst van de ontwikkelingen binnen de partij in 1997.

1997 was een jaar waarin opnieuw werd bewezen dat de VVD een springlevende partij is. Bijeenkomsten en cursussen werden zeer druk bezocht, de discussies over *Vrij en verantwoordelijk* en het ontwerp-verkiezingsprogramma waren inhoudelijk van een hoog niveau en de ledenparticipatie bij alle activiteiten was intensief.

Daarnaast was 1997 ook het jaar van de voorbereidingen. De verkiezingen voor Gemeenteraad en Tweede Kamer werden voorbereid, terwijl ook de viering van het tiende lustrum van de VVD veel aandacht vroeg.

De VVD werkt. Niet alleen tijdens de verkiezingscampagnes, maar in een permanente opdracht om duidelijk voor het voetlicht te brengen dat de VVD staat voor het vergroten van de liberale invloed in de Nederlandse politiek en samenleving.

Het hoofdbestuur sloot 1997 af in de vaste overtuiging dat het liberalisme de toekomst heeft. Tezamen met de VVD-leden, de VVD-kiezers en de gekozen liberale vertegenwoordigers zal het hoofdbestuur de uitdagingen van de 21^e eeuw aanpakken, met nieuwe ideeën en mogelijkheden in een krachtige partijorganisatie.

Ir. A.J. Korff
Algemeen secretaris

2 98^e algemene vergadering te Venlo

In de algemene vergadering in Venlo op 23 en 24 mei 1997 is het voorstel tot wijziging van de statuten en reglementen aangehouden. Het hoofdbestuur zal in een later stadium de voorstellen opnieuw voorleggen aan de algemene vergadering.

Het beleidsplan en de begroting voor 1998 werden door de algemene vergadering geaccordeerd.

Ook heeft de vergadering uitgebreid gesproken over het rapport *Vrij en verantwoordelijk*. Het rapport werd in gewijzigde vorm vastgesteld en aan de commissie Verkiezingsprogramma ter beschikking gesteld. Na de verkiezingen zullen onderdelen van het rapport met de partij worden besproken en nader worden uitgewerkt.

Ook is besloten dat financiële acties ten behoeve van het hoofdbestuur ten tijde van de Tweede Kamerverkiezingen twee maal kunnen plaatsvinden. De data zullen in overleg (met de penningmeesters van de kc's) worden bepaald. Een integrale aanpak van deze financiële acties is wenselijk.

Tijdens de algemene vergadering werd mr. F. Korthals Altes door de vergadering benoemd tot erelid van de VVD.

Voor de verantwoording over de tijdens deze vergadering genomen besluiten, wordt verwezen naar bijlage II van dit jaarverslag.

3 Hoofdbestuur

3a Verslag over 1997

In 1997 kwam het hoofdbestuur 16 maal bijeen en wel op de volgende data:

20 januari
17 februari
10 maart
24 maart
21 april
12 mei
9 juni
30 juni
1 september
22 september
6 oktober
11 oktober (zaterdag)
20 oktober
10 november
1 december
15 december

Ook dit jaar was een groot deel van de vergaderingen gewijd aan bestuurlijke onderwerpen, bespreking van de actuele binnen- en buitenlandse politiek, alsmede de financiële stand van zaken van de partij.

Het hoofdbestuur heeft, samen met de commissie Liberalisme 21^e eeuw, in de eerste maanden van 1997 een vijftal geclusterde uitlegavonden over het rapport *Vrij en verantwoordelijk* georganiseerd. De belangstelling voor deze avonden was groot.

Daarnaast is in de hoofdbestuursvergaderingen van 1997 veel aandacht besteed aan de voorbereidingen voor de verkiezingscampagne in de eerste helft van 1998.

Verder is in 1997 veel gewerkt aan de interne organisatie van de partij. Het hoofdbestuur is tweemaal in retraite gegaan om zich te bezinnen op de toekomst van de VVD als politieke partij op lange termijn, waarbij nadrukkelijk de organisatiestructuur van onze partij aan de orde is gesteld. Dit heeft onder meer geleid tot een gewijzigde opzet van de portefeuilleverdeling van de leden van het hoofdbestuur. De nieuwe portefeuilleverdeling is bij dit hoofdstuk opgenomen. HB-leden zijn daarbij regio's toebedeeld.

Op 17 februari heeft het hoofdbestuur besloten mevrouw drs. H.L. Pieters voor te dragen als hoofdbestuurslid voor de plaats "Rutte" en de heer ing. P.H. Tirion voor te dragen voor de plaats "Breukers". Ook heeft het hoofdbestuur besloten de heer mr. drs. J.C. van Baalen voor te dragen als campagneleider van de VVD.

Op 24 maart werd, na overleg met het Periodiek Overleg Hoofdbestuur-Kamercentrales (POK), besloten dat de heer mr. drs. J.C. van Baalen als campagneleider van de VVD werd benoemd en derhalve per 1-1-1998 zal aftreden als hoofdbestuurslid van de VVD. De heer drs. W.K. Hoekzema zal de portefeuille internationale zaken van de heer mr. drs. J.C. van Baalen tot mei 1998 waarnemen.

Op 9 juni werd het rooster van aftreden van de leden van het hoofdbestuur vastgesteld. Verder werd besloten om op zaterdag 27 september een voorzittersdag te organiseren voor afdelingsvoorzitters.

Op 30 juni werden de leden voor de commissies kandidaatstelling Eerste Kamer en Europees Parlement door het hoofdbestuur benoemd (zie pagina 34 en 35). Tevens werd besloten een projectgroep, bestaande uit een zestal hoofdbestuursleden, in te stellen die een notitie zou verzorgen over de nieuwe portefeuillevindeling van het hoofdbestuur.

De vergadering van 6 oktober was vrijwel geheel gewijd aan het toelichten van het VVD-ontwerp-verkiezingsprogramma 1998-2002. De voorzitter en secretaris van de commissie, de heren R.L.O. Linschoten en dr. K. Groenveld, waren aanwezig om een toelichting te geven.

De vergadering van zaterdag 11 oktober was geheel gewijd aan de bespreking van de ontwerp-kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen van 6 mei 1998.

Op zaterdag 18 oktober werd na afloop van het POK een extra hoofdbestuursvergadering ingelast, in deze vergadering is het ontwerp-verkiezingsprogramma door de leden van het hoofdbestuur formeel vastgesteld.

In de vergadering van 20 oktober is de ontwerp-kandidatenlijst voor de Tweede Kamer door het hoofdbestuur vastgesteld.

Op 15 december werd het organisatieverslag van het algemeen secretariaat vastgesteld. Ook werd besloten nieuwe kamerleden te gaan trainen, en wel in de weekenden van 6 & 7 en 20 & 21 maart 1998.

In de laatste vergadering van 1997, gehouden op 15 december, werden de begroting en het beleidsplan voor 1998 vastgesteld.

Het hoofdbestuur werd geadviseerd door:

mevrouw W.M.C. van Ark-Hessing

E.A.H. van der Biezen

mr. drs. F. Bolkestein

dr. L. Ginjaar

drs. E. Haaksman

de heer mr. F. Korthals Altes (tot maart 1997)

mevrouw T. van der Stroom-van Ewijk (tot mei 1997)

drs. G.M. de Vries

DE CLUSTER POLITIEK

(coördinatie: voorzitter/ondervoorzitter, Hoekzema/Haafkens)

PORTEFEUILLE	HB-LID	PRIMAIR	SECUNDAIR
Partijvoorlichting Fracties Bewinders	drs. W.K. Hoekzema voorzitter R. Haafkens ondervoorzitter	▪ algehele leiding ▪ politieke contacten met fracties ▪ voorlichting vanuit de partij ▪ in- en externe communicatie	▪ curator Teldersstichting • plv. voorzitter
Inhoudelijke discussie	drs. W.K. Hoekzema voorzitter	▪ voortgang discussie Liberalisme 21^e eeuw ▪ coördinator inhoudelijke discussie in de VVD	
	mevr. mr. W.M.C. de Vrey-Vringer secretaris voor de organisatie	▪ voortgang discussie Liberalisme 21^e eeuw ▪ inhoudelijke discussie in de VVD	▪ curator Teldersstichting
Partijcommissies Teldersstichting	mevr. mr. W.M.C. de Vrey-Vringer secretaris voor de organisatie	▪ partijcommissies ▪ regio Dordrecht en Utrecht	▪ adviserend lid van de partijraad ▪ plv. statuten en reglementen
Internationale Zaken	mr. drs. J.C. van Baalen secretaris voor de organisatie tot 01-01-1998	▪ coördinatie van de organisatorische activiteiten van de partij op internationaal terrein ▪ Midden- en Oost-Europa-programma ▪ contacten met de besturen van liberale partijen in het buitenland ▪ organisatie inhoudelijke discussie korte termijn met betrekking tot buitenland, Europa, ontwikkelings-samenwerking en Defensie ▪ Betrekkingen met de ELDR	▪ adviserend lid van de partijraad ▪ lid van de raad van de ELDR
	drs. W.K. Hoekzema voorzitter Vanaf 1-1-1998 is de heer drs. W.K. Hoekzema de enige portefeuillehouder Internationale Zaken.	▪ betrekkingen met de LI en LIGN	▪ adviserend bestuurslid van de LIGN ▪ bestuurslid LI ▪ lid van de raad van de ELDR ▪ plv. internationaal secretaris

DE CLUSTER PARTIJ

(coördinatie: algemeen secretaris/penningmeester, Korff/Sandberg)

PORTEFEUILLE	HB-LID	PRIMAIR	SECUNDAIR
Organisatie Ledenservice	ir. A.J. Korff algemeen secretaris	▪ functioneren en organisatie van de partij ▪ functioneren en organisatie algemeen secretariaat ▪ statuten en reglementen ▪ regio Den Haag en Leiden	▪ adviserend bestuurslid van de VVD-Bestuurdersvereniging ▪ plv. penningmeester
Financiën	jhr. R.G.P. Sandberg tot Essenburg penningmeester	▪ financieel beheer van de partij ▪ contributies en giften ▪ subsidiestromen ▪ regio Tilburg en Zeeland	▪ voorzitter van het HB-KC penningmeestersoverleg ▪ adviserend lid van de partijraad ▪ plv. partijcommissies ▪ plv. adviserend bestuurslid van de VVD-Bestuurdersvereniging
Vorming en Scholing	drs. A. van Voskuilen secretaris voor de organisatie	▪ vorming en scholing ▪ regio Haarlem en Amsterdam	▪ voorzitter van de LCV ▪ plv. kaderplanning en begeleiding ▪ adviserend lid van de partijraad ▪ plv. ouderenbeleid ▪ plv. voorzitter LCJ
KPB	R. Haafkens ondervoorzitter	▪ kader, planning en begeleiding ▪ regio Den Helder en Rotterdam	▪ plv. algemeen secretaris
Interne media Ledenbehoud	mevr. W.J.M. Bregman-Kaaks, secretaris voor de organisatie	▪ Vrijheid & Democratie ▪ interne communicatie ▪ ledencontacten ▪ regio Drenthe en Flevoland	▪ plv. adviserend bestuurslid Organisatie Vrouwen in de VVD ▪ plv. positieve actie ▪ adviserend lid van de partijraad

DE CLUSTER KIEZER

(coördinatie: Sandberg/Tirion)

PORTEFEUILLE	HB-LID	PRIMAIR	SECUNDAIR
Campagne Publiciteit en externe media Ledenwerving	mevr. drs. H.L. Pieters secretaris voor de organisatie:	▪ verkiezingscampagnes ▪ externe communicatie ▪ viering van het 50-jarig bestaan van de VVD ▪ ledenwerving ▪ regio Gelderland en Limburg	▪ voorzitter van de LPC ▪ adviserend lid van de partijraad
Zwevende kiezer Marktonderzoek	ing. P.H. Tirion, secretaris voor de organisatie	▪ contacten met (zwevende) kiezer ▪ marktonderzoek ▪ nieuwe media ▪ regio Overijssel en Den Bosch	▪ plv. in- en externe communicatie ▪ plv. voorzitter LPC ▪ adviserend lid van de partijraad
	mevr. C.R. Baljé-Rijnders, secretaris voor de organisatie	▪ contacten met (zwevende) kiezer ▪ marktonderzoek ▪ nieuwe media ▪ regio Groningen en Friesland	▪ plv. voorzitter LCV ▪ adviserend lid van de partijraad

DE HORIZONTALE AANDACHTSGEBIEDEN

(doelgroepen die in meer of mindere mate voor ieder cluster van belang zijn)

PORTEFEUILLE	COÖRDINEREND PORTEFEUILLEHOUDER	PRIMAIR	SECUNDAIR
Jongeren	mevr. C.R. Baljé-Rijnders secretaris voor de organisatie	▪ coördinatie jongerenbeleid ▪ betrekkingen met de JOVD	▪ voorzitter LCJ
Ouderen	mevr. W.J.M. Bregman-Kaaks secretaris voor de organisatie	▪ coördinatie ouderenbeleid ▪ betrekkingen met ouderenorganisaties	
Vrouwen	R. Haafkens ondervoorzitter	▪ positieve actie	▪ adviserend bestuurslid van de Organisatie Vrouwen in de VVD
Innovatie	ing. P.H. Tirion secretaris voor de organisatie	▪ innovatie in de partij	

3b Periodiek overleg hoofdbestuur – kamercentrales (POK)

Ingevolge artikel 27.2 van de statuten vond er in 1997 regelmatig overleg plaats tussen het hoofdbestuur en de voorzitters van de besturen van de kamercentrales.

In het verslagjaar is het POK op de volgende data bijeen geweest:

25 januari

15 maart

14 juni

13 september

18 oktober

20 december

Zoals altijd werd iedere vergadering begonnen met de bespreking van de politieke toestand in de Tweede Kamer, Eerste Kamer en het Europees Parlement. De fractievoorzitters of hun plaatsvervanger hebben informatie gegeven over de op dat moment actuele onderwerpen.

In de eerste POK-vergadering van 1997, op 25 januari, werd een delegatie van de commissie kandidaatstelling Tweede Kamer ontvangen. Aanwezig waren de voorzitter, de heer ir. D. Luteijn en de commissieleden J. Kamminga en mr. H.E. Koning. De heer ir. D. Luteijn heeft een toelichting gegeven op de procedure, de beoordelingscriteria en gesprekken die de commissie voerde.

In deze vergadering heeft de heer mr. A.J. te Veldhuis vervolgens een toelichting gegeven op het burgemeesters benoemingenbeleid.

Op 14 juni werden de KC-voorzitters bijgesproken over de voortgang van de commissie kandidaatstelling Tweede Kamer. Vervolgens volgden toelichtingen op het traject van het verkiezingsprogramma en de voortgang van het campagne team en het lustrumfeest voor het 50-jarig bestaan van de VVD.

Op 13 september werden de eerste voorbereidingen voor de bundelingsbeurs, die in het kader van de reductie van het aantal wijzigingsvoorstellen op het verkiezingsprogramma op 13 december in Amsterdam werd gehouden, besproken met het POK. Tijdens deze beurs waren vanuit iedere kamercentrale vertegenwoordigers aanwezig. Wederom werd tijdens de vergadering van 13 september gesproken over de voortgang van de campagne en de viering van VVD-50.

Het POK-overleg van 18 oktober was geheel gewijd aan het ontwerp-verkiezingsprogramma 1998-2002 en aan de ontwerp-kandidatenlijst voor de Tweede Kamer. Bij de bespreking van de hoofdlijnen van het verkiezingsprogramma lichtten de voorzitter en de secretaris van de commissie, de heren R.L.O. Linschoten en dr. K. Groenveld, de hoofdlijnen toe. Een uitgebreide discussie met de voorzitters van de kamercentrales volgde. Vervolgens werd aan de voorzitters de ontwerp-kandidatenlijst uitgedeeld. De heer ir. D. Luteijn en mevrouw drs. N.J. Ginjaar-Maas gaven een toelichting op het advies van de commissie aan het hoofdbestuur, waarna overleg met de kamercentralevoorzitters volgde.

Tenslotte vond de laatste vergadering van 1997 plaats op zaterdag 20 december. Naast de vaste rapportage over de voortgang van VVD-50 en de campagne werden de begroting en het beleidsplan van het hoofdbestuur voor 1998 besproken. Het beleidsplan en de begroting zijn beiden opgesteld vanuit de nieuwe, projectmatige gedachte met drie clusters (te weten Politiek, Partij en Kiezer). Verder werd gesproken over de aanvullende beschrijvingsbrieven voor de 99^e en 100^e algemene vergadering, respectievelijk ter vaststelling van het verkiezingsprogramma en de Tweede Kamerlijst (30 en 31 januari 1998).

4 Partijraden

In 1997 vonden er 3 partijraden plaats en wel op de volgende data:

5 april

20 september

14 november.

De eerste partijraad van zaterdag 5 april vond plaats in congrescentrum *De Reehorst* te Ede en stond geheel in het teken van het ouderenbeleid. In deze partijraad werden de uitkomsten van de op 30 november 1996 gehouden themadag over ouderenbeleid besproken. Vervolgens werd de vervolgnoot "Waardevol Ouderenbeleid" van de initiatiefgroep ouderen aan de orde gesteld en geaccordeerd.

De volgende partijraad, deze vond op zaterdag 20 september plaats in *'t Spant* in Bussum, blikte terug op de Miljoenennota, de Algemene Beschouwingen en Prinsjesdag. Na de opening door de voorzitter, drs. W.K. Hoekzema, volgde een toespraak door de voorzitter van de VVD-Tweede-Kamerfractie, mr. drs. F. Bolkestein. Vervolgens werden in deze partijraad inleidingen gehouden door de vertegenwoordigers van de volgende clusters:

1. Bestuur (Justitie en Binnenlandse Zaken)
door J.W. Remkes
2. BOD (Buitenlandse Zaken, Ontwikkelingssamenwerking, EG-zaken en Defensie)
door drs. F.W. Weisglas
3. Welzijn (Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Welzijn en Volksgezondheid)
door mevrouw drs. M.M.H. Kamp
4. Leefbaarheid (VROM, LNV en Verkeer en Waterstaat)
door J.D. Blaauw
5. FES (Financiën, Economische Zaken en Sociale Zaken)
door drs. J.F. Hoogervorst

Vervolgens werd naar aanleiding van de vijf inleidingen met de zaal gediscussieerd, onder meer over de hoofdpunten van het regeringsbeleid. Mr. drs. F. Bolkestein sloot de partijraad af.

De laatste partijraad van dit jaar vond op vrijdag 14 november plaats en behandelde het ontwerp-verkiezingsprogramma voor 1998-2002. Aanwezig waren enkele leden van de commissie Verkiezingsprogramma waaronder de voorzitter van de commissie, de heer R.L.O. Linschoten, die een toelichting op het ontwerp heeft gegeven. Vervolgens heeft de heer H.F. Dijkstal een toespraak gehouden, waarna discussie met de zaal volgde. De partijraad werd afgesloten met een speech van de fractievoorzitter in de Tweede Kamer, mr. drs. F. Bolkestein.

Het hoofdbestuur heeft in zijn vergadering van 24 maart besloten de volgende persoon te benoemen tot lid van de partijraad *namens het hoofdbestuur*:

- mevrouw T. van der Stroom van Ewijk

Het hoofdbestuur heeft in zijn vergadering van 12 mei besloten de volgende persoon te benoemen tot lid van de partijraad *namens het hoofdbestuur*:

- mevrouw prof. dr. H.M. Dupuis

5 Afdelingen

Als gevolg van gemeentelijke herindelingen en samenvoegingen nam het aantal afdelingen van de VVD in Nederland dit jaar af met 25 tot 512. Het aantal VVD-afdelingen in het buitenland bleef dit jaar ongewijzigd, waardoor de VVD in 1997 in totaal 517 afdelingen telde. Zie onderstaande tabellen.

Tabel samengevoegde afdelingen

<i>Oude afdelingen</i>	<i>Nieuwe afdelingen</i>
Riethoven, Bergeyk	Bergeyk
Dussen, Werkendam	Werkendam
Terneuzen/Sas van Gent, Axel, Hulst/Hontenisse	Oost Zeeuws Vlaanderen
Borger, Odoorn	Borger-Odoorn
Coevorden, Dalen, Oosterhesselen, Sleen, Zweelo	Coevorden
Eelde, Vries, Zuidlaren	Zuidlaren
Havelte, Diever, Dwingelo, Vledder	Westerveld
Nijeveen, Meppel	Meppel
Norg, Peize, Roden	Noordenveld
Anloo, Gasselte, Rolde, Gieten	Aa en Hunze
Beilen, Westerbork, Smilde	Middenveld
De Wijk-Koekange, Ruiner, Ruinerwold, Zuidwolde	De Wolden

Tabel: Totaal aantal afdelingen (* = inclusief buitenland)

A	38	K	24
B	26*28)	L	12
C	55	M	36
D	26	N	30
E	1	O	43
F	1	P	25 (*26)
G	45 (*46)	Q	13
H	46	R	41 (*42)
I	1	S	5
J	44	Totaal: 512 afdelingen (*incl. buitenland 517)	

De betekenis van de letters in bovenstaande en volgende tabellen luidt:

A 's-Hertogenbosch	H Dordrecht	O Overijssel
B Tilburg	I Amsterdam	P Groningen
C Gelderland (Arnhem)	J Den Helder	Q Drenthe
D Gelderland (Nijmegen)	K Haarlem	R Limburg
E Rotterdam	L Zeeland	S Flevoland
F 's-Gravenhage	M Utrecht	
G Leiden	N Friesland	

In 1997 is er sprake geweest van een aantal naamswijzigingen van de afdelingen. De afdeling Budel/Maarheeze wijzigde haar naam in Cranendonck, de afdeling Alphen-Chaam wijzigde haar naam in Alphen-Chaam-Baarle Nassau en de afdeling Walcheren tenslotte, wijzigde haar naam in Veere.

Indienen jaarverslagen

Evenals vorig jaar zijn de ontvangen jaarverslagen en financiële verslagen van afdelingen geregistreerd. Het betrof hierbij steeds gegevens over 1996.

Een volgend overzicht geeft een indicatie in hoeverre afdelingen hun reglementaire verplichtingen zijn nagekomen (gerangschikt per kamercentrale, voor de betekenis van de letters wordt verwezen naar de tabel bovenaan de pagina.

KC	ontvangen	aantal	%	t.o.v. landelijk
A	12	38	32	3
B	9	28	32	3
C	11	55	20	-9
D	2	26	8	-21
E	1	1	-	71
F	1	1	-	71
G	10	46	22	-7
H	11	46	24	-5
I	1	1	100	71
J	9	44	20	-9
K	7	24	29	-
L	6	12	50	21
M	22	36	61	32
N	5	30	17	-12
O	14	43	33	4
P	5	26	19	-10
Q	9	13	69	40
R	10	41	24	-5
S	4	5	80	51
TL	149	517	29	n.v.t.

149 van de 517 afdelingen voldeden dus aan hun verplichting om een jaarverslag in te dienen of wel 29%.

Dit is een hoger percentage dan voorgaand jaar (24%).

6 Ondercentrales

Het aantal ondercentrales is in 1997 ongewijzigd gebleven.
Een schematisch overzicht geeft de volgende verdeling per Kamercentrale:

Totaal aantal ondercentrales (*=incl. Buitenland):

's-Hertogenbosch	2
Tilburg	4*
Gelderland	11
Rotterdam	1
's-Gravenhage	1
Leiden	9*
Dordrecht	11
Amsterdam	1
Den Helder	4
Haarlem	3
Zeeland	6
Utrecht	6
Friesland	5
Overijssel	7
Groningen	8*
Drenthe	3
Limburg	6*
Flevoland	1
TOTAAL	89

Ingediende jaarverslagen

De ondercentrales dienen evenals de afdelingen te voldoen aan de reglementaire verplichting een jaarverslag en een financieel verslag bij het hoofdbestuur in te leveren.

20 van 89 ondercentrales zijn deze verplichting nagekomen. Het betreft hier de jaarverslagen over 1996. Procentueel gezien bedraagt het aantal binnengekomen verslagen 22 %. Dit is een hoger percentage dan voorgaand jaar (20 %).

7 Kamercentrales

In het verslagjaar heeft het hoofdbestuur geen bezoeken aan de kamercentrales gebracht. Het contact vindt plaats via het periodiek overleg hoofdbestuur met de kamercentrales (POK). Dit overleg heeft 6 maal plaatsgevonden in het verslagjaar. Voor een globaal overzicht van de inhoud van behandelde onderwerpen wordt verwezen naar hoofdstuk 3b. Daarnaast heeft het hoofdbestuur besloten bestuursleden toe te wijzen aan de kamercentrales om ook op deze wijze contact te onderhouden (zie hoofdstuk 3a)

8 Algemeen secretariaat

8a Verslag over 1997

Het algemeen secretariaat kende in 1997 een groot aantal personeelswisselingen, meer dan een kwart van het totaal aantal medewerkers beëindigden het dienstverband met de VVD. Vooral de Haya van Somerenstichting kende opeenvolgend een groot verloop omdat drie medewerksters met zwangerschapsverlof gingen. Het algemeen secretariaat verloor daardoor in korte tijd veel kennis en ervaring, maar kreeg ook een nieuwe instroom van enthousiaste krachten. Uiteraard stond 1997 voor een groot deel in het teken van de voorbereidingen voor de verkiezingen in 1998 (kandidatenlijst, verkiezingsprogramma, buitengewone algemene vergaderingen, cursussen, campagne) en voor het 50-jarig jubileumfeest te Amsterdam. Er werd een campagnestaf opgezet waarin vele medewerkers van het secretariaat permanent of ad hoc participeerden. Deze campagnestaf werd tevens aangevuld met tijdelijke krachten. Tenslotte werd door het hoofdbestuur in zijn vergadering van 15 december het organisatie rapport voor het secretariaat vastgesteld. In dit rapport dat door de directeur in opdracht van het hoofdbestuur en volgend op een organisatienota van 1995 werd samengesteld, werd ondermeer voorgesteld een 36-urige werkweek in te voeren, de functie adjunct-secretaris om te vormen tot bestuursassistent, een structureel beoordelings- en beloningsbeleid op te zetten en de BBRA schalen van de overheid toe te passen voor een betere personeelsconcurrentie in de markt.

Nieuwe benoemingen:

Per 1 april werd Christiaan van Eekhout benoemd als sprekerscoördinator en assistent voorlichting. Op 1 juni werd Henk Boer aangesteld, om op part-time basis orde te scheppen in het archiefmateriaal dat wekelijks door het secretariaat wordt geproduceerd. Maaïke van Utrecht kwam de Haya van Somerenstichting per 13 augustus versterken als secretaresse. Met ingang van 15 september werd Ron Smit benoemd als bestuursassistent financiën. Dorine Heiden werd op 1 augustus aangesteld bij de Haya van Somerenstichting als assistent Vorming en Scholing. Per 1 oktober werd Alette Doreleijers benoemd als bestuursassistent ledencontacten en Ewald Bouma werd met ingang van 20 oktober in het kader van de campagne werkzaam als medewerker voorlichting.

Vertrokken medewerkers:

Per 8 mei werd afscheid genomen van Susanne Meijers, secretaresse voor Vorming en Scholing (Haya van Somerenstichting). Niek van der Meel, administrateur, nam afscheid per 1 juli. Carla de Ruiters was gedurende acht jaar de receptioniste/telefoniste van het secretariaat, zij nam afscheid per 1 september. Op 1 november namen twee markante medewerkers afscheid die respectievelijk 7 en 3 jaar verbonden waren aan het algemeen secretariaat: Ineke Sybesma en Mathieu Borsboom. Ineke was als adjunct-secretaris ledencontacten (en jongerenbeleid) het gezicht geworden van de marketing en de contacten met de leden in het algemeen en jongeren in het bijzonder en Mathieu was als assistent huismeester en whizzkid de manus van alles die het secretariaat zo hard nodig heeft. Gerda Koopman, meer dan 20 jaar als boekhoudster trouw aan het secretariaat verbonden, beëindigde haar betrekking per 1 januari 1998, evenals Bonnie Bessem, assistent Vorming en Scholing (Haya van Somerenstichting).

Alle medewerkers is grote dank verschuldigd voor hun inzet en toewijding.

Externe krachten:

Op externe basis werd het algemeen secretariaat gedurende het jaar ondersteund door Bert van der Stoel, projektmedewerker Provincie & Gemeente (VVD-bestuurdersvereniging), Rino Martilia assistent huismeester, Gytha Hoekstra, receptioniste/telefoniste, Anneke van Oosten, boekhoudster en Ed van Lent en Bart van der Kamp, campagnemedewerkers.

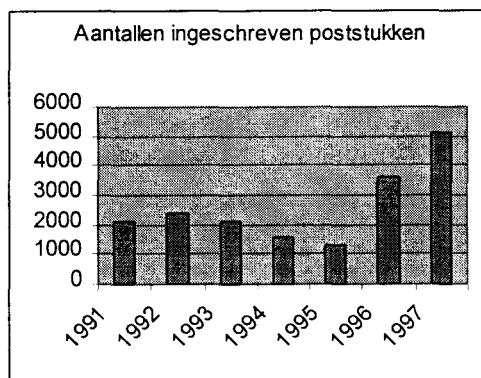
Per 1 januari 1998 waren de volgende personen aan het secretariaat verbonden:

J.J. Alberts, H. Boer, E. Bouma, A.W. Dijk, mevrouw R. Dijkman, mevrouw mr. A.J.G.M. Doreleijers, mr. C.C. van Eekhout, mevrouw E. Gans, drs. A. Geensen, mevrouw drs. P.H. Ginjaar, mevrouw M. de Goede, mevrouw M.A.M. Goergen-Coenen, mevrouw drs. D.J.H. Heiden-Potters, mevrouw drs. Y. Hoekstra, mevrouw G.M.W. Kalkman, mevrouw D. Koetsier, J. Maris, mevrouw M.A. ter Marsch, drs. L.H.M. Osterholt, R. Smit, mevrouw L. Trompet, mevrouw drs. M.J. van Utrecht, mevrouw drs. G.C. Velthoen, drs. R.G. van de Wetering, mr. D.W. Zwart.

Alsmede: A.G. van der Stoel, R. Martilia, mevrouw G. Hoekstra, mevrouw A. van Oosten, mr. E.J. van Lent en B.R. van der Kamp.

Statistiek

Het algemeen secretariaat (inclusief Haya van Somerenstichting, VVD-bestuurdersvereniging en Organisatie Vrouwen in de VVD) omvatte per ultimo 1997 23,9 formatieplaatsen bezet door 28 personen, waarvan 12 mannen en 16 vrouwen en voorts 3 externe krachten.

8b Ontvangers VVD-Thorbeckepenning

Door het hoofdbestuur werd in 1997 aan de volgende leden de VVD-Thorbeckepenning vanwege hun verdiensten voor de partij uitgereikt:

mevrouw G. Hop-Hofstede
A. van Hulst
P.W. Kortenray
mevrouw F. Pot-Esselbrugge
drs. M. Rutte
ing. P.H. Tirion

Totaal: 6 penningen

8c Archiefbehartiging

Op 19 maart 1997 vond er in het Thorbeckehuis een bijzondere bijeenkomst plaats. Na een jaar van voorbereidingen en besluitvorming werd de eerste gezamenlijke plaatsingslijst van landelijke VVD archieven gepresenteerd ten overstaan van vertegenwoordigers van het hoofdbestuur, van het Algemeen Rijksarchief (ARA) te Den Haag, het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) te Groningen en andere genodigden. Dr. J.E.A. Boomgaard, directeur van het Algemeen Rijksarchief en drs. G. Voerman, directeur van het DNPP boden het eerste exemplaar van de co-productie aan, aan de Algemeen secretaris van de VVD, de heer ir. A.J. Korff. Na deze handeling, werd vervolgens een presentatie gegeven van deze plaatsingslijst op internet, waardoor de archieven van de VVD voor onderzoekers over de gehele wereld ontsloten werden. Fysieke raadpleging van de documenten vindt nog steeds plaats op de plek van de archiefbewaring zelf, maar door deze nieuwe en op elkaar afgestemde plaatsingslijst, is een goed instrument beschikbaar gekomen voor optimale onderzoeksresultaten.¹

Andere activiteiten waaraan meegewerkt werden in 1997 betroffen onder meer de later bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) te Amsterdam verschenen publicatie *Mirror film, spiegel van de jaren vijftig*, door mevrouw R. Temme, het VPRO programma "*Het jaar van de opvolging*" en de doctoraalscriptie *Afscheid van een ambivalent vocabulaire, de VVD onder leiding van P.J. Oud 1952 – 1959*, door R. Peters (UVA, 1997) De scriptie *Vrouwen in de VVD* door mevrouw L.C. Krüger, verscheen bij de RU Groningen.

In het kader van de gemeentelijke herindeling van Drenthe, welke herindeling zijn feitelijke beslag krijgt op 1 januari 1998, werd ondersteuning geboden aan de oprichting van het *Liberaal Archief Drenthe* zoals dat op 19 november 1997 gestalte kreeg, in navolging van het reeds eerder door particulieren opgerichte Liberaal Archief Groningen, *de mr. H.S. Siebers en ir. A. Voetstichting*.

In aanloop naar het tiende lustrum van de VVD in 1998 werden zeer veel verzoeken om informatie verwerkt van afdelingen en centrales. De aanvragen spitste zich met name toe op de geschiedenis van de eigen afdeling of centrale en hulp bij het zoeken van verloren gewaande archieven.

In het kader van het lustrumboek voor de jarige VVD werd door drs. L.H.M. Osterholt het onderzoek van relevante archieven gecoördineerd en intensief samengewerkt met de auteur H.J.L. Vonhoff. Het boek zal tijdens de lustrumviering van 24 januari 1998 worden aangeboden, onder de titel *Liberalen onder één dak*.

Naast het beantwoorden van informatie-aanvragen over historie en achtergronden door afdelingen en centrales, werd er tevens meegewerkt aan het opvangen van belangrijke VVD archieven en het onderbrengen en ontsluiten hiervan. Als gevolg van deze inspanningen verschenen er in het verslagjaar onder meer de inventarissen van de archieven van de Kamercentrale Leiden over de periode 1962-1994 (bij het ARA te Den Haag) en van de afdeling Zeist en omgeving en haar voorgangers, 1946-1991 (ARA, Den Haag, 1997).

¹ Voor een verslag van deze bijeenkomst wordt ook verwezen naar het magazine van het ARA "De Bovenkamer" jaargang 1997, nummer 2, pagina 32 e.v.: *VVD archief optimaal toegankelijk*.

Tevens wordt verwezen naar jaargang 2 nummer 4, april 1997 van het personeelsblad van de Rijksarchiefdienst "Radicaal" onder de titel *VVD archief in band en op beeld*.

In het kader van het beleid met betrekking tot VVD archieven, werd het reeds eerder aan het hoofdbestuur afgestane archief van de VVD Kamercentrale Tilburg (1970-1989) overgebracht naar het Rijksarchief in Noord-Brabant, terwijl het archief van de afdeling Zeist (zie hierboven) werd ondergebracht bij het Rijksarchief in de provincie Utrecht.

Het landelijke archief van de VVD bij het DNPP werd door opschoning op het algemeen secretariaat, aangevuld met stukken uit de periode 1989 – 1994.

Met veel archiefinstellingen werden in 1997 goede relaties onderhouden. Genoemd worden hier met name het Vlaams Liberaal Archief (België), het Algemeen Rijks Archief (ARA, Den Haag), het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG, Amsterdam) en het AudioVisueel Archief, eveneens in Amsterdam. In het kader van het foto-archief werden goede contacten onderhouden met het Maritiem Museum te Rotterdam en leden en bestuur van het Nederlands Fotogenootschap.

8d Internet

De VVD presenteerde op de algemene vergadering te Venlo een eigen pagina op het internet. Het hoofdbestuur heeft met de opzet van een eigen site een extra informatie-middel willen toevoegen aan de reeds bestaande zoals *Vrijheid en Democratie* en het *Thorbeckehuisnieuws*. De internet-pagina werd daarnaast opgezet om een verzamelplaats te zijn voor alle geledingen van de VVD die op internet aanwezig zijn. Door gebruik te maken van technische doorschakelmethoden kon tegen relatief lage kosten een extra informatiemiddel aan de leden worden aangeboden.

Door het succes van internet, waardoor zeer veel nieuwe gebruikers de mogelijkheden van internet en de VVD ontdekten, werden de mogelijkheden van het hoofdbestuur voor een adequate ondersteuning van leden en besturen soms op de proef gesteld.

De aanwezigheid van de VVD op het web werkte in 1997 drempelverlagend voor het vragen van informatie over de VVD, haar standpunten en ideeën alsmede de beginselen. Sinds de start van de site op 24 mei 1997 werd de site gemiddeld 3000 keer per maand bezocht. Dit cijfer geeft de bodemgrens aan van het aantal bezoeken per maand. Door doorlink-mogelijkheden via andere sites (van afdelingen, centrales en andere aanbieders) is het daadwerkelijke aantal bezoekers hoger.

De site is ondermeer zeer nuttig gebleken bij het verschaffen van informatie over de geschiedenis van de VVD en haar voorlopers in de aanloop naar het jubileumjaar. Door de publicatie van informatie op de eigen site, de site van het Algemeen Rijksarchief (ARA, Den Haag) en het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP, Groningen) over de VVD en haar archieven, werd een nieuwe bron aangeboord voor onderzoekers en hulpvragers. Verwijzing naar specifieke onderdelen van de verschillende sites zorgde in de meeste gevallen voor afdoende ondersteuning.

Andere onderdelen op de internet pagina waren ondermeer de cursussen van de Haya van Somerenstichting, bestuursactiviteiten, de beginselen en de mogelijkheid om lid te worden.

Het aantal verzoeken om algemene schriftelijke informatie, onder meer over lidmaatschap en doelstellingen van de VVD, stegen in het verslagjaar door de mogelijkheden van Electronic mail, gekoppeld aan de VVD-site.

8e Thorbeckehuisnieuws

Het hoofdbestuur heeft in 1997 aangestuurd op een efficiëntere benutting van de interne media. Zo kreeg het *Thorbeckehuisnieuws*, het maandelijks blad voor kc-, oc-, en afdelingsbesturen een duidelijker en regelmatigere verschijningsfrequentie. Via deze interne mailing werd bovengenoemde doelgroep maandelijks - met uitzondering van de recesperiode - op de hoogte gebracht van besluiten van het hoofdbestuur, partij-activiteiten, zaken het algemeen secretariaat betreffend, en van de spreekbeurten van de partijtop. Voorafgaand aan deze huishoudelijke mededelingen belichtte partijvoorzitter, de heer drs. W.K. Hoekzema in een vast column de belangrijkste zaken, die het bestuur bezighielden. De vraag naar dit blad bleef in 1997 groeien. Dat heeft op de valreep van 1997 geleid tot het instellen van de mogelijkheid tot het nemen van een abonnement voor belangstellenden die buiten de directe doelgroep vallen.

9 Oplossen van problemen in afdelingen en centrales

9a Verslag over 1997

Tot 10 november 1997 waren vanuit het hoofdbestuur mevrouw mr. W.M.C. de Vrey-Vringer, mevrouw W.J.M. Bregman-Kaaks en mevrouw C.R. Baljé-Rijnders belast met het oplossen van problemen in afdelingen en centrales. In de hoofdbestuursvergadering van 10 november is besloten dat de portefeuille trouble-shooting voortaan de verantwoordelijkheid is van alle hoofdbestuursleden.

In drie gevallen van trouble-shooting zijn leden van het hoofdbestuur als bemiddelaar opgetreden. Dit aantal is beperkt gebleven, omdat de lijn van het hoofdbestuur is, dat bij problemen eerst door de afdeling (of ondercentrale) en eventueel vervolgens door de kamercentrale wordt bemiddeld, alvorens het hoofdbestuur intervenueert.

Het hoofdbestuur raakte in veel gevallen toch vroegtijdig op de hoogte van gerezen problemen. Afdelingen en kamercentrales wenden zich vaak voorafgaande aan bemiddeling met vragen over procedures tot het algemeen secretariaat.

De problemen in de afdelingen en centrales waren vooral van organisatorische en bestuurlijke aard. Ook de kandidaatstellingsprocedure voor de (komende) gemeenteraadsverkiezingen veroorzaakte reeds in 1997 problemen.

Problemen waren er onder andere in de afdelingen De Bilt/Bilthoven, Borne, De Ronde Venen, Den Bosch, Egmond aan Zee, 's Gravendeel, Groningen, Haarlem, Kampen, Loosdrecht, Menaldumadeel, Middelburg, Nederhorst den Berg, Uden/Veghel/Boekel, Uitgeest, Veenendaal, Waalre, Westerveld, Zeist en in de kamercentrale Overijssel.

Vanuit het algemeen secretariaat werd trouble-shooting tot 1 november 1997 gecoördineerd door mevrouw I.F.L. Sybesma. Vanaf 1 november 1997 was de coördinatie in handen van mevrouw drs. Y. Hoekstra en mevrouw mr. A.J.G.M. Doreleijers.

9b Commissie van Beroep

De leden van de Commissie van Beroep in het jaar 1996 waren:

W.J.A. van den Berg te Diever voorzitter
mevrouw T. Blom-de Kock van Leeuwen te Den Haag
mr. A. Voûte te Aerdenhout

De plaatsvervangende leden van de commissie van Beroep in het jaar 1997 waren:

mevrouw J.L. Niemantsverdriet-Leenheer
drs. M.A.J. Knip
mr. drs. H.A. Meulemans

De commissie is in 1997 niet bijeen gekomen.

Ondersteuning van de commissie vanuit het algemeen secretariaat werd tot 1 november 1997 gegeven door mevrouw I.F.L. Sybesma. Vanaf 1 november 1997 waren mevrouw drs. Y. Hoekstra en mevrouw mr. A.J.G.M. Doreleijers verantwoordelijk voor de ondersteuning van de commissie.

10 Ledenbestand

Het is de VVD in 1997 gelukt het ledenaantal nagenoeg gelijk te houden. In 1997 hebben zich in totaal 4144 leden aangemeld; 539 leden zijn heropgevoerd; 4841 leden hebben hun lidmaatschap opgezegd. Het verlies is dan ook beperkt gebleven tot 158 leden. Dit is echter een beduidend beter resultaat dan in 1996 (netto -1110).

Twee van de voornaamste redenen van beëindiging van het lidmaatschap waren in 1997 het overlijden en de desinteresse voor de politiek. De redenen van de leden om hun lidmaatschap te beëindigen waren divers. Veel leden noemden desgevraagd als reden van opzegging dat zij zich niet konden vinden met het beleid van de afdeling dan wel het beleid van de Tweede-Kamerfractie.

Als gevolg van de actie behoud laatbetalers, dat is uitgevoerd door een telemarketing & telesales bedrijf, heeft de VVD aan het einde van het contributiejaar ongeveer 760 laatbetalers minder afgevoerd.

Tabel 1: Bruto/netto ledenmutaties 1992 - 1997

Jaar	Nieuw lid	Heropvoering	Afvoering	Netto
1992	3346	559	5805	-1900
1993	4402	695	5462	-365
1994	4338	857	5120	75
1995	4438	628	5066	0
1996	3403	637	5150	-1110
1997	4144	539	4841	-158

Tabel 2: Ontwikkeling Bruto/Netto ledenmutaties 1986 - 1997

Jaar	Aantal leden	Bruto aanmelding	Bruto afname	Netto mutatie	% mutatie
1986	84617				
1987	76282	2508	10843	-8335	-9,85
1988	68735	2102	9649	-7547	-9,89
1989	64554	5026	9207	-4181	-6,08
1990	59047	2906	8413	-5507	-8,53
1991	55654	1940	5333	-3339	-5,75
1992	53754	3905	5805	-1900	-3,42
1993	53390	5097	5462	-365	-0,68
1994	53465	5195	5120	75	0,14
1995	53465	5066	5066	0	0
1996	52355	4040	5150	-1110	-2,12
1997	52197	4683	4841	-158	-0,3

In de afgelopen jaren had de VVD, net als andere politieke partijen, te maken met ledenverlies. Hierboven is de ledenontwikkeling in de laatste tien jaren weergegeven.

Tabel 3: Ledenbestand in 1996 en 1997 verdeeld naar leeftijdscategorie

	per 1 jan. 1998	per jan. 1997	verschil
soort lid 04	3	2	1
soort lid 06	197	198	-1
soort lid 91	1637	711	926
soort lid 92	0	920	-920
soort lid 93	27020	26677	343
soort lid 94	13058	13298	-240
soort lid 95	9826	10113	-287
soort lid 96	456	435	21

Uitleg soorten lidmaatschap bij tabel 3 voor 1998:

04 = ereleden

06 = leden van verdienste

91 = leden tot en met 26 jaar

93 = leden van 27 tot en met 64 jaar

94 = leden van 65 jaar en ouder

95 = gezinsleden

96 = leden met vermindering contributie

In 1997 is de categorie soort lid 92 (leden van 24 tot en met 26 jaar) afgeschaft. Deze categorie leden is opgenomen in de categorie soort lid 91.

De vergrijzing is ook binnen de VVD merkbaar. Ongeveer 25% van het totaal aantal leden van de VVD was in 1997 boven de 65 jaar. In tegenstelling tot het aantal 65-plussers nam het aantal 27- tot en met 64-jarige toe.

Tabel 4: Het verloop van de opzeggingen van de "nieuwe leden" was als volgt:

	aantal opvoeringen	nu nog lid	percentage
1994	5195	2922	56,20%
1995	5066	3584	70,70%
1996	4040	3508	86,80%
1997	4144	3875	93,51%

Tabel 5: Ontwikkeling ledenbestand per kamercentrale:

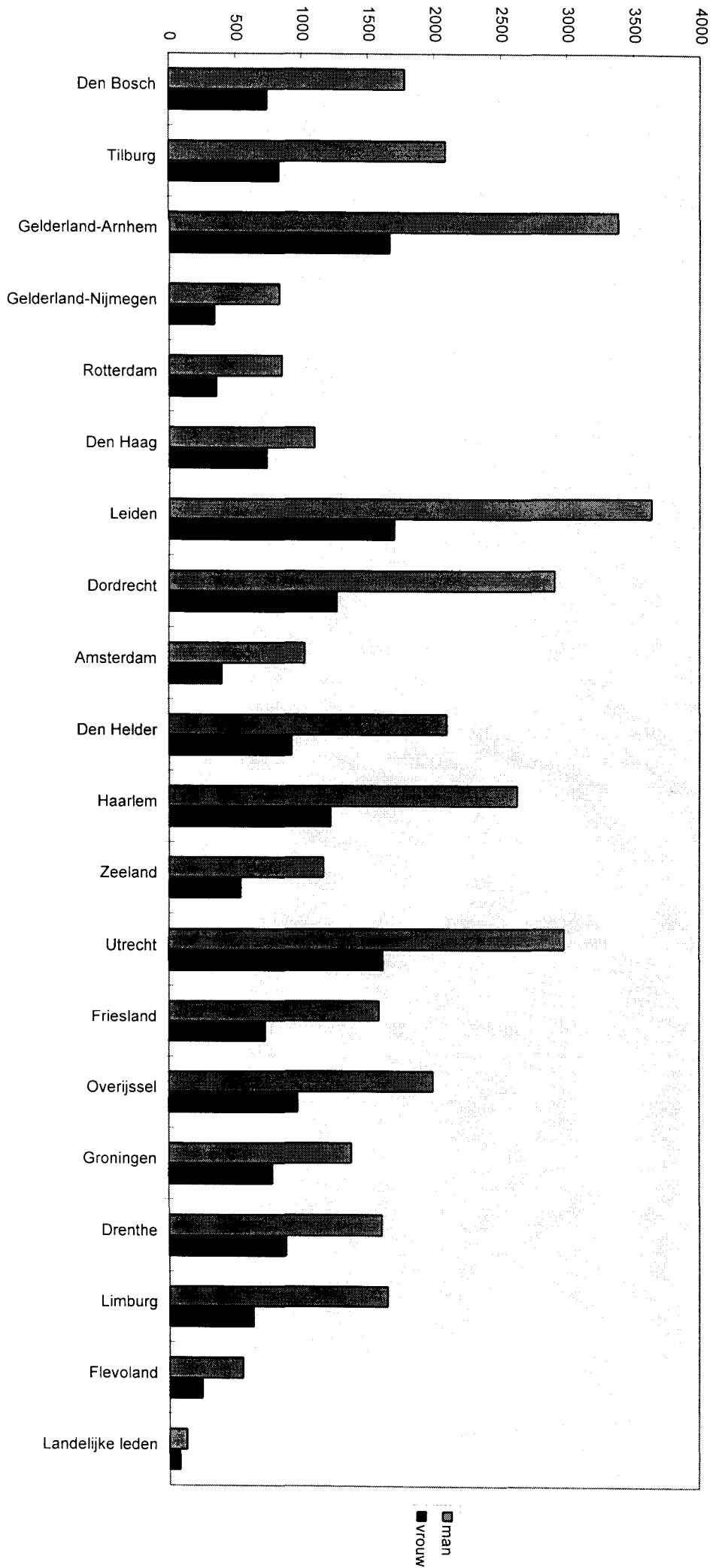
Kamercentrale	1994	1995	1996	1997	Verschil t.o.v. 1996	Bruto winst/ verlies t.o.v. 1996
Den Bosch	2588	2633	2550	2518	-32	-1,25%
Tilburg	2924	2945	3026	2920	-106	-3,50%
Gelderland/Arnhem	5247	5206	4995	5057	62	1,24%
Gelderland/Nijmegen	1168	1230	1169	1184	15	1,28%
Rotterdam	1137	1208	1195	1217	22	1,84%
Den Haag	1938	1951	1901	1849	-52	-2,74%
Leiden	5506	5505	5358	5344	-14	-0,26%
Dordrecht	4300	4266	4160	4188	28	0,67%
Amsterdam	1302	1377	1385	1436	51	3,68%
Den Helder	3029	3018	3047	3030	-17	-0,56%
Haarlem	3985	3982	3960	3861	-99	-2,50%
Zeeland	1801	1778	1733	1722	-11	-0,63%
Utrecht	4830	4856	4702	4606	-96	-2,04%
Friesland	2418	2372	2332	2323	-9	-0,39%
Overijssel	3116	3079	3005	2975	-30	-0,99%
Groningen	2295	2267	2211	2165	-46	-2,08%
Drenthe	2741	2681	2581	2492	-89	-3,45%
Limburg	2118	2119	2060	2292	232	11,26%
Flevoland	811	810	788	808	20	2,54%
Landelijk lid	211	185	197	210	13	6,60%

De aantallen leden per kamercentrale per sekse laat zich lezen uit de volgende grafiek:

kc	man	vrouw
Den Bosch	1779	739
Tilburg	2087	833
Gelderland-Arnhem	3389	1668
Gelderland-Nijmegen	838	346
Rotterdam	856	361
Den Haag	1105	744
Leiden	3637	1707
Dordrecht	2913	1275
Amsterdam	1032	404
Den Helder	2100	930
Haarlem	2633	1228
Zeeland	1174	548
Utrecht	2986	1620
Friesland	1591	732
Overijssel	2000	975
Groningen	1379	786
Drenthe	1608	884
Limburg	1653	639
Flevoland	558	250
Landelijke leden	132	78

Zie tevens de grafiek op de volgende pagina²

² Kleine verschillen in de ledentotalen van pagina 29 en 30 kunnen optreden, doordat er verschillende peildata zijn gebruikt. Deze data liggen weliswaar bij elkaar, maar zorgen toch voor lichte afwijkingen.

10a Ledenwerving/ledenbehoud

In 1997 is de lijn gevolgd om de ledenwervingsactiviteiten zo veel mogelijk te laten aansluiten bij de grote bijeenkomsten, zoals bijvoorbeeld de Jongerenmeeting en de Grote Avonden met de heer mr. drs. F. Bolkestein. Voor deze bijeenkomsten, die veel media-aandacht genereerden, zijn ledenwervingsactiviteiten opgezet door middel van folders, advertenties in V&D en de najaarskrant.

Vanuit de afdelingen is in 1997 veel belangstelling getoond voor de ledenwervingsmaterialen die bij het algemeen secretariaat beschikbaar zijn.

Naast de eerder genoemde ledenwervingsactiviteiten heeft het hoofdbestuur een aantal specifieke activiteiten ondernomen om zo veel mogelijk leden voor de VVD te werven en te behouden:

Actie behoud laatbetalers

Wegens het succes van de actie behoud laatbetalers in 1996 heeft er in 1997 wederom een dergelijke actie plaatsgevonden. In 1997 was hiervoor een telemarketing & telesales bedrijf ingehuurd. Dit bureau benaderde in de maanden juli, augustus en september 1997, 1890 leden. Deze actie had succes: aan het eind van het contributiejaar zijn ruim 750 wanbetalers minder afgevoerd (25%) en bleven behouden voor de VVD.

Dag Den Haag

In 1997 heeft het hoofdbestuur in samenwerking met de medewerkers van de VVD-Tweede-Kamerleden een aantal keren de Dag Den Haag georganiseerd. Iedere keer leverde de Dag Den Haag weer een aantal nieuwe leden op.

11 Commissies en werkgroepen ad hoc

11a Commissie Evaluatie en Update Reglementen (CEUR)

In zijn vergadering van 26 juni 1995 heeft het hoofdbestuur de Commissie Evaluatie en Update Reglementen (CEUR) ingesteld.

De CEUR was per 31-12-1997 als volgt samengesteld:

mevrouw mr. W.M.C. de Vrey-Vringer	voorzitter
ir. A.J. Korff	
mevrouw mr. C.L. Liebregs	
mr. E. Mijsberge	
J.W. Prins	scribent
mevrouw mr. M.Th.M. Tangel	
O.Tammens	
ing. P.H. Tirion	
mr. D.W. Zwart	adviseur/scribent
mevrouw drs. Y. Hoekstra	scribent

Statuten en reglementen

De in 1996 ontwikkelde voorstellen van de commissie voor de kandidaatstellingsreglementen werden geagendeerd in de 50^e jaarlijkse algemene vergadering van 23 en 24 mei 1997 te Venlo. Behandeling van de statuten en reglementen was geagendeerd voor vrijdagmiddag. Na een discussie met de afgevaardigden heeft het hoofdbestuur besloten de voorstellen aan te houden en opnieuw te agenderen voor een volgende jaarvergadering. Met name werd gediscussieerd over het omvormen van ondercentrales tot een vrijwillig samenwerkingsverband. Dit voorstel vond geen genade bij de JAV.

Doorstart

Het hoofdbestuur besloot later de aanpassingen in het huishoudelijk reglement met betrekking tot de stemprocedure van de VVD te agenderen voor de BAV van vrijdag 30 januari 1998.

De overige punten van de statuten en reglementen zullen worden geagendeerd voor de 52^e jaarlijkse algemene vergadering (104^e AV).

11b Commissie Tweede Kamer

De commissie Tweede Kamer bestond uit de volgende personen:

ir. D. Luteijn	voorzitter
mevrouw drs. N.J. Ginjaar-Maas	
drs. L.M.L.H.A. Hermans	
J. Kamminga	
mr. H.E. Koning	

Als secretaris van de commissie trad de directeur van het algemeen secretariaat, mr. D.W. Zwart, op.

De commissie hield in de periode januari tot en met mei oriënterende gesprekken met geïnteresseerde personen. Na 1 juni werd met alle door de afdelingen als voorlopige kandidaat aangemelde personen een officieel gesprek gehouden evenals met de zittende leden van de Tweede-Kamerfractie. Het advies van de commissie werd aan het hoofdbestuur aangeboden op 11 oktober. Tevens was een delegatie van de commissie aanwezig in de vergadering van het POK op 18 oktober om met hen van gedachten te wisselen.

11c Commissie Eerste Kamer

In zijn vergadering van 30 juni benoemde het hoofdbestuur de volgende personen in de commissie Eerste Kamer 1999:

mevrouw drs. M.W.M. Vos-van Gortel	voorzitter
drs. F.M. Feij	
drs. T.C. Braakman	
mevrouw ir. J.M. Leemhuis-Stout	
mevrouw T. van der Stroom-van Ewijk	

Als secretaris van de commissie trad de directeur van het algemeen secretariaat, mr. D.W. Zwart, op.

De opdracht van de commissie Eerste Kamer is gesprekken te houden met alle voorlopige kandidaten en het hoofdbestuur te adviseren over de mate waarin deze personen geschikt zijn voor het lidmaatschap van de Eerste Kamer. De commissie bereidde haar werkwijze voor in het najaar van 1997.

11d Commissie Europees Parlement

In zijn vergadering van 30 juni benoemde het hoofdbestuur de volgende personen in de commissie Europees Parlement 1999:

mr. A. Geurtsen	voorzitter
mr. A.Ph. Hertog	vice-voorzitter
mr. J.G.N. de Hoop Scheffer	lid
mevrouw A.M.J. Smits van Oyen	lid
mevrouw E.F.M. Coenen-Vaessen	lid

Secretaris van de commissie Europees Parlement was drs. A. Geensen, bestuursassistent internationale zaken.

De opdracht van de commissie Europees Parlement is gesprekken te houden met alle voorlopige kandidaten en het hoofdbestuur te adviseren over de mate waarin deze personen geschikt zijn voor het lidmaatschap van het Europees Parlement. De commissie bereidde haar werkwijze voor in het najaar van 1997.

11e Commissie Liberalisme 21^e eeuw

Het rapport *Vrij en verantwoordelijk. Een liberaal toekomstperspectief* is, onder verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur van de VVD, in 1996 opgesteld door de commissie Liberalisme 21^e eeuw. Opdracht aan de commissie was zich te buigen over de veranderende omstandigheden (in de breedste zin des woords) in de samenleving en liberale antwoorden te formuleren op de vragen die de maatschappelijk ontwikkelingen oproepen. "Waar ligt voor ons liberalen het evenwicht tussen markt en overheid, tussen individuele vrijheid en verantwoordelijkheid en de collectieve verantwoordelijkheid? Hoe kan in dezen de publieke moraal worden ontwikkeld?"

In de eerste drie maanden van 1997 heeft een vijftal discussie-avonden plaatsgevonden. Op deze bijeenkomsten, waarbij zowel de commissie als het hoofdbestuur is betrokken, is het rapport met de leden besproken. De discussie-avonden hebben op de volgende data plaatsgevonden: 29 januari te Den Haag, 13 februari te Assen, 26 februari te Vught, 3 maart te Apeldoorn en tenslotte op 13 maart te Amsterdam. De opkomst en belangstelling bij deze avonden was immer groot en de discussies waren boeiend.

Vervolgens heeft op de jaarlijkse algemene vergadering op 23 en 24 mei 1997 te Venlo behandeling van het rapport *Vrij en Verantwoordelijk* plaatsgevonden. Toegezegd aan de algemene vergadering is dat de discussie ná de verkiezingen van 1998 in het najaar op onderdelen zal worden opgepakt.

11f Commissie Verkiezingsprogramma

Het hoofdbestuur stelde op 7 oktober 1996 de commissie Verkiezingsprogramma 1998 - 2002 in. De taakopdracht was als volgt geformuleerd.

1. De commissie wordt verzocht een compact verkiezingsprogramma te schrijven, waarbij op een evenwichtige wijze alle beleidsterreinen worden behandeld en beschreven vanuit een liberale toekomstvisie met in acht name van de beginselen en statuten van de VVD.
2. De commissie Verkiezingsprogramma zal aan het hoofdbestuur een vóórontwerp-verkiezingsprogramma aanbieden, welk ontwerp vervolgens door het hoofdbestuur, na marginale toetsing dus toetsing op de liberale uitgangspunten, aan de partij ter bespreking wordt aangeboden.
3. Vervolgens, gehoord hebbende de partijraad en gelezen hebbende de amendementen bij de bundelingsbijeenkomst en de besluitvorming daaromtrent, zal het ontwerp worden vastgesteld door de BAV van 30 januari 1998.

De samenstelling van de commissie was per 31 december 1997 als volgt;

R.L.O. Linschoten	voorzitter
mr. F. Korthals Altes	vice-voorzitter
dr. K. Groenveld	secretaris
drs. L.H.M. Osterholt	secretaris
mevrouw mr. M.E. Bierman- Beukema toe Water	
dr. H.W.A.M. Coonen	
mevrouw H.L. van Eesteren-Smith	
mr. P.J. Nouwen	
mr. ing. C. van Tilborg	
drs. M.S. Visser	
C. Wolzak	

De toegevoegde leden waren

mr. drs. F. Bolkestein, fractie-voorzitter VVD-Tweede-Kamerfractie	adviseur
drs. E. Haaksman, voorzitter VVD-Bestuurdersvereniging	adviseur
drs. W.K. Hoekzema, voorzitter VVD	adviseur
drs. G.M. de Vries, voorzitter VVD-fractie in het Europees Parlement	adviseur

De commissie heeft in 1997 10 keer plenair vergaderd. Daarnaast zijn er ook bijeenkomsten geweest in kleiner verband tussen leden van de commissie en externe organisaties.

Tijdens een druk bezochte persconferentie op 21 oktober 1997 werd het ontwerp-verkiezingsprogramma "*Investeren in de toekomst*" gepresenteerd en aan de leden ter beschikking gesteld.

De sluitingstermijn voor inzending van wijzigingsvoorstellen was vrijdag 5 december 1997, 24.00 uur. Er werden door de inzendgerechtigden ³ 986 wijzigingsvoorstellen ingediend.

³ Inzendgerechtigden waren afdelingen, de commissies van advies conform art. 60 h.r., de besturen van LIGN, de Organisatie Vrouwen in de VVD en de VVD-Bestuurdersvereniging.

De bundelingsbijeenkomst vond plaats op 13 december in het RAI-complex in Amsterdam, waarbij vertegenwoordigers van alle inzendgerechtigden en het hoofdbestuur het aantal in eerste instantie te behandelen wijzigingsvoorstellen terugbrachten tot een kleine 600 voorstellen.

Het algemeen secretariaat van de VVD verzorgde zowel zondag 7 december als zondag 14 december een snelle verwerking van de binnengekomen amendementen en de resultaten van de bundelingsbijeenkomst, zodat de datum voor het verzenden van de aanvullende beschrijvingsbrief ten behoeve van de BAV van 30 januari 1998 gehaald werd.

De commissie Verkiezingsprogramma en het hoofdbestuur maakte op basis van de bespreking van het ontwerp programma in de partijraad (14 november) en naar aanleiding van de ingediende amendementen een nota van wijziging welke werd vastgesteld op 20 december 1997 en toegezonden aan de BAV.

De commissie zal in 1998 worden ontbonden.

11g Positieve actie

Het hoofdbestuur heeft in zijn vergadering van 18 november 1996 een commissie Positieve actie ingesteld en deze de volgende doelstelling meegegeven:

"Het komen tot adviezen die leiden tot een grotere vertegenwoordiging van Vrouwen in de VVD in het algemeen en in de verschillende vertegenwoordigende lichamen in het bijzonder. Daarbij moeten vrouwen al in het voortraject sterker bij kandidaatstellingsprocedures worden betrokken. Centraal staat dat de projectgroep met voorstellen komt in de richting van het hoofdbestuur om een vergrote deelname van vrouwen in de politiek te kunnen waarborgen."

Na de installatiebijeenkomst op 3 december 1996 is de groep, mede met het oog op de zeer nabije verkiezingen voor de Gemeenteraden en de Tweede Kamer, voortvarend te werk gegaan. Tijdens haar eerste vergadering (8 januari 1997) heeft de projectgroep zich primair gebogen over doelstelling, samenstelling, zittingsduur, vergaderfrequentie, taak en werkwijze voor de korte, middellange en langere termijn, waarna meteen de adviesfunctie in de richting van het hoofdbestuur vorm werd gegeven. De folder *Meer vrouwen in de gemeenteraad* werd uitgebracht en breed verspreid in de partij om het belang van vrouwelijke kandidaten voor de gemeenteraden bij de selectiecommissies nog eens onder de aandacht te brengen. Afdelingsbesturen werden aangeschreven en Kamercentrale besturen werd gevraagd het onderwerp indringend te bespreken met de besturen van de afdelingen. In 1998 zal er een evaluatie van de resultaten worden opgemaakt.

Voor de middellange en lange termijn heeft de projectgroep zich tot doel gesteld het aantal vrouwen op posities in de partij en in de politiek te verhogen, middels gerichte acties en bewustwording bij de kandidaatstellingscommissies. Een eerste aanzet hiertoe werd gegeven door het organiseren van een bijeenkomst met vertegenwoordigers van besturen van de prof. mr. B.M. Teldersstichting, de JOVD, de Organisatie Vrouwen in de VVD en de Haya van Somerenstichting op 25 november 1997 te Den Haag onder leiding van het hoofdbestuur. Gezamenlijk werden in deze vergadering nieuwe wegen gezocht om vrouwen te betrekken bij de politieke besluitvorming. Een vervolgbijeenkomst zal in 1998 worden georganiseerd.

De minister van Binnenlandse Zaken organiseerde op de Internationale Vrouwendag van 8 maart een conferentie met als onderwerp: Lokale democratie, vernieuwing en diversiteit. Tijdens de forumdiscussie tussen de voorzitters van de landelijke politieke partijen, wees drs. W.K. Hoekzema nog eens op het belang van scholing en goede begeleiding van alle kandidaten voor een politieke functie, met extra nadruk voor vrouwen. Voor vrouwen is de maatschappelijke drempel om actief te worden in de politiek vaak nog (te) hoog. Verlaging van deze drempel moet een eerste prioriteit zijn voor politieke partijen om te komen tot een vertegenwoordiging van tenminste éénderde vrouw in deze representatieve organisaties.

De samenstelling van de commissie per 31 december 1997 was als volgt:

mevrouw mr. J.D. van Tongeren	voorzitter
mevrouw mr. C.L. Liebregts	secretaris
drs. L.H.M. Osterholt	ambtelijk secretaris
mevrouw drs. B.H.J.M. Dircksens	
mevrouw drs. D.M. de Korte-Rollof	
mr. L.V. Mazel	
mevrouw drs. M.M. de Mol-de Mooy	
mr. F. Recourt	

Adviseurs:

- R. Haafkens, portefeuillehouder positieve actie in het hoofdbestuur
- mevrouw W.C.M. van Ark-Hessing, voorzitter Organisatie Vrouwen in de VVD

12 Inhoudelijke discussie

12a Verslag over 1997

De inhoudelijke discussie stond in 1997 in het kader van twee grote projecten: de bespreking van het rapport van de commissie Liberalisme 21^e eeuw *Vrij en verantwoordelijk* en het ontwerp-verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen in 1998.

Vrij en verantwoordelijk

Tijdens een aantal discussie-avonden in het land besprak de commissie Opstelten de concept nota met belangstellenden en werd een nota van wijziging gemaakt ter bespreking op de algemene vergadering te Venlo. Aangezien in dit jaarverslag voor zowel de commissie Liberalisme 21^e eeuw als de JAV een extra verslag van de bijzonderheden is opgenomen, wordt hier korthedshalve naar verwezen.

Investeren in de toekomst

Het ontwerp-verkiezingsprogramma van de VVD werd gedurende het jaar veelvuldig besproken. In eerste instantie binnen de commissie zelf en in overleg met externe organisaties, vervolgens na de presentatie op 21 oktober ook met de partij en haar vertegenwoordigers. Nog net in het verslagjaar verscheen er een nota van wijziging op het programma die, naast een aantal inhoudelijke wijzigingsvoorstellen op onder meer het gebied van de drugsproblematiek en de sociale zekerheid, ook de titel van het programma amendeerde. In 1998 zal de VVD de verkiezingen ingaan met een programma onder de titel *Investeren in uw toekomst*.

12b Ouderenbeleid

De initiatiefgroep werd door het hoofdbestuur in de vergadering van 9 december benoemd en geïnstalleerd op 18 december 1996.

Gedurende 1997 vergaderde de initiatiefgroep 16 keer, waarbij een groot aantal vergaderingen gebruikt werden om ideeën uit te wisselen met de vele organisaties die op het gebied van het ouderenbeleid actief zijn. Voor een nadere omschrijving van de werkzaamheden wordt hierbij verwezen naar bijlage III bij dit jaarverslag (initiatiefgroep ouderen).

Het hoofdbestuur en de initiatiefgroep hebben zich in dit jaar met name gericht op drie speerpunten:

1. Het komen tot een VVD nota over ouderenbeleid
2. Het organiseren van een netwerk van deskundigen in het land
3. Zorgen voor een bredere bekendheid van het ouderenbeleid van de VVD

ad 1) Door de besprekingen met verschillende ouderenorganisaties, werd snel inzicht gekregen in de problematieken waar ouderen in de samenleving mee te maken hebben. Op basis van deze inzichten werd de nota "*Waardevol Ouderenbeleid*" door het hoofdbestuur aangenomen, in de partijraad van 5 april overgenomen en vervolgens ter beschikking van de leden gesteld.

ad 2) De VVD leden in de Provinciale Statenfracties werden aangeschreven met het verzoek de leiding te willen nemen in het organiseren van een netwerk in de eigen provincie. Leden uit seniorenraden uit gemeentelijke en/of regionale ouderenorganisaties van wie bekend was dat zij VVD-lid zijn, kwamen voor dit netwerk in aanmerking. Vervolgens werd er op 3 september 1997 een bijeenkomst georganiseerd te Utrecht, waarbij de aanwezigen werden bijgepraat over de laatste ontwikkelingen op landelijk terrein en over de plannen voor het nieuwe jaar. Het netwerk begon eind 1997 hier en daar enige vruchten af te werpen.

ad 3) Om meer bekendheid te geven aan het VVD ouderenbeleid, werd er naast publicaties in onder meer Thorbeckehuisnieuws, in Vrijheid en Democratie en op de internetpagina van de VVD, ook deelgenomen aan de jaarlijkse beurs 50 + te Utrecht.

Deze jaarlijks terugkerende Ouderenbeurs is in een paar jaar tijd uitgegroeid tot dé beurs op het gebied van alle zaken die ouderen kunnen interesseren of betreffen.

Dit jaar werd de beurs bezocht door 60.000 belangstellenden (opgave beursorganisatie). Toezending van *Waardevol Ouderenbeleid* aan alle fracties en afdelingsbesturen om hen te attenderen op de onderwerpen van VVD-ouderenbeleid.

De VVD was door de organisatie ingedeeld bij de vertegenwoordigers van non-profitorganisaties, waaronder ook de stand van CDA, PvdA, D66 en Senioren 2000 gevonden werden. Daarnaast waren onder meer de Ouderenbonden (KBO, PCOB, Unie 55+, en NISBO) in ruime mate aanwezig.

De VVD was vertegenwoordigd met een stand welke gedurende drie dagen afwisselend bezet werd door leden van de VVD-initiatiefgroep ouderen, door leden van de afdeling Utrecht en door de portefeuillehouder ouderenbeleid van de VVD.

Naast de gebruikelijke promotie-artikelen, was er speciaal voor deze beurs een aparte ouderenfolder ontworpen, waarin de punten van het VVD-verkiezingsprogramma met

betrekking tot ouderenbeleid waren verwerkt in helder Nederlands. Een foto van staatssecretaris Erica Terpstra completeerde het geheel. Omdat de VVD campagnes voor de Tweede Kamerverkiezingen steeds als motto heeft (....) toekomst, hield de folder de ontvanger voor *“De ouderen hebben de toekomst”*. Tijdens de beurs werden er een kleine 6000 folders uitgezet en 1000 exemplaren van *“Waardevol Ouderenbeleid”* meegenomen.

Het hoofdbestuur is de leden van de initiatiefgroep ouderen dankbaar voor de plezierige en constructieve samenwerking in het afgelopen jaar. Met de vele activiteiten die er georganiseerd zijn, werd een zware wissel getrokken op hun vrijwillige inzet voor dit doel.

De samenstelling per 31 december 1997 van de initiatiefgroep was als volgt;

mevrouw drs. N. Rempt-Halmmans de Jongh	voorzitter
drs. R.C.E. Neef	secretaris
drs. L.H.M. Osterholt	ambtelijk secretaris
mevrouw C.A. Huigen-van Boven	
mevrouw drs. H.M.A. Magis-Habets	
ing. G. Oudelaar	
dr. E.V. Simons	
L.G. de Steur	
J. Suurmond	

Adviseurs (alfabetisch)

mevrouw mr. A.M. van Blerck-Woordman	lid Tweede Kamer
mevrouw W.J.M. Bregman-Kaaks	lid hoofdbestuur VVD en lid Nederlands Platform Ouderen in Europa
mevrouw N. van den Broek-Laman Trip	lid Eerste Kamer
mevrouw dr. P.C. Plooi - van Gorsel	lid Europees Parlement

13 Commissies van advies

In 1997 werden er door de verschillende commissies van advies 146 plenaire vergaderingen gehouden waarbij de leden van de Staten-Generaal en de Europese fractie geïnformeerd werden over de nieuwe ontwikkelingen in de verschillende beleidsterreinen. Het hoofdbestuur kon op verzoek inhoudelijk geadviseerd worden.

In de samenstelling van de commissies zijn personele wisselingen opgetreden. Leden bedankten onder meer als lid in verband met gewijzigde persoonlijke omstandigheden of gewijzigde werkkring. Door het hoofdbestuur werden in verschillende vergaderingen nieuwe leden benoemd, zodat er op 31 december 1997, 193 commissieleden waren.

In zijn algemeenheid kan gezegd worden, dat de commissies bij hun werkzaamheden ook steeds meer deskundigen van buiten de eigen partij betrokken. De partijcommissies Buitenlandse Zaken, Defensie, Europese Zaken, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Leefvormen en homo-aangelegenheden zijn hier een goed voorbeeld van. In de afzonderlijke jaarverslagen van de commissies die als bijlage III zijn toegevoegd, kunt u de verschillende activiteiten op dit terrein teruglezen. Ook de samenwerkingsverbanden die evenals voorgaande jaren regelmatig plaatsvonden, treft u in deze verantwoording aan.

Partijcommissie-activiteiten

De partijcommissies waren in 1997 zeer productief. Met betrekking tot diverse onderwerpen produceerden de commissies aantekeningen, notities, nota's en commentaren. Daarnaast werden er door diverse commissies bijeenkomsten georganiseerd met niet-VVD-leden, om ook vanuit andere kring de argumenten te horen en te kunnen betrekken bij de eigen standpunt voorbereiding. Met het initiatief van de partijcommissie Wetenschap en Technologiebeleid om een debat te organiseren over Paars Technologiebeleid op 10 maart 1997, werd het eerste resultaat zichtbaar van een al langer lopende gedachtenwisseling tussen deze commissie en haar collegae bij PvdA en D66. Het symposium onder de titel *Van Zaken tot Kennis* trok 90 deelnemers uit diverse disciplines zoals kennisinfrastructuur, Tweede en Eerste Kamer, het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid.

Deelname aan de inhoudelijke discussie

De portefeuilles inhoudelijke discussie en partijcommissies zijn nauw met elkaar verbonden. Het is dan ook begrijpelijk, dat de werkzaamheden van beide beleidsterreinen in elkaar door- en overlopen. De partijcommissies waren in 1997 nauw betrokken bij de vormgeving van de inhoudelijke discussie in de partij, onder meer door het aanleveren van discussienota's voor het ontwerp-verkiezingsprogramma en het, op verzoek van de commissie verkiezingsprogramma, formuleren van standpunten ter bespreking in de commissie.

Portefeuillehouder

Op 17 september 1997 werd met de voorzitters van de partijcommissies een notitie besproken die de uitgangspunten beschreef bij de indeling van de nieuwe commissies na 6 mei 1998. Met ingang van die datum worden de commissies reglementair ontbonden en zullen er nieuwe commissies gevormd worden.

Jhr. R.G.P. Sandberg tot Essenburg was tot 1 oktober 1997 portefeuillehouder partijcommissies. Per die datum werd hij opgevolgd door mevrouw mr. W.M.C. de Vrey-Vringer. Als vervanger van mevrouw mr. W.M.C. de Vrey-Vringer was jhr. R.G.P. Sandberg voorzitter van het jaarlijks overleg met de partijcommissies welk overleg dit jaar plaatsvond op 7 oktober in de Jaarbeurs te Utrecht. Tijdens dit overleg werd onder meer gesproken over

de commissies en een eerste aanzet gegeven over de discussie over de invulling van commissies bij de komende Tweede-Kamerverkiezingen. De commissieleden treden dan reglementair af, het hoofdbestuur draagt zorg voor herbemensing van de commissies.

Secretariële ondersteuning

De coördinatie en ondersteuning van de werkzaamheden van de partijcommissies was tijdens het verslagjaar in handen van drs. Lucas H.M. Osterholt (senior bestuursassistent) en mevrouw M.A.M. Goergen-Coenen (secretaresse).

In 1997 werden er ten behoeve van de werkzaamheden van de commissies ongeveer 3300 vergaderstukken verzonden en werden er ruim 100 brieven ontvangen met betrekking tot inhoudelijke aspecten van het werk van de commissies.

Overzicht aantal vergaderingen per partijcommissie gedurende het jaar 1997

	aantal vergaderingen
Binnenlandse zaken:	8
Justitie:	8
Politie:	8
Buitenlandse zaken / ontwikkelingssamenwerking	11
Defensie:	10
Europese zaken:	8
Financieel Economische Zaken/MKB	9
Belastingen:	8
Sociale zaken:	10
Volkshuisvesting / ruimtelijke ordening	10
Milieuhygiëne:	7
Landbouw en visserij / natuurbeheer:	8
Verkeer en waterstaat:	8
Onderwijs:	7
Wetenschap en Technologiebeleid:	7
Volksgezondheid:	10
Leefvormen en homosexualiteit:	9
Totaal	146

14 Bijzondere groepen

14a Organisatie vrouwen in de VVD

Op 1 januari 1997 was het landelijke bestuur als volgt samengesteld:

mevrouw T. van der Stroom-van Ewijk	voorzitter
mevrouw A. de Wit	vice-voorzitter
mevrouw A.C. Volder-van Hulst	penningmeester
mevrouw W.C.M. van Ark-Hessing	secretaris
mevrouw S. Holland-Dalmeijer	secretaris congres
mevrouw J. Beumer-van der Schaar	secretaris PR
mevrouw drs. R. Hoekstra-Hinze	secretaris politiek
mevrouw drs. J.M. Hey	secretaris politiek
mevrouw drs. D.M. de Korte-Rolof	secretaris Vorming en Scholing
mevrouw G. van der Veen-Weggemans	vertegenwoordigster NVR
mevrouw J. Verberne	hoofredacteur Liberale Vrouw

Administratief medewerkster was mevrouw L. Trompet-Wolters.

Op de jaarvergadering traden af:

mevrouw T. van der Stroom-van Ewijk
mevrouw S. Holland-Dalmeijer
mevrouw G. van der Veen-Weggemans

Als nieuwe leden van het LB werden benoemd:

mevrouw C.M.P. Schunselaar-Henning	algemeen lid
mevrouw M.J.C. van Oortmerssen	algemeen lid (per 1.11.97 afgetreden)
mevrouw H. Veling-Koetsier	secretaris congres

Tevens vond een wisseling plaats in portefeuilles:

Mevrouw W.C.M. van Ark-Hessing werd benoemd tot voorzitter en mevrouw C.M.P. Schunselaar-Henning tot algemeen secretaris.

Het landelijk bestuur vergaderde 9 maal. De adviseur vanuit het hoofdbestuur van de VVD, de heer R. Haafkens nam ook aan deze vergaderingen deel.

Afwisselend bezochten fractieleden uit de Tweede Kamer de vergaderingen en werd over politieke zaken van gedachten gewisseld.

De voorzitter van de Organisatie nam als adviserend lid deel aan de vergaderingen van het hoofdbestuur. In het verlengde hiervan werd eveneens deelgenomen aan vergaderingen van het POK en de Partijraad.

De secretaris vorming en scholing en de secretaris public relations waren actief betrokken bij het werk van de Landelijke Commissie Vorming en Scholing (LCV) respectievelijk de Landelijke Propaganda Commissie (LPC).

De Organisatie had in 1997 een actieve inbreng in het Politiek Vrouwen Overleg (PVO), het platform van 5 politieke vrouwenorganisaties. Hieraan werd zowel door de voorzitter, als door de politiek secretarissen deelgenomen.

De Organisatie Vrouwen in de VVD heeft landelijk verschillende externe vertegenwoordigingen, te weten in de Vrouwen Alliantie door mevrouw drs. J. Gremmée-

Schaafsma en mevrouw drs. M. Bierstee en in de Nederlandse Vrouwen Raad door mevrouw M.J.C. van Oortmerssen.

Mevrouw drs. J. Gremmée-Schaafsma en mevrouw drs. M. Bierstee traden beiden af en werden opgevolgd door mevrouw R. Hoekstra-Hinze. Mevrouw H. Veling-Koetsier volgde mevrouw S. Holland-Dalmeijer op.

Verschillende leden van het LB namen deel aan de diverse bijeenkomsten van onder andere vrouwenorganisaties en politieke partijen.

Voorts was de organisatie vertegenwoordigd in de organisatie "VeelZIjdigheid in de politiek".

De Adviesraad van de Organisatie Vrouwen in de VVD vergaderde vijf maal: De vergaderingen waren gewijd aan huishoudelijke, organisatorische en politieke zaken, waarbij een Tweede Kamerlid een inleiding hield. Het jaarlijks congres te Noordwijkerhout had als thema "VRijheid en Veiligheid: Vanzelfsprekend en Duurzaam" en werd zeer goed bezocht.

De Liberale Vrouw werd ook dit jaar gratis verspreid onder de aangeslotenen. Net als in 1996 is het congresnummer ook aan alle vrouwelijke VVD-leden gezonden.

De Organisatie Vrouwen in de VVD heeft in 1997 een vervolg gegeven aan het meerjaren beleidsplan 1996-1999. Onder andere werd een aanvang gemaakt met het actualiseren van de Deskundigen Almanak.

Speciale aandacht is besteed aan het ontwerp-verkiezingsprogramma 1998-2002 en aan de ontwerp-kandidatenlijst Tweede Kamer

Voor een uitgebreid verslag verwijzen wij naar het afzonderlijke jaarverslag van de Organisatie Vrouwen in de VVD over 1997 dat bij de organisatie is te verkrijgen.

14b VVD-Bestuurdersvereniging

Het jaar stond voor de VVD-Bestuurdersvereniging in het teken van twee ogenschijnlijk nog ver verwijderde verkiezingen: de gemeenteraadsverkiezingen 1998 en de statenverkiezingen 1999. Wat betreft de eerste, de commissie Gemeenteprogramma 1998 voltooide haar werkzaamheden: op 22 maart 1997 werd de Leidraad VVD-gemeenteprogramma 1998-2002 vastgesteld. Wat betreft de tweede, de commissie Provincieprogramma 1999 startte haar werkzaamheden en publiceerde in december de concept-Leidraad VVD-provincieprogramma 1999-2003.

Het ledental liep helaas terug. De gevolgen van de gemeentelijke herindelingen in Noord-Brabant, Zeeland en Overijssel werden zichtbaar. Per 31 december 1997 kende de VVD-Bestuurdersvereniging 5 ereleden, 2070 gewone leden, 310 buitengewone leden en 65 abonnees op Provincie & Gemeente.

Begin 1997 bestond het bestuur uit navolgende personen:

dagelijks bestuur

drs. E. Haaksman	voorzitter
W.I.I. van Beek	penningmeester
A.S. Scholten	lid
mevrouw drs. L.E.J. Engering-Aarts	ondervoorzitter
mevrouw mr. drs. M.J.M. Vlaanderen	secretaris

provinciale vertegenwoordigers

mevrouw A. ter Borg-Guliker	Gelderland
mevrouw M. Brouwer-te Roller	Zeeland
mevrouw J.A.H. Ceha-Konings	Limburg
mevrouw G. Slob-Minkema	Zuid-Holland
mevrouw drs. M.A. Toorop	Flevoland
mevrouw D.G. Vonk-Bergeren	Noord-Brabant
mevrouw drs. A. de Widt-Nieuwenhuizen	Drenthe
mr. R.S. Cazemier	Friesland
mr. M.A.P. van Haersma Buma	Overijssel
J.C. de Lang	Utrecht
G.J.A.M. Nijpels	Noord-Holland
H. Rosing	Groningen

kwaliteitszetels

mr. R.H. Engel	gemeentesecretarissen
ir. J.E.M. van Velsen	waterschapsbestuurders

lid van advies namens het hoofdbestuur van de VVD

ir. A.J. Korff.

Tijdens de jaarvergadering op 22 maart traden de heren mr. M.A.P. van Haersma Buma, J.C. de Lang en H. Rosing en de dames J.A.H. Ceha-Konings en drs. M.A. Toorop af. Zij werden opgevolgd door respectievelijk de heer F.J. Vos, mevrouw J.F. Snijder-Hazelhoff, de heer W.J.M. Geurts, de heer D. Halbesma en mevrouw J.T. Prikken-Krikke.

De personele bezetting van het bureau bleef ongewijzigd: de heren A.W. Dijk (adjunct-secretaris) en A.G. van der Stoel (freelance projectmedewerker) en mevrouw M. de Goede (administratrice) hebben als steeds op de gebruikelijke, dus voortreffelijke, wijze hun werkzaamheden verricht.

Ook in 1997 organiseerde de VVD-Bestuurdersvereniging naast veel regionale bijeenkomsten weer enkele landelijke activiteiten.

De VVD-Bestuurdersvereniging en de Organisatie Vrouwen in de VVD organiseerden op 3 februari in samenwerking met de VVD-fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal een bijeenkomst voor vrouwelijke politiek-bestuurlijk actieve VVD-leden. Thema was vergroting van het aandeel liberale vrouwen in politieke functies.

Armoedebestrijding was het thema van een ochtend op 21 februari in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht.

Op 22 maart vond in ontmoetingscentrum *In de Driehoek* te Utrecht de reeds genoemde jaarvergadering plaats. Na het huishoudelijke deel sprak de heer mr. I.W. Opstelten, burgemeester van Utrecht, voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en voorzitter van de VVD-commissie Liberalisme 21^e eeuw, over 'gemeenten naar de toekomst'.

Het Liberaal burgemeestersgezelschap *P.J. Oud* en het *Platform gemeentesecretarissen c.a.* van de VVD-Bestuurdersvereniging organiseerden op 16 april de conferentie 'Mobiliteit, ambtelijk middel voor politieke doelen' in het gemeentehuis van Dronten. Ten behoeve van deze bijeenkomst werd een reader samengesteld.

De jaarlijkse statendag, een ontmoeting van de VVD-provinciebestuurders en de VVD-leden in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, werd op 30 mei in de provincie Overijssel gehouden.

Tijdens de wethoudersdag op 3 oktober in de Haarlemmermeer stond 's morgens in het Raadhuis in Hoofddorp loopbaanontwikkeling voor wethouders centraal. Ten behoeve van dit onderdeel was een informatiebundel samengesteld. 's Middags werd een werkbezoek aan Schiphol gebracht.

Op 1 november werd in het *Jaarbeurs Congrescentrum* te Utrecht gesproken over 'Drugs: probleem in een palet van oplossingen'. Ook voor deze bijeenkomst werd een informatiebundel samengesteld.

Het Liberaal burgemeestersgezelschap *P.J. Oud* kwam op 21 november in congrescentrum de *Blijde Wereld* te Lunteren bijeen. Gesproken werd over actuele zaken en het ontwerp-verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamer.

De *Ir. Lely Kring*, *Kring van liberale waterschapsbestuurders* aangesloten bij de VVD, was eveneens op 21 november in de *Blijde Wereld* te Lunteren. Hoofdthema was 'Europa en water: liberalisering waterbeheer'.

Het jaarlijkse congres vond plaats op 21 en 22 november in congrescentrum de *Blijde Wereld* te Lunteren. De vrijdagavond werd gestart met een paneldiscussie over 'politiek in de toekomst'. Aansluitend sprak de heer Haaksman over een aantal actuele zaken. 's Zaterdags belichtte na de buitengewone algemene vergadering de voorzitter van de VVD-Tweede-Kamerfractie, de heer mr. drs. F. Bolkestein, de juridisering van het politiek-bestuurlijke bestel. Aansluitend waren er tweemaal acht workshops over uiteenlopende onderwerpen.

De gedeputeerden, de commissarissen van de Koningin, de voorzitters van de VVD-fracties in de Staten-Generaal, de partijvoorzitter en de voorzitter en de secretaris van de VVD-Bestuurdersvereniging hadden op 26 februari en 24 september hun periodiek overleg.

Op 12 maart sprak een delegatie van het bestuur met een delegatie van de VVD-fractie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het coördinatieteam van de *Ir. Lely Kring* voerde tweemaal overleg met een delegatie van die fractie. Ook sprak het coördinatieteam met de minister van Verkeer en Waterstaat, mevrouw A. Jorritsma-Lebbink, en wel naar aanleiding van de uitkomsten van de in 1996 door de *Ir. Lely Kring* gehouden enquête over de Waterschapswet.

Op 13 maart was er een overleg van het bestuur en de directie van de VNG met de bestuurdersorganisaties van CDA, D66, PvdA en VVD.

Op 27 mei en 6 oktober vond er periodiek overleg plaats tussen de bestuurdersorganisaties van PvdA, CDA, VVD en D66.

Op 25 november participeerde de VVD-Bestuurdersvereniging in een breed VVD-overleg over positieve actie.

Op 8 en 9 december werd deelgenomen aan een door de ELDR-groep in het Comité van de Regio's in Brussel georganiseerde ontmoeting tussen vertegenwoordigers van bij de ELDR aangesloten bestuurdersorganisaties.

Een aantal vertegenwoordigers van de VVD-Bestuurdersvereniging participeerde in de werkgroep Leergang Gemeenteraad/Leergang Provinciale Staten en in partijcommissies.

Zoals gebruikelijk verscheen Provincie & Gemeente tienmaal. Nieuw was dat na ieder nummer een enquête onder een a-selecte lezersgroep werd gehouden.

Voor meer informatie wordt verwezen naar het jaarverslag van de VVD-Bestuurdersvereniging over 1997 dat bij de vereniging is te verkrijgen.

14c Groep Nederland van de Liberale Internationale (LIGN)

De Liberale Internationale Groep Nederland heeft in 1997 een aantal druk bezochte bijeenkomsten georganiseerd. Gedurende het hele jaar werd goed en adequaat samengewerkt met het internationaal secretariaat van de VVD, de partijcommissies voor Buitenlandse Zaken/OS, Defensie en Europese Zaken, de "Eurocontacters", de prof. mr. B.M. Teldersstichting en de Spinoza Stichting.

De Liberale Internationale Groep Nederland heeft op een adequate manier gebruik kunnen maken van de mogelijkheden binnen het algemeen secretariaat van de VVD. De noodzakelijke ondersteuning voor het effectief functioneren van de LIGN is hierdoor gegeven.

Bestuurssamenstelling

Tijdens de jaarvergadering van 25 maart 1997 in Kasteel Oudaen te Utrecht is het bestuur als volgt samengesteld:

mr. drs. J.C. van Baalen	voorzitter
mevrouw drs. G. Rutgers	ondervoorzitter
drs. A. Geensen	secretaris
S.P. Metz	penningmeester
ir. E.L.P. Hessing	lid

Het bestuur van de LIGN had een goede onderlinge samenwerking en taakafstemming en kwam regelmatig formeel en informeel samen.

Activiteiten 1997

Liberaal Manifesto 1997/ Liberalisme in Afrika

Op woensdag 15 januari is in Café Restaurant Einstein te Leiden een bijeenkomst georganiseerd over het Liberaal Manifesto 1997. De scribent van het Liberal Manifesto 1997, Lord William Wallace van de Britse Liberal Democrats, heeft aan de bij de LI aangesloten groepen en partijen gevraagd bouwstenen aan te leveren. Naast de LIGN hebben onder andere de prof. mr. B.M. Teldersstichting, de partijcommissie Buitenlandse Zaken en de commissie Liberalisme 21^e eeuw bouwstenen aangeleverd aan de internationaal secretaris. Deze aandachtspunten zijn door de internationaal secretaris gebundeld en ter goedkeuring aan het hoofdbestuur aangeboden. Na goedkeuring door het hoofdbestuur zijn de aandachtspunten naar Lord Wallace gezonden.

Na afloop van de discussie over het Liberal Manifesto 1997, verzorgde Colin Eglin, parlamentslid voor de Democratische Partij (DP) in Zuid-Afrika en secretaris-generaal van de Organisatie van Afrikaanse Liberale Partijen (OALP), een inleiding over liberalisme in Afrika en over de Democratische Partij voor en na apartheid.

Jaarvergadering

Op 25 maart 1997 vond in *Kasteel Oudaen* te Utrecht de algemene jaarvergadering plaats. Op deze vergadering zijn mevrouw E.J. Brandenburg en de heer mr. R.E. Batten statutair afgetreden. De voorzitter, zijnde de heer ir. B.P. Rauwerda, bedankte mevrouw E.J. Brandenburg en de heer mr. R.E. Batten voor 6 jaar bestuurslidmaatschap van de LIGN. Tevens had de voorzitter, zijnde de heer ir. B.P. Rauwerda, bekend gemaakt zich niet voor een volgende termijn als voorzitter te kandideren. Mr. drs. J.C. van Baalen dankte de heer ir. B.P. Rauwerda voor de vele jaren die hij in het LIGN-bestuur had gezeten, als penningmeester en als voorzitter. Mr. drs. J.C. van Baalen werd conform de

bestuursvoordracht benoemd tot voorzitter van de LIGN. De algemene jaarvergadering werd goed bezocht.

Internationale contacten lokale overheden

Eveneens op 25 maart 1997 heeft de LIGN een bijeenkomst georganiseerd over de internationale contacten van lokale overheden. Inleider was de heer mr. I.W. Opstelten, burgemeester van Utrecht, tevens voorzitter van de Vereniging van Nederland Gemeenten (VNG).

Internationale Cuba conferentie

Op zaterdag 19 april 1997 heeft de LIGN in samenwerking met de VVD en de andere grote politieke partijen een internationale Cuba-conferentie georganiseerd in Noordwijk. Nationale en internationale sprekers discussieerden over de politieke en mensenrechtelijke situatie in Cuba en de impact van de US Helms Burton Act. Sprekers waren onder andere de heer mr. drs. F. Bolkestein (voorzitter Liberale Internationale), de heer mr. M. Patijn (staatssecretaris van Buitenlandse Zaken), John Shattuck (assistent secretary of state for Democracy, Human Rights and Labor van de Verenigde Staten van Amerika), Carlos Montaner (voorzitter van de Cubaanse Liberale Partij, Verenigde Staten), Carl-Johan Groth (VN-rapporteur voor de mensenrechtensituatie in Cuba), Coen Stork (oud-ambassadeur te Havana), Jan Willem Bertens (lid Europees Parlement, D66), Maarten van Traa (lid Tweede Kamer, PvdA) en de heer drs. F.W. Weisglas (lid Tweede Kamer, VVD).

Politieke ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa

Op dinsdag 17 juni 1997 heeft de LIGN een bijeenkomst georganiseerd over de politieke ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa en over de uitbreiding van de Europese Unie. Sprekers waren de Hongaarse staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, Matyas Eorsi, en de Hongaarse minister van Onderwijs en Cultuur, Balint Magyar. Beide zijn lid van de Free Democrats (SzDSz), één van de twee zusterpartijen in Hongarije. De heer mr. drs. F. Bolkestein, VVD-fractievoorzitter in de Tweede Kamer der Staten Generaal en LI-president, leidde de bijeenkomst in.

FDP/VVD

Op woensdag 22 oktober 1997 kwam een FDP-delegatie onder leiding van de heer J. Möllemann, op verzoek van de heer mr. drs. F. Bolkestein, naar Den Haag. De heer J. Möllemann, oud-minister van Economische Zaken en oud-minister van Onderwijs, is voorzitter van de FDP in de deelstaat Nordrhein-Westfalen. Hij hield een speech over de toekomst van de FDP in Nordrhein-Westfalen en in Duitsland.

Nationaal belang in een liberaal buitenlandse politiek

Op 21 november 1997 vond een bijeenkomst plaats over *"De rol van het nationaal belang in een liberale buitenlandse politiek"* in de Eerste Kamer der Staten Generaal. De bijeenkomst werd georganiseerd in samenwerking met het internationaal secretariaat van de VVD en de prof. mr. B.M. Teldersstichting. Een drietal wetenschappers en een vijftal nationale en internationale politici (onder andere uit Slovenië, Groot-Brittannië, Estland en Zweden) behandelden het onderwerp en discussieerden met de zaal. Dr. K. Groenveld (prof. mr. B.M. Teldersstichting) en mr. drs. J.C. van Baalen waren co-voorzitter van deze conferentie.

LI congres te Oxford

Een VVD/LIGN-delegatie van leden en waarnemers heeft deelgenomen aan het 48th LI-congres, van 27-30 november 1997 in Oxford. Precies vijftig jaar geleden is de Liberale Internationale opgericht in Oxford. Tijdens het congres is een nieuw Liberaal Manifesto

aangenomen. Tevens is de door de VVD/LIGN-delegatie ingediende resolutie "Fighting international organised crime" door het congres aangenomen. De door het congres herkozen president van de Liberale Internationale, de heer mr. drs. F. Bolkestein, overhandigde de Prize for Freedom aan mevrouw Obasanjo, de vrouw van oud-president Olusegun Obasanjo, het voormalig democratisch gekozen staatshoofd van Nigeria. Hij wordt momenteel gevangen gehouden door zijn opvolger, Generaal Abacha. De VVD heeft tijdens het LI-congres een fringe-meeting georganiseerd over de liberale perspectieven en antwoorden m.b.t. de uitbreiding van de Europese Unie en de NAVO met landen uit Midden- en Oost-Europa. Sprekers waren onder andere de heer dr. W.F. van Eekelen (lid Eerste Kamer en vice-president LI) de heer dr. ir. J.J.C. Voorhoeve (minister van Defensie) en Matyas Eörsi (staatssecretaris van Buitenlandse Zaken van Hongarije). De heer mr. drs. J.C. van Baalen, voorzitter van de LIGN, werd door het LI-congres gekozen tot tweede Nederlandse vice-president van de Liberale Internationale. Op donderdag 27 november 1997 vond in Oxford een vergadering plaats van het Liberale Vrouwen Netwerk (INLW), dat reeds sinds 1984 informeel bestaat. De Executive Committee van de Liberale Internationale heeft tijdens het LI-congres besloten het Liberale Vrouwen Netwerk een officiële status te geven binnen de Liberale Internationale (net als de jongerenorganisatie YFLRY). Het Netwerk heeft tijdens haar vergadering de statuten vastgesteld en de leden van het Bestuur gekozen. Mevrouw E. de Roo van Alderwerelt-Hoog is gekozen tot penningmeester en het Tweede-Kamerlid mevrouw drs. J.M. de Vries is benoemd tot adviseur van het Bestuur. Mevrouw W.C.M. van Ark-Hessing vertegenwoordigt de Organisatie Vrouwen in de VVD in het Netwerk.

Ledenbestand

Per 1 januari 1997 telde de LIGN 221 leden. In de periode 1 januari 1997 tot en met 31 december 1997 verloor de LIGN 14 leden door opzeggen of overlijden; in dezelfde periode hebben zich 17 nieuwe leden aangemeld. Het ledental per 1 januari 1998 is 224.

Bijzondere groep binnen de VVD

Het bijzondere karakter van de LIGN binnen de VVD, behoeft een goed draagvlak. De samenwerking met het internationaal secretariaat was voor de LIGN zeer belangrijk. Mede hierdoor konden in 1997 vele en succesvolle activiteiten gerealiseerd worden.

15 Vrijheid en Democratie

Vrijheid & Democratie onderging zowel uiterlijk als redactioneel veel veranderingen. Beide waren het gevolg van het bezinningsweekend door het hoofdbestuur, dat heeft geleid tot een nieuwe filosofie over het besturen en aansturen van de partij en *Vrijheid & Democratie*.

Het bestuur ziet het ledenblad als het communicatiemiddel met al zijn leden. De eerste consequentie daarvan was dat het redactioneel accent dat voornamelijk in de richting van de niet actieve leden lag, moest worden vervangen door een nieuwe bladformule gericht op alle leden.

De lay-out werd opgefrist door onder andere de invoering van twee-kleurendruk, waarnaar veel vraag bij de leden bestond. De redactie werd gecomprimeerd tot een kleine kernredactie. De inhoud van het blad onderging een aantal wijzigingen.

- De neutrale thema's, waarin ook veel niet VVD-deskundigen aan het woord kwamen, werden vervangen door regiothema's, die direct verband hielden met de door het bestuur georganiseerde grote politieke avonden.
- De grotere aandacht voor wat er in de partij leeft, kwam beter tot uitdrukking door de regiorubriek, waarin de afdelingsbladen werden besproken.
- Aan inhoudelijke discussie en specifieke doelgroepen werd ruim aandacht besteed.
- De specifieke doelgroepen, zoals vrouwen, jongeren en ouderen kwamen beter aan bod.
- Human interest-artikelen en vraaggesprekken met interessante VVD'ers verluchtigden de inhoud.

De reacties van de leden op de in mei ingevoerde vorm en inhoud gaven vertrouwen in de leesbaarheid en toekomst van het blad.

Met de start van deze nieuwe formule maakte de redactieraad plaats voor een geheel nieuw samengestelde adviescommissie. Deze bestond in 1997 uit:

A. Bakas
mevrouw B. Beydals
mevrouw R. Englander
mevrouw A. Heyl
K.J. Hindriks
drs. L. Mol

De commissieleden vormen gezamenlijk een breed platform met kennis betreffende de VVD-cultuur en de mediawereld. De commissie heeft tot taak deze nieuwe formule te bewaken en te toetsen, maar ook bestuur en redactie te inspireren door nieuwe ideeën omtrent vorm en inhoud van *Vrijheid & Democratie*.

Door de invoering van bovengenoemde mutaties kwam *Vrijheid & Democratie* in 1997 één keer minder uit dan in 1996, namelijk 7 keer.

16 Kader Planning en Begeleiding

Kader Planning en Begeleiding richtte zich in 1997 in eerste instantie op het opzetten van een centraal gecoördineerd systeem van registratie om zo te komen tot een werkbare invulling van bestanden voor de VVD. Bij dit beleidsterrein ging het in eerste instantie om mensen en de mogelijkheid om hen, binnen de smalle marges die er zijn, te begeleiden bij het doorstromen binnen of buiten de partij.

Met Kader Planning en Begeleiding heeft het hoofdbestuur in 1997 een nieuwe start gemaakt met het vastleggen van gegevens over (te ontstane) vacatures en VVD kandidaten ter invulling van deze vacatures.

In november 1996 werd er gestart met het opzetten van een landelijk registratiesysteem, dat eerst op beperkte schaal ingezet is voor het registreren van de mogelijkheden binnen (semi) publieke functies in het maatschappelijk middenveld alsmede andere, meer politieke functies. In 1997 is deze database verder ontwikkeld en in gebruik genomen.

Een exemplaar van deze applicatie is uitgeprobeerd door de kc Tilburg en de landelijke Organisatie Vrouwen in de VVD. De praktijkervaring van deze organisaties werden gebruikt om het programma te vervolmaken.

Om te voldoen aan de wettelijke voorschriften met betrekking tot de registratie van persoonsgegevens is een gedragscode ontwikkeld en geregistreerd bij de Registratiekamer.

17 Public Relations, voorlichting en campagnes 1997

Het jaar 1997 stond voor Public Relations en voorlichting in het teken van een tweetal taken. Ten eerste de voorbereidingen op de verkiezingen in 1998. Ten tweede het zich voortdurend presenteren aan de eigen achterban: leden als ook (potentiële) kiezers. Een voortdurende communicatie met leden en kiezers is van buitengewoon belang voor de VVD.

Verkiezingen.

In 1997 is een start gemaakt met de voorbereidingen van het verkiezingsjaar 1998. De heer mr. drs. J.C. van Baalen werd door het hoofdbestuur aangesteld tot campagne-leider.

Voorts is een campagne-team ingesteld, bestaande uit:

drs. W.K. Hoekzema	voorzitter
mr. drs. F. Bolkestein	
H.F. Dijkstal	
dr. L. Ginjaar	
mr. A.H. Korthals	
drs. G.M. de Vries	
mevrouw drs. H.L. Pieters	
mr. drs. J.C. van Baalen	
drs. A. Visser	
drs. T.H. van der Maas	
mevrouw drs. P.H. Ginjaar	

In nauw overleg met de LPC is een campagneplan voor de twee reguliere verkiezingen in 1998 opgesteld.

In de loop van 1997 zijn, na de vaststelling van het campagneplan, in een tiental informatie-bijeenkomsten bestuurders van afdelingen en centrales geïnformeerd over de opzet van en de verschillende activiteiten tijdens de campagnes.

Voor de uitwerking van de campagne is ook gebruik gemaakt van een aantal externe adviseurs, onder andere het reclame-bureau Noordervliet/Winninghoff & Leo Burnett.

In het najaar verscheen een speciale VVD-najaarskrant. Deze krant is in een oplage van 600.000 exemplaren door centrales en afdelingen verspreid. Vele tientallen personen meldden zich aan als lid van de VVD naar aanleiding van deze krant.

Een aantal projectleiders is als tijdelijke krachten toegevoegd aan de campagne-ondersteuning. De tweede verdieping van "De Gracht" is in de loop van het najaar veranderd in "de campagnevloer".

Gemeentelijke herindelingsverkiezingen

Als gevolg van de gemeentelijke herindeling van een aantal gemeenten in Brabant, Limburg, Drenthe en Gelderland vonden in november en december tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen plaats in deze regio's. Met name door de (onverwachte) winst van de lokale partijen bleef de winst van de VVD iets achter bij de verwachtingen.

Grote manifestaties

Evenals in 1996 is door het hoofdbestuur in het kader van de contacten met de leden en kiezers in 1997 in samenwerking met de kamercentrales een aantal grote manifestaties, volgens de "infotainment-formule" georganiseerd. Deze manifestaties dienden ook ter

ondersteuning van de herindelingsverkiezingen en de ledenwerfactiviteiten. Hiertoe werden advertenties geplaatst, niet-leden rechtstreeks uitgenodigd en veel aandacht vooraf aan de desbetreffende regio in V&D gegeven.

Sprekerscoördinatie

De sprekerscoördinator heeft binnen het algemeen secretariaat de taak te bemiddelen bij de aanvragen van spreekbeurten van VVD-politici. De heer mr. C.C. van Eekhout was het afgelopen jaar met deze taak belast.

In 1997 zijn ongeveer 350 spreekbeurten via bemiddeling van de sprekerscoördinator tot stand gekomen. Het gaat daarbij om zowel aanvragen van VVD-afdelingen en centrales alsmede om aanvragen van maatschappelijke instellingen en organisaties. Het invullen van de aanvragen heeft niet tot onoverkomelijke problemen geleid.

Het beleid om leden van de Tweede Kamerfractie voor afdelingen te laten spreken en bewindslieden, alsmede de voorzitter van de VVD Tweede Kamerfractie, alleen in kamercentrale-verband te laten spreken is voortgezet. Bovendien zijn de bijeenkomsten in afdelingsverband zoveel mogelijk geclusterd en op elkaar afgestemd.

Bij spreekbeurten van de bewindslieden en de voorzitter van de Tweede Kamerfractie zijn, daar waar mogelijk, uitnodigingen verstuurd aan alle (hoofd)leden van de kamercentrale en zijn de spreekbeurten gepubliceerd in V&D en het Thorbeckehuis Nieuws. Alle spreekbeurten/optredens werden in overleg met de lokale/regionale pr-bestuurders aangekondigd bij de media.

Ledenpanels

Na het experiment in 1996 met de zogenaamde ledenpanels zijn na evaluatie en bijstelling van het concept, enkele regionale panels in 1997 voortgezet. De panels worden gevormd door een aantal leden tezamen met een volksvertegenwoordiger, zoals VVD-leden van de gemeenteraad, provinciale staten en ook leden van onze Tweede Kamerfractie. Gebleken is dat dergelijke initiatieven met name daar lukken waar de lokale afdeling(en) dit steunt. De landelijke organisatie kan slechts in beperkte mate ondersteunen.

Netwerk propagandisten

In samenwerking met de Landelijke Propaganda Commissie (LPC) is aandacht besteed aan het netwerk propagandisten. Naast de vergaderingen met de LPC is veel aandacht besteed aan het invullen van de pr-bestuursfuncties en zijn in het najaar de reeds genoemde informatie-bijeenkomsten gehouden.

VVD-50

Een door het hoofdbestuur ingestelde commissie heeft in samenwerking met een aantal medewerkers van het algemeen secretariaat de viering van het 50-jarig bestaan van de VVD in 1998 voorbereid. De viering zal op zaterdag 24 januari 1998 plaats hebben te Amsterdam. 's Middags door middel van een internationaal symposium in de Beurs van Berlage over "Verantwoordelijkheid", 's avonds door een feest in Krasnapolsky. De commissie heeft in 1997 gezorgd voor een logistieke & inhoudelijke voorbereidingen van een interessant programma, sprekers, uitnodigingen, media-beleid, reserveringen etc.

In december '97 bleek dat de belangstelling voor het symposium zo overweldigend was dat een uiterste inspanning is gedaan om een andere locatie te vinden. Dit bleek op het korte termijn niet mogelijk. Vele geïnteresseerden moesten worden teleurgesteld.

De samenstelling van de commissie VVD-50 was in 1997 als volgt:

mr. C.C. van Eekhout
M.G.J. Harbers
ir. G.S.M. Kerpen
mevrouw F.L. Sybesma
mevrouw mr. W.E. Tönjann-Levert
drs. A. de Vries
drs. W.A. de Waard

Radio en TV-uitzendingen

Ook in 1997 werden door de VVD in het kader van de zendtijd voor politieke partijen op radio en televisie uitzendingen verzorgd.

De radio-uitzendingen werden geproduceerd door de afdeling voorlichting van de Tweede Kamerfractie. De TV-uitzendingen werden verzorgd in samenwerking met de afdeling voorlichting van de Tweede Kamerfractie en geproduceerd door Studio A te Den Haag.

Landelijke Propaganda Commissie

De LPC kwam in 1997 acht keer bijeen. Tevens werd ter voorbereiding van de opstelling van het campagneplan op 20 en 21 juni op het Nationaal Sportcentrum Papendal een brainstormweekend georganiseerd.

Tijdens de vergaderingen werd onder andere over de volgende onderwerpen gesproken: ledenwerving & -behoud, najaarskrant 1997, verkiezingscampagnes, materialen, uitingen, viering 50-jarig bestaan van de VVD, organisatie Grote Manifestaties, spreekbeurten, media-benadering en ledenpanels.

Na de jaarlijkse algemene vergadering in mei 1997 nam mevrouw drs. H.L. Pieters het voorzitterschap van de LPC over van de heer drs. M. Rutte.

De LPC was per 31 december 1997 als volgt samengesteld:

Lody Pieters	voorzitter
Petra Ginjaar	secretaris
Hans van Baalen	campagneleider
Mieke Peeters	kc Den Bosch
Kees Meeuwis	kc Tilburg
Rein Verdijk	kc Gelderland
Gijs Dröge	kc Rotterdam
Henk van der Stolpe	kc Den Haag
Carla de Paepe	kc Leiden
John Lindberg	kc Dordrecht
Frederik Melchior	kc Amsterdam
Arie-Wim Boer	kc Den Helder
Peter Slijpen	kc Zeeland
Goos Dijkslag	kc Overijssel
Marga Lubbers	kc Drenthe
Reineke Spielman	kc Groningen
Antoine Huijben	kc Limburg
Ferry Bronsgeest	kc Flevoland
Jan de Leeuw	kc Utrecht
Huib de Ceuninck van Capelle	kc Haarlem
Jorine Janssen	kc Friesland

Adviseurs:

Monique de Vries
Andreas Dijk
Joke Beumer
Reny Dijkman
Ernst van Splunter
Tom van der Maas

Tweede-Kamerfractie
VVD-Bestuurdersvereniging
Organisatie Vrouwen in de VVD
Vrijheid & Democratie
voorlichting Tweede-Kamerfractie
voorlichting Tweede-Kamerfractie

18 Vorming & Scholing

Vorming & Scholing is een belangrijk instrument in het kader van de verdere professionalisering van de VVD. In 1997 heeft de nadruk gelegen op de voorbereiding op de verkiezingen en is beleidsplan 1997 nagenoeg volledig uitgevoerd.

Voor de Gemeenteraadsleden heeft de Haya van Somerenstichting de Leergang Gemeenteraad ontwikkeld. In 1997 is de Leergang Gemeenteraad geactualiseerd en zijn veel introductiecursussen gemeenteraad en cursussen gemeenteraad georganiseerd. Nieuwe en ook zittende gemeenteraadsleden kunnen goed geschoold aan hun nieuwe taak beginnen. Een groot aantal vrijwilligers heeft zich ingezet bij het begeleiden en trainen van ons politiek kader.

Het beleid van vorming & scholing heeft in 1997 in het teken gestaan van:

- het meer en breder aanbieden van cursussen en trainingen;
- verbetering van de kwaliteit van cursussen en inleiders/trainers;
- het actualiseren van het cursusaanbod;
- het starten van de kadercursus;
- het uitwerken van plannen voor verdere professionalisering: onder andere het aanpassen van de inhoud van de Topkadertraining in verband met de Kadercursus.

Dankzij de inzet van vele vrijwilligers, Vormings- en Scholingsfunctionarissen, organisatoren, inleiders en trainers konden leden, (kandidaat)politici en bestuurders gebruik maken van een gevarieerd aanbod van cursussen en trainingen.

Stuurgroep

De samenstelling van de stuurgroep was per 1 januari 1997 als volgt:

drs. A. van Voskuilen	voorzitter
mevrouw drs. G.C. Velthoen	secretaris
mevrouw C.C.M. van den Akker-Smit	
J.N.J. van den Broek	
ir. F. van Dalen	
O. Hoes	
mevrouw A.W.J. Luijben	tot 1 oktober 1997
mevrouw S. Wolthuis	
mevrouw drs. P.H. Ginjaar	adviserend lid
R.W.A. Klaassen	adviserend lid
mevrouw drs. J.M. de Vries	adviserend lid
mevrouw C.R. Baljé-Rijnders	plaatsvervangend voorzitter

De stuurgroep Haya van Somerenstichting is in 1997 negen maal bijeengekomen.

De belangrijkste onderwerpen en thema's van deze vergaderingen waren:

- de Leergang Gemeenteraad;
- de opzet en inhoud van de kadercursus;
- de opzet en inhoud van de Topkadertraining;
- de opzet en inhoud van de voorzittersdag;
- de Leergang Besturen;
- kaderontwikkeling;
- vernieuwing en actualisering van het cursusaanbod
- selecteren van en ondersteuning en opleiding geven aan trainers, inleiders en Vormings- en Scholingsfunctionarissen.

LCV

De Landelijke Commissie Vorming & Scholing heeft in 1997 vijf keer vergaderd. Belangrijkste thema's van deze vergaderingen waren:

- activiteiten in de kamercentrales;
- het uitwisselen van algemene informatie;
- vernieuwing en actualisering van het cursusaanbod;
- organiseren van cursussen in het kader van de Leergang Gemeenteraad;
- ondersteuning van Vormings- en Scholingsfunctionarissen;
- kaderontwikkeling.

De LCV bestond in 1997 uit de volgende leden en plaatsvervangende leden:

mevrouw I.H.G.M. Kloosterman	kc Den Bosch
C. Hulskes	kc Den Bosch
H. Kamman	kc Tilburg
E. van 't Hooft	kc Gelderland
mevrouw M.G. Roelofs	kc Gelderland
mevrouw S. Korbee-Yildiz	kc Rotterdam
F. Henninger	kc Rotterdam
mr. drs. C.D.A. Ruijgrok	kc Den Haag
mevrouw A. Besselsen	kc Den Haag
mevrouw baronesse M.E.R. de Vos van Steenwijk	kc Leiden
mevrouw F.L. Scheffer-Teeuwisse	kc Leiden
ir. M. Groosman	kc Dordrecht
A. Verkaik	kc Dordrecht
L. Kamman	kc Amsterdam
mevrouw Y.C. de Bont	kc Den Helder
R.B. Waltmann	kc Den Helder
mevrouw P.J. Noorduyn-van Rooijen	kc Haarlem
mevrouw M. Overakker	kc Haarlem
mevrouw C.A. den Baars-Alberts	kc Zeeland
mevrouw M.L. Meuwssen-Verstraten	kc Utrecht
mevrouw M. Buitelaar	kc Utrecht
G.J. van der Scheer	kc Friesland
A.W. Matien	kc Friesland
M.D. Valentijn	kc Overijssel
mevrouw T. Spoelman	kc Overijssel
drs. H.H. Dijkstra	kc Groningen
C.C. van Essen	kc Groningen
P.H. Snijders	kc Drenthe
H. van den Berg	kc Drenthe
mevrouw drs. J. de Blécourt-Maas	kc Limburg
A.W.P. Kirkels (interim)	kc Limburg
C. Kerkhof	kc Flevoland
mevrouw K. Koula	kc Flevoland
mevrouw D.G. Vonk-Bergeren	VVD-Bestuurdersvereniging
mevrouw A. de Widt-Nieuwenhuizen	VVD-Bestuurdersvereniging
mevrouw drs. D. de Korte-Rolof	Organisatie Vrouwen in de VVD
mevrouw A. de Wit	Organisatie Vrouwen in de VVD

Medewerkers

Medewerkers Vorming en Scholing waren mevrouw drs. G.C. Velthoen als bestuursassistent, mevrouw drs. L.B.J. Bessem (beleidsmedewerker), mevrouw drs. M.J. van Utrecht (secretaresse tot 14 februari en vanaf 1 oktober) en mevrouw drs. D.J.H. Heiden (assistent vanaf 1 mei).

Specifieke aandachtspunten

1. Lokale en regionale cursussen en trainingen

In 1997 is het reguliere programma van lokale cursussen en trainingen voortgezet. Hierbij wordt met name gedoeld op lokaal & regionaal georganiseerde cursussen. In afdelingen, ondercentrales en kamercentrales is veel gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. In totaal zijn ongeveer 200 cursussen georganiseerd. Dit is bijna een verdubbeling ten opzichte van 1996.

De totale realisatie van het aanbod van cursussen en trainingen van de Haya van Somerenstichting is opgenomen in de bijlage.

2. Landelijke dag Vorming & Scholing

Op 8 maart is in Ede de jaarlijkse Landelijke Dag Vorming & Scholing georganiseerd. Gedurende deze dag stond de Leergang Gemeenteraad centraal. Na een inleiding over de doelstellingen van de Leergang volgde een inleiding over de opzet van de Leergang. Ook is de video van de workshop verhouding bestuur-fractie getoond en is een korte cursus liberalisme in de praktijk gegeven.

In totaal bezochten ruim 150 belangstellenden, trainers, inleiders en vormings- en scholingsfunctionarissen deze dag.

3. Kadercursus

Op 19 april, 31 mei en 28 juni is de kadercursus georganiseerd. Op deze dagen stonden de drie politieke stromingen centraal. Op 19 april is gesproken over de christen-democratie, op 31 mei over de sociaal-democratie en op 28 juni over het liberalisme. In de ochtend zijn hoorcolleges gegeven en in de middag is in werkgroepen gediscussieerd aan de hand van stellingen.

Met name door de uitstekende bijdragen van de (gast)sprekers de heer prof. dr. H.E.S. Woldring, de heer drs. J.S.J. Hillen (christen-democratie), de heer dr. A. Peper, de heer dr. F. Becker (sociaal-democratie), de heer prof. dr. W.J. van der Dussen en de heer dr. K. Groenveld (liberalisme) is de kadercursus een succes geworden.

Aan de kadercursus hebben ruim 160 personen deelgenomen.

4. Voorzittersdag

Op 27 september heeft in Utrecht een trainingsdag plaatsgevonden voor afdelingsvoorzitters. Gedurende de dag is gesproken over het belang van de afdelingen voor de VVD en de problemen waar zij tegenaanlopen. Ook is gesproken over oplossing van de problemen. Het was een zeer geslaagde dag waar ongeveer 100 voorzitters aanwezig waren en zeer boeiende discussies hebben plaatsgevonden.

5. Topkadertraining

Onder leiding van de heer drs. L.M.L.H.A. Hermans heeft de Topkadertraining 1997 plaatsgevonden op 3 & 4 oktober, 14 & 15 november en 11, 12, en 13 december. Deze

drie weekeinden stonden in het teken van de volksgezondheid. Met de 28 deelnemers is gesproken over

- het volksgezondheidsbeleid van de afgelopen 25 jaar
- medische techniek en ethiek
- de thuiszorg in Nederland
- financiering en inkomenspolitiek binnen de gezondheidszorg
- visies en standpunten van VVD en CDA

Met name door de bijdragen van de gastsprekers de heer drs. D.J.D. Dees, de heer F.A.N.M. Clevers, de heer dr. A.G.W.J. Lansink en mevrouw mr. P. Swenker vonden inhoudelijk intensieve en boeiende inleidingen en discussies plaats. Tijdens deze training zijn de communicatieve vaardigheden getraind door de heer dr. N.H.M. Schraag en de heer J. Broekhuis.

6. Workshop verkiezingscampagne

In het kader van de voorbereidingen op de verkiezingen van 1998 heeft de Haya van Somerenstichting in samenwerking met Pam Evenhuis vijf workshops verkiezingscampagne georganiseerd. Deze zijn gehouden op 6 september in Eindhoven, 13 september in Amsterdam, 20 september in Staphorst, 25 oktober in Bergen op Zoom en 1 november in Wijchen. Tijdens deze workshop heeft centraal gestaan hoe we campagne voeren en wat er allemaal bij komt kijken.

7. Train de trainer

In 1997 is het beleid voortgezet van begeleiding en opleiding van trainers en inleiders. De trainers en inleiders dienen immers niet alleen bekend te zijn met de inhoud van de trainingen en cursussen, maar ook met didactisch handelen.

Op 25 januari heeft een train de trainerdag plaatsgevonden. De trainers en inleiders zijn gedurende deze dag getraind op hun didactische vaardigheden door Jan Jaap Wessel.

8. Ondersteuning vormings- en scholingsfunctionarissen

Op 20 & 21 juni vond op Sportcentrum Papendal het jaarlijkse LCV-weekend plaats, dit jaar gezamenlijk gehouden met de LPC en LCJ. Gedurende dit weekeinde is op vrijdagavond aandacht besteed aan het netwerk en het sociale aspect van de diverse commissies. Op zaterdag zijn de drie landelijke commissies uiteengegaan en heeft de stuurgroep met de LCV gesproken over de opzet van een opleidingstraject (kaderschool). Het weekeinde heeft een positief effect gehad op het enthousiasme en de motivatie van de aanwezigen.

9. JOVD-VVD Topkadercursus

Op 13 & 14 september vond in Kampen de JOVD-VVD Topkadercursus plaats onder leiding van mevrouw mr. B.M. de Vries. 30 deelnemers hebben zich gebogen over het thema "Het sociale gezicht van het Liberalisme". Naast boeiende plenaire inleidingen hebben de deelnemers in werkgroepen gediscussieerd aan de hand van een aantal thema's. Ook is aandacht geschonken aan de vaardigheden van de deelnemers.

10. Leergang Gemeenteraad

De Leergang Gemeenteraad heeft als doel het goed en gericht opleiden van (kandidaat)gemeenteraadsleden. In dit kader heeft de werkgroep Leergang Gemeenteraad onder leiding van de heer mr. H.M. Meijdam een aantal cursussen van de Leergang herzien, te weten:

- Introductiecursus Gemeenteraad;

- Cursus Gemeenteraad;
- Gemeentefinanciën.

Ook is gestart met de herziening van een aantal vaktechnische cursussen, zodat deze na de gemeenteraadsverkiezingen van 1998 kunnen worden gegeven.

11. Leergang Besturen

De Leergang Besturen is ontwikkeld om met name afdelings- en ondercentrale bestuurders gericht op te leiden, zodat zij beter zijn voorbereid op hun taken en verantwoordelijkheden als bestuurder. Als vervolg op de centrale bijeenkomsten die in 1996 in bijna alle Kamercentrales zijn georganiseerd is in 1997 gestart met het geven van cursussen van het vervolgtraject van de Leergang Besturen. Het vervolgtraject bestaat uit de workshop verhouding bestuur-fractie, de workshop actief besturen en de bestuurderscursus.

12. Mediatraining nieuwe kamerleden

In december 1997 zijn drie mediatrainingen voor kandidaat-kamerleden georganiseerd. De trainingen zijn gegeven door Pam Evenhuis. Tijdens deze training zijn de deelnemers getraind met behulp van video-opnamen. Op deze wijze hebben zij allen een op de persoon toegespitste feedback gekregen.

19 Verslag internationaal partijwerk

In 1997 heeft de VVD haar positie binnen internationale liberale organisaties (LI en ELDR) verder uitgebreid, verdiept en verbreed. De verankering van het internationale werk in de partij werd in 1997 mede gerealiseerd door een nauwe coördinatie tussen hoofdbestuur/internationaal secretariaat, partij en politiek. Hierbij dienen met name de VVD-bewindslieden, de parlementaire fracties van de VVD in de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal en in het Europees Parlement, de kamercentrales met buitenlandse contacten, de op het buitenland gerichte partijcommissies (Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking, Europese Zaken en Defensie), de Groep Nederland van de Liberale Internationale (LIGN), het Eurocontact, de Organisatie Vrouwen in de VVD, de VVD-leden in het Uitvoerend Comité van de LI en in de Raad van de ELDR en de prof. mr. B.M. Teldersstichting te worden genoemd.

Veel dank dient uit te gaan naar de vele vrijwilligers (Klankbordgroep voor Midden- en Oost-Europa, de landen-referenten voor Polen, de Tsjechische en Slowaakse Republieken, Hongarije en Slovenië), de stafmedewerkers van het algemeen secretariaat en de deelnemers aan het Buitenlandberaad (voorzitters van de op het buitenland gerichte partijcommissies, LIGN en de directeur van de Teldersstichting) en alle anderen die de internationale samenwerking in 1997 tot een succes hebben gemaakt.

De portefeuille internationale zaken was in 1997 onder de noemer internationaal secretariaat (portefeuillehouder HB, stafmedewerkers Thorbeckehuis en landen-referenten) als volgt ingevuld:

mr. drs. J.C. van Baalen	internationaal secretaris in het hoofdbestuur, tevens op persoonlijke titel voorzitter Liberale Internationale Groep Nederland
drs. A. Geensen	bestuursassistent internationale zaken algemeen secretariaat, tevens op persoonlijke titel secretaris Liberale Internationale Groep Nederland
drs. R.G. van de Wetering	medewerker internationale zaken, tevens referent voor Roemenië en Bulgarije
mr. T. V.A. Boitelle	referent voor Slovenië
drs. K.J. Hoving	referent voor Polen
M. Kombrink	referent voor de Baltische Staten
drs. T. Kuperus	referent voor Duitsland
S.P. Metz	referent voor de Verenigde Staten
drs. F.Z. Szabo	referent voor Hongarije
drs. B. Wellink	referent voor de Tsjechische en Slowaakse Republieken

Partijvoorzitter drs. W.K. Hoekzema fungeerde in het hoofdbestuur als mede-portefeuillehouder internationale zaken en is als zodanig actief bij het internationale partijwerk betrokken. Voor mr. drs. F. Bolkestein geldt hetzelfde vanuit zijn positie als president van de Liberale Internationale en als politiek leider van de VVD.

De VVD en de LIGN was in de LI vertegenwoordigd door mr. drs. F. Bolkestein (president), drs. W.K. Hoekzema (lid LI Executieve), dr. W.F. van Eekelen (vice-president), mr. drs. J.C. van Baalen (vice-president), mr. H.P. Talsma (LI Patron), Mr. E.H. Toxopeus (LI Patron), drs. A. Geensen (lid LI Executieve) en drs. R.G. van de Wetering (lid LI Executieve).

De VVD was in het algemeen bestuur van de ELDR-partij vertegenwoordigd door drs. W.K. Hoekzema, mr. drs. J.C. van Baalen, dr. W.F. van Eekelen, mr. M.A.J. Knip en drs. D.H. Kok; drs. A. Geensen en drs. R.G. van de Wetering zijn toegevoegde leden van het algemeen bestuur van de ELDR. Ir. A. J. Korff en drs. A. Geensen vertegenwoordigden de VVD in het ELDR-secretaris-generaal-overleg.

Van de meeste internationale activiteiten is verslag, danwel aankondiging gedaan in Vrijheid & Democratie. Hieronder volgt een beknopte opsomming. Een uitgebreide beschrijving en verantwoording zal worden gepresenteerd in het internationaal jaarverslag van de VVD dat mede ten behoeve van LI, ELDR en onze buitenlandse partners in 1998 wordt opgesteld.

1. Liberale Internationale

In het kader van de Liberale Internationale werden de bijeenkomsten van het Bureau en het Uitvoerend Comité in London (17-18 januari), Barcelona (24-26 april), Rome (17-18 september) en Oxford (27-30 november) bijgewoond.

Een grote VVD/LIGN-delegatie heeft deelgenomen aan het 48th LI-congres, van 27-30 november 1997 in Oxford. Precies vijftig jaar geleden is de Liberale Internationale opgericht in Oxford. Tijdens het congres is een nieuw Liberaal Manifesto aangenomen. Tevens is de door de VVD/LIGN-delegatie ingediende resolutie "Fighting international organised crime" door het congres aangenomen. De door het congres herkozen president van de Liberale Internationale, mr. drs. F. Bolkestein, overhandigde de Prize for Freedom aan mevrouw Obasanjo, de vrouw van oud-president Olusegun Obasanjo, het voormalig democratisch gekozen staatshoofd van Nigeria. Hij wordt momenteel gevangen gehouden door zijn opvolger, de dictator Generaal Abacha. De VVD heeft tijdens het LI-congres een fringe-meeting georganiseerd over de liberale perspectieven en antwoorden m.b.t. de uitbreiding van de Europese Unie en de NAVO met landen uit Midden- en Oost-Europa. Sprekers waren onder andere Willem van Eekelen (lid Eerste Kamer en vice-president LI) Joris Voorhoeve (minister van Defensie) en Matyas Eörsi (staatssecretaris van Buitenlandse Zaken van Hongarije). De heer mr. drs. J.C. van Baalen, voorzitter van de LIGN, werd naast Willem van Eekelen benoemd tot vice-president van de Liberale Internationale. Op donderdag 27 november 1997 vond in Oxford een vergadering plaats van het Liberale Vrouwen Netwerk (INLW), dat reeds sinds 1984 bestaat. De Executive Committee van de Liberale Internationale heeft tijdens het LI-congres besloten het Liberale Vrouwen Netwerk een officiële status te geven binnen de Liberale Internationale (net als de Jongerenorganisatie YFLRY). Het Netwerk heeft tijdens haar vergadering de statuten vastgesteld en de leden van het Bestuur gekozen. Eefje de Roo van Alderwerelt-Hoog is gekozen tot penningmeester en het Tweede Kamerlid Monique de Vries is benoemd tot adviseur van het Bestuur. Ineke van Ark-Hessing vertegenwoordigde de Organisatie Vrouwen in de VVD in het Netwerk.

2. ELDR

In het kader van de Raad van de ELDR werd deelgenomen aan bijeenkomsten te Cyprus (4 april), Brussel (3 juni, 10 september en 9 december). De vergaderingen van de SG's vonden plaats te Bern, Zwitserland (28 februari-1 maart) en Tallinn, Estland (3-4 oktober). Van 17-18 oktober vond te Boekarest het jaarlijkse overleg plaats van de Oost-West-coördinatoren binnen de ELDR. Bijeenkomsten van ELDR-leiders vonden plaats op 5-6 juni in Luxemburg en 5-6 december in Kopenhagen.

Het hoogtepunt van de Europese VVD-activiteiten was het ELDR-congres te Brussel (10-12 september) met als belangrijkste thema werkgelegenheid. Reeds enkele maanden voor deze datum is een ELDR-werkgroep bezig geweest om resolutie voor te bereiden.

Tevens is in 1997 de ELDR-verkiezingsprogramma-commissie van start gegaan met haar werk. Deze commissie komt een keer per maand bijeen (meestal in Brussel).

3. Midden- en Oost-Europa-programma

De samenwerking met onze Oosteuropese partners heeft in 1997 weer hoge prioriteit gehad. De VVD werkte daarbij nauw samen met de FDP en de Friedrich-Naumann-Stiftung. De politiek leider, de partijvoorzitter en de internationaal secretaris fungeerden daarbij als hecht team, daartoe ondersteund door staf en landen-referenten. Ook met het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken en met PvdA, CDA en D66 werd regelmatig op het terrein van Midden- en Oost-Europa overlegd. Binnen de politieke partijen bestond een grote mate van overeenstemming over de noodzaak tot handhaving van de huidige Midden- en Oost-Europa-subsidie.

In 1997 werd wederom prioriteit gegeven aan samenwerking met Polen, Tsjechië, Hongarije, Slovenië en Slowakije. Vooral de samenwerking met Hongarije en Slovenië verliep buitengewoon goed, mede omdat de VVD in deze landen politieke partners in regering en oppositie heeft zitten. Een delegatie onder leiding van de heer mr. drs. F. Bolkestein heeft van 10-17 mei een bezoek gebracht aan Bulgarije en Roemenië en van 7-14 juni aan Estland, Letland en Litouwen. Hier zijn contacten onderhouden en nieuwe contacten gelegd met liberale partijen. Daarnaast hebben er zowel in ons land als in de MOE-landen zelf veelvuldige ontmoetingen en werkbezoeken plaatsgevonden met onder andere Tsjechië, Hongarije, Roemenië, Bulgarije, Slowakije, Slovenië, Oekraïne, Estland, Letland en Litouwen.

4. Bilaterale contacten

Met de FDP is in 1997 intensief contact geweest. Naast de gebruikelijke samenwerking binnen LI en ELDR heeft de FDP op 22 oktober een officieel bezoek gebracht aan de VVD. Verder zijn in 1997 bilaterale contacten onderhouden met de Belgische VLD, de Britse Liberal Democrats, het Deense Venstre, de PRL uit Wallonië en de DP uit Luxemburg.

5. Overige participaties

In 1997 heeft de VVD in NZA-verband enige projecten uitgevoerd in Zuid-Afrika en in Nederland. In Nederland is een groep Zuidafrikaanse gemeenteraadsleden getraind en hebben ze verschillende werkbezoeken afgelegd.

Het internationaal secretariaat is de VVD in brede zin zeer erkentelijk voor de wijze waarop het internationale werk onderdeel van de reguliere partij- en bestuursactiviteiten is geworden. In 1998 hoopt het weer op de inzet en energie van velen te kunnen rekenen.

20 Jongerenbeleid

20a Verslag over 1997

Ook in 1997 was het Jongerenbeleid een belangrijk beleidsterrein voor het hoofdbestuur. De reden hiervoor is vanzelfsprekend: De jongeren vormen de toekomst van de VVD, vooral gezien het feit dat er in de VVD sprake is van grote vergrijzing.

In 1997 organiseerde de VVD een groot aantal activiteiten. Doel van deze activiteiten was om zowel nieuwe jonge leden te werven als te behouden, alsmede om zo veel mogelijk steun te verkrijgen onder de jongeren voor de komende verkiezingen.

Daarnaast verwachten de jonge leden ook dat er binnen de VVD activiteiten voor hen zijn waar ze van kunnen leren, elkaar kunnen ontmoeten en kunnen netwerken. De JOVD - als zelfstandige jongerenorganisatie - was niet voor alle jonge VVD-leden het vanzelfsprekende platform.

Het jongerenbeleid vergde van velen in 1997 een grote inspanning. Vooral omdat er nog steeds sprake is van groeiende desinteresse van jongeren voor de politiek.

Kortom, reden te meer om de activiteiten ook te gebruiken om (talentvolle) jongeren, waar de VVD straks op moet bouwen, in contact te brengen met de huidige VVD in al haar facetten. Activiteiten werden zowel door het algemeen secretariaat als decentraal door functionarissen in kamercentrales, ondercentrales en afdelingen georganiseerd. De decentrale organisatie van de activiteiten voor de jongeren is en blijft een belangrijk beleidspunt voor het hoofdbestuur.

Verantwoordelijk voor het beleid vanuit het hoofdbestuur was mevrouw C.R. Baljé-Rijnders. De heer E.A.H. van der Biezen was de jongerenadviseur in het hoofdbestuur.

In 1997 kwam de ondersteuning vanuit het algemeen secretariaat van mevrouw I.F.L. Sybesma. Mevrouw Sybesma werd in november 1997 opgevolgd door mevrouw mr. A.J.G.M. Doreleijers.

De volgende landelijke activiteiten werden in 1997 georganiseerd:

Landelijke Jongerenmeeting

De 5^e Landelijke Jongerenmeeting werd op 8 november 1997 gehouden in het *Renaissance Hotel* te Amsterdam. De meeting stond in het teken van het VVD-verkiezingsprogramma, dat op 20 oktober 1997 werd gepresenteerd. Verspreid over drie zalen vonden er diverse programma's plaats met onderwerpen als Onderwijs, Veiligheid en Verloedering, Islam in Nederland, cultuur en sport. Als klap op de vuurpijl werd de heer mr. drs. F. Bolkestein geïnterviewd door Theo van Gogh en drie jongeren. De dag genereerde veel media-belangstelling (mede door het "Bolk"-biertje) en was een succes. Ongeveer 550 jongeren bezochten de meeting.

VVD-gemeentegame

De gemeentegame was een simulatiespel dat is ontwikkeld door MCC. De gemeentegame is ontwikkeld om de deelnemers op interessante wijze inzicht te geven in de manier waarop de politieke besluitvorming direct de maatschappij beïnvloedt.

Voordat de finale op 29 november 1997 in Den Haag plaatsvond, hebben de kamercentrales in samenwerking met het algemeen secretariaat vier voorronden georganiseerd. De

organisatie van de finale was in handen van het hoofdbestuur. De finale van de VVD-gemeentegame werd gewonnen door een team uit de kamercentrale Utrecht.

Dag Den Haag

Net zoals in 1995 en 1996 werd de Dag Den Haag ook in 1997 meerdere keren georganiseerd. De Dag Den Haag gaf jongeren de mogelijkheid een kijkje te nemen in de keuken van de landspolitiek. Het programma bestond uit een bezoek aan de Staten Generaal in de ochtend en het een bezoek aan het Thorbeckehuis in de middag. De begeleiding werd opnieuw verzorgd door de medewerkers van de VVD-politici en -bestuurders in Den Haag. Het evenement werd door de deelnemers zeer goed ontvangen.

20b Landelijke Commissie Jongerenbeleid

De Landelijke Commissie Jongerenbeleid (LCJ) speelde in 1997 een belangrijke rol bij de invulling van het Jongerenbeleid. In 1997 kwam de LCJ twee keer bijeen. Tijdens het LCJ-weekend, dat op 20 en 21 juni plaatsvond, is op informele wijze gesproken over de (mogelijke) bijdragen van de LCJ aan de campagne.

De Landelijke Commissie Jongerenbeleid bestond eind 1997 uit de volgende leden en plaatsvervangende leden:

mevrouw C.R. Baljé-Rijnders	voorzitter
mevrouw I.F.L. Sybesma	secretaris (tot 1 november 1997)
mevrouw mr. A.J.G.M. Doreleijers	secretaris (vanaf 1 november 1997)
E. van der Biezen	adviserend lid hoofdbestuur
ir. G.S.M. Kerpen	kc Den Bosch
mevrouw A. Romijn	kc Den Bosch
J. van Spaandonk	kc Tilburg
mevrouw drs. ing. A.C.M. Goverde	kc Gelderland
A. de Vries	kc Gelderland
F.E.O. Henninger	kc Rotterdam
mr. drs. J.P.H. Frishert	kc Rotterdam
J.A. Mascini	kc Den Haag
B.R. van der Kamp	kc Leiden
F.W. van Gils	kc Leiden
E.H.A. Geurts	kc Dordrecht
A. Verkaik	kc Dordrecht
mevrouw C.E. Peeck	kc Amsterdam
R.P. Waltmann	kc Den Helder
mevrouw A.J. Brakel-van der Klei	kc Den Helder
Z. Hutten	kc Haarlem
mevrouw C. Schönknecht	kc Zeeland
mevrouw C.A. den Baars-Alberts	kc Zeeland
W.J. van Dijk	kc Utrecht
mevrouw H. Dijkgraaf	kc Friesland
A.B. de Jong	kc Overijssel
B. van Werkhoven	kc Overijssel
drs. H.H. Dijkstra	kc Groningen
P.H. Snijders	kc Drenthe
D.A.H.A. Thijssen	kc Limburg
mevrouw M. Jonker-Waterlander	kc Flevoland

20c Samenwerkingsprojecten

In het kader van de samenwerkingsovereenkomst tussen de VVD en de JOVD zijn er in 1997 wederom een aantal activiteiten georganiseerd.

Georganiseerd werden:

Jongerenontbijten:

Vanwege het grote succes van de campusbreakfast in 1996 zijn er in 1997 drie ontbijten georganiseerd. De gastsprekers waren kamerlid mevrouw mr. B.M. de Vries, minister G. Zalm en minister A. Jorritsma. Tijdens het ontbijt konden de aanwezige jongeren over diverse onderwerpen met de sprekers discussiëren.

JOVD-VVD-Topkadertraining:

Dit jaar werd de Topkadertraining voor leden van de JOVD en de VVD gehouden op 13 en 14 september in Kampen. Er waren dertig deelnemers aanwezig. De training, met als thema "Het gezicht van het Liberalisme", stond onder leiding van kamerlid mevrouw mr. B.M. de Vries.

Diner hoofdbesturen JOVD en VVD:

De leden van de hoofdbesturen van de JOVD en de VVD zijn dit jaar bijeen gekomen om van gedachten te wisselen over de mogelijkheden tot samenwerking tussen beide verenigingen. Dit gebeurde op informele wijze tijdens een diner.

20d Samenwerkingsovereenkomst VVD-JOVD

Met ingang van 1 januari 1995 werd de samenwerkingsovereenkomst (SWO) 1995-2000 tussen de VVD en de JOVD van kracht.

Conform art. 3.2 sub c van die overeenkomst dient de commissie voor 1 maart van ieder jaar verslag uit te brengen aan de hoofdbesturen van de VVD en de JOVD omtrent haar activiteiten en bevindingen.

Samenstelling van de commissie

Gedurende het verslagjaar was de samenstelling als volgt:

J.W. Remkes	voorzitter
J.J. Otterloo	JOVD, secretaris
C. Schagen	JOVD
D.J. Wierenga	JOVD
mevrouw J. Hekman	VVD
mevrouw A.C. den Ottenlander	VVD
A. de Vries	VVD

Vergaderingen

De commissie Jongerenbeleid is in 1997 op 29 april en 2 december bijeen geweest. Tijdens deze vergaderingen heeft de commissie zich onder andere beziggehouden met de voorstellen voor het wijzigen van de subsidiëring van politieke partijen/politieke jongerenorganisaties.

In 1998 zal er duidelijkheid komen over de exacte gevolgen van de wijziging van de subsidie stromen. Op basis van deze gegevens zal de commissie haar rol in het veranderingsproces kunnen bepalen.

Zoals gebruikelijk zal de commissie ook in 1998 in voorkomende gevallen de hoofdbesturen van VVD en JOVD van advies dienen over de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst 1995-2000.

21 Fracties in de Staten-Generaal en in het Europees Parlement

21a Eerste Kamer

Sedert enige jaren nemen de VVD-fracties in de Staten-Generaal en het Europees Parlement deel aan het opstellen van dit verslag. Ook thans geven deze bijdragen een globale indruk van de werkzaamheden van de leden van de Eerste-Kamerfractie en hun problemen.

Samenstelling Eerste-Kamerfractie

Op 1 januari 1997 was de fractie als volgt samengesteld:

mr. F. Korthals Altes te Rotterdam	voorzitter
dr. L. Ginjaar te Burgh-Haamstede	vice-voorzitter
J.A. van Graafeiland RA te Venlo	secretaris-penningmeester
drs. L. Hilarides te Drachten	tweede secretaris
ing. L.M. de Beer te Vlaardingen	
mevrouw N.H. van den Broek-Laman Trip te Heemstede	
drs. D.J.D. Dees te Breda	
dr. W.F. van Eekelen te Den Haag	
mr. R.A.E. de Haze Winkelman te Den Haag	
J.J. van Heukelum te Vries	
H.F. Heijmans te Hengelo	
mr. ir. H. Heijne Makkreel te Aerdenhout	
A. de Jager te Waddinxveen	
ir. N.G. Ketting te Huizen	
ir. M.H.C. Lodewijks te Roermond	
jhr. mr. A.A. Loudon te Velp	
drs. P.J.H.M. Luijten te Amsterdam	
mr. J. Rensema te Hoorn	
mevrouw F.M. Roscam Abbing-Bos te Rijswijk	
mr. H.P. Talsma te Epse	
M.J. Varekamp te Naaldwijk	
J.W. Verbeek te Rotterdam	
H. Wiegel te Giekerk	

De samenstelling van de fractie bleef in het jaar 1997 ongewijzigd, de vervulling van bestuurlijke functies echter niet. Per 11 maart 1997 werd mr. F. Korthals Altes door de Eerste Kamer gekozen tot haar voorzitter, de eerste voorzitter van liberale huize sedert 95 jaar! In 1902 overleed namelijk de liberaal Van Naamen van Eemnes, waarna Hare Majesteit de Koningin, op voordracht van Abraham Kuyper, de vrije anti-revolutionair Schimmelpenninck van der Oye van Hoevelaken benoemde.

De samenstelling van het bestuur diende te worden aangepast en is sedert maart 1997 als volgt:

dr. L. Ginjaar	voorzitter
mevrouw N.H. van den Broek-Laman Trip	vice-voorzitter
J.A. van Graafeiland RA	secretaris/penningmeester
drs. L. Hilarides	tweede secretaris

Werkzaamheden

De werkzaamheden van de fractie betroffen, zoals gebruikelijk, voornamelijk het behandelen van voorstellen van wet die na aanneming in de Tweede Kamer aan de Eerste Kamer worden toegezonden. Daarbij let de Eerste Kamer vooral op grondwettelijke toelaatbaarheid, rechtmatigheid en doelmatigheid en overigens ook op juridische correctheid. In toenemende mate is de fractie genoodzaakt voorstellen meer in detail in beschouwing te nemen. De oorzaak daarvan is ondermeer gelegen in het grote aantal amendementen dat in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op wetsvoorstellen wordt aangebracht. Naast de behandeling van wetsvoorstellen worden de beleidsdebatten gevoerd.

De fractie vergaderde in het algemeen op dinsdag, voorafgaande aan de op die dag gehouden wekelijkse openbare vergadering van de Kamer en omstreeks eenmaal per zes weken - al dan niet bovendien - op de eraan voorafgaande maandagavond. Voor de op maandagavond gehouden vergaderingen werd een VVD-lid van de fractie van Liberaal-Democraten in het Europees Parlement uitgenodigd. De fractievoorzitter van de Tweede-Kamerfractie bezocht deze vergaderingen incidenteel. Voorts streefden de leden van de fractie ernaar zoveel mogelijk deel te nemen aan vergaderingen van partijcommissies; al naar de mogelijkheden waarover de individuele leden beschikten, was het resultaat dat de vaste afspraak werd gemaakt dat de leden als contactpersoon (in tegenstelling tot de taakopvatting van adviserend lid) optreden en kennisnemen van de hun toegezonden stukken.

Namens de Eerste-Kamerfractie heeft de heer J.W. Verbeek zitting in de Raad van Europa (vice-president van de assemblée) en in de West-Europese Unie, plaatsvervangend vertegenwoordiger is de heer D.J.D. Dees.

De heer W.F. van Eekelen vertegenwoordigde de fractie in de Noord Atlantische Assemblée, plaatsvervangend lid was de heer J.A. van Graafeiland.

De heren W.F. van Eekelen en D.J.D. Dees vertegenwoordigden de fractie in de Benelux Raad, plaatsvervangend lid was de heer J.W. Verbeek.

21b Tweede-Kamerfractie

Samenstelling fractie

Bij aanvang van het verslagjaar was de fractie als volgt samengesteld:

J.D. Blaauw
P.M. Blauw
mr. drs. F. Bolkestein
drs. O. Cherribi
C.G.A. Cornielje
mevrouw mr. A.M. van Blerck-Woerdman
M. van den Doel
A.A.M.E. van Erp
mevrouw M.J. Essers-Huiskamp
mevrouw S. van Heemskerck Pillis-Duvekot
ir. E.L.P. Hessing
H.A.L. van Hoof
ir. P.H. Hofstra
drs. J.P. Hoogervorst
H.G.J. Kamp
mevrouw drs. M.M.H. Kamp
drs. J.H. Klein Molekamp
W.P. Keur
dr. mr. W.H.J. Passtoors
mr. A.H. Korthals
J.W. Remkes
J.F.B. van Rey
J. Rijpstra
mevrouw A.L.E.C. van der Stoel
mr. A.J. te Veldhuis
mevrouw drs. P.J.L. Verbugt
mr. O.P.G. Vos
mevrouw drs. W.C.G. Voûte-Droste
mevrouw mr. B.M. de Vries
mevrouw drs. J.M. de Vries
drs. F.W. Weisglas.

Na een ziekbed van ruim een half jaar overleed op 2 juni het lid A.A.M.E. van Erp. Tot het laatst was de heer Van Erp betrokken bij de actuele politiek en heeft hij zich ingezet voor de belangen van individuele burgers. De herdenkingsdienst werd bijgewoond door de voltallige fractie en de bewindslieden. Op 26 augustus werd in de ontstane vacature voorzien door beëdiging van de heer mr. R. Luchtenveld.

In de door het overlijden van de heer Van Erp ontstane vacature van penningmeester in het fractiebestuur werd eind juni voorzien door benoeming van de heer J.F.B. van Rey.

Fractievergaderingen

Tijdens plenaire vergaderingen van de Kamer, vergaderde de fractie iedere dinsdagochtend en om de week op woensdagmiddag.

In het verslagjaar is een aantal keer vergaderd met de bewindslieden. Eind augustus kwam de fractie bijeen voor het jaarlijkse fractieweekend ter voorbereiding op het parlementaire jaar.

In het verslagjaar werd middels vertegenwoordiging van een aantal fractieleden in het door de partij ingestelde campagneteam verder gewerkt aan de voorbereiding van de verkiezingscampagnes voor de Gemeenteraden en de Tweede Kamer.

Contacten met partijgeledingen

Als adviserend lid woonden de fractieleden de diverse vergaderingen en themabijeenkomsten van partijcommissies bij. De ondersteuning bij de activiteiten van de Haya van Somerenstichting en de Bestuurdersvereniging werden gecontinueerd.

Diversen

- De fractie ontving dit verslagjaar 1957 brieven. Via het partijbureau waren dat er 121. Afzonderlijk ontvingen de leden honderden brieven.
- De fractie ontving 65 groepen. Individuele leden ontvingen elk tientallen groepen.
- De contacten met belangenorganisaties en bedrijven zijn voortgezet middels werkbezoeken en gesprekken in de Kamer of ter plaatse.
- Op 22 september werd door de fractie in de oude zaal van de Tweede Kamer een Ronde tafeldebat belegd over liberaal kunstbeleid en op 11 december over een ruimtelijk perspectief voor de 21^e eeuw.
- Middels spreekbeurten en werkbezoeken is de verkiezingscampagne in Drenthe, in het kader van de gemeentelijke herindeling, door fractieleden ondersteund.

21c Europese Liberale Fractie 1997

Verslag van de werkzaamheden van de VVD leden van het Europees Parlement.

1. Inleiding

Voor de Europese Unie in zijn geheel en het Europees Parlement in het bijzonder was 1997 een historisch jaar. Behalve over de herziening van het Verdrag van Maastricht werden besluiten genomen over de uitbreiding van de Europese Unie en de Economische en Monetaire Unie. Bovendien vervulde Nederland in het eerste halfjaar van 1997 het voorzitterschap van de Europese Unie.

Het Verdrag van Amsterdam

De VVD leden van het Europees Parlement zijn nauw betrokken geweest bij het Nederlands voorzitterschap. De belangrijkste taak van Nederland bestond uit het klaarstomen van de Europese Unie voor uitbreiding. Uitbreiding maakt een herziening van de institutionele structuur van de EU noodzakelijk om haar slagvaardiger en democratischer te maken. Hiertoe moet het Verdrag van Maastricht aangepast worden. Door herziening van het Verdrag moet de EU organisatorisch rijp worden voor uitbreiding. Nederland slaagde hier als voorzitter met de totstandkoming van het Verdrag van Amsterdam gedeeltelijk in. Het Verdrag van Amsterdam brengt verbeteringen met zich mee. Helaas bleven enkele institutionele hervormingen achterwege. Aanpassing van de stemmenweging in de Raad van Ministers en het aantal leden van de Europese Commissie laat nog op zich wachten. De VVD leden van het Europees Parlement hebben echter wel duidelijk gesteld dat deze hervormingen voor de toetreding van nieuwe lidstaten moeten plaatsvinden.

Het Europees Parlement kan tevreden zijn met het Verdrag van Amsterdam. Zo wordt het aantal besluitvormingsprocedures ingekort van een twintigtal tot drie. Bovendien krijgt het EP het recht van medebeslissing op al die onderwerpen waar de Raad van Ministers met meerderheid van stemmen besluit. Het EP heeft nu onder het Verdrag van Maastricht op 15 terreinen het recht van medebeslissing. Vanaf de inwerkingtreding van het nieuwe verdrag geldt de medebeslissingprocedure voor 39 terreinen. Het gaat hier om terreinen van interne marktwetgeving tot milieubeleid, van vervoersbeleid tot volksgezondheid, van onderzoeksbeleid tot sociale politiek, van fraudebestrijding tot ontwikkelingssamenwerking en de gelijke behandeling van man en vrouw. Vanaf Amsterdam heeft het EP het laatste woord over wetgeving niet langer bij wijze van uitzondering, maar als regel. Bovendien krijgt het Europees Parlement op justitieel gebied meer zeggenschap in de vorm van een zwaar adviesrecht. Het gaat hier om internationale migratie en internationale misdaad - onderwerpen waar de burger direct mee te maken heeft.

De ELD-fractie kwam met een aantal voorstellen inzake de herziening van het Verdrag van Maastricht. Een groot aantal van deze voorstellen hebben de eindstreep gehaald en zijn nu onderdeel geworden van het Verdrag van Amsterdam.

Uitbreiding van de EU

Tijdens de Europese Raad van 12 en 13 december 1997 hakte de Europese Raad in Luxemburg de knoop door. Geheel in lijn met het advies van de Europese Commissie (Agenda 2000) zal de EU in maart 1998 bilaterale uitbreidingsonderhandelingen starten met zes landen: Cyprus, Tsjechië, Slovenië, Polen, Hongarije en Estland. Een historische mijlpaal voor geheel Europa. De scheidslijnen stammende uit de Koude Oorlog zullen nu voorgoed verdwijnen. Alle kandidaat-leden - dus ook de landen die nog niet aan de criteria voor uitbreiding voldoen - zullen bij het gehele proces betrokken worden in de Europese Conferentie. Dit om te voorkomen dat onzekerheid omslaat in onrust in kandidaat-lidstaten

die nog niet met de eerste uitbreidingstrein mee mogen. Om tot toetreding over te gaan moeten landen voldoen aan politieke criteria en aan economische criteria. Een vereiste is dat ze de verworvenheden van de EU, het zogenaamde "acquis communautaire" overnemen. Een uitbreiding van de Unie zal er - volgens de VVD leden van het Europees Parlement - wel toe moeten leiden dat de Unie zich tot de kerntaken beperkt.

De Economische en Monetaire Unie

Naast de herziening van het Verdrag van Maastricht en uitbreiding van de Europese Unie is de invoering van de Euro ook één van de onderwerpen die in 1997 bovenaan de agenda heeft gestaan. De invoering van de Euro wordt de belangrijkste stap in het proces van Europese integratie sinds 1957. De situatie op de Europese arbeidsmarkt met 15 miljoen werklozen roept om een structurele oplossing. De EMU beoogt met haar voorwaarden van een lage inflatie, een strikt begrotingsbeleid en een stabiele munt te zorgen voor groei van de werkgelegenheid. Onder Nederlands voorzitterschap kon in de eerste helft van 1997 het stabiliteitspact ondertekend worden. Dit stabiliteitspact garandeert een strikte begrotingsdiscipline in de derde fase van de EMU. De Europese liberalen zijn voorstander van een stabiele Europese munt. Begin mei 1998 zal de beslissing vallen welke landen aan de derde fase van de EMU deelnemen.

Behalve een positief effect op de groei van de werkgelegenheid leidt de EMU tot een betere concurrentiepositie voor het Nederlandse bedrijfsleven. Door de EMU wordt een einde gemaakt aan koersschommelingen. Vermindering van wisselkoersschommelingen leidt tot lagere transactiekosten bij het doen van zaken. Bovendien zal door de EMU de markt transparanter worden. Daarnaast oefent het aantrekkingskracht uit op directe investeringen.

De EMU-criteria zoals de norm van 3% voor het begrotingstekort en een lage inflatie zorgen voor gezonde overheidsfinanciën. Tijdens de presentatie van de Miljoenennota op de derde dinsdag in september is gebleken dat de toepassing van de criteria een positief effect heeft op de Nederlandse overheidsfinanciën: het begrotingstekort is gedaald. Nederland heeft verder laten zien dat een sanering van de overheidsfinanciën prima samen kan gaan met een groei van de werkgelegenheid. Het beste scenario is invoering van een sterke en stabiele Europese munt per 1 januari 1999 met een kerngroep van landen. De achterblijvers zouden in dit geval bij het voldoen aan de criteria per 1 januari 2002 op de "Euroboot" kunnen springen - de datum waarop de Eurobankbiljetten en Euromunten in omloop komen. De liberale fractie heeft zich hard gemaakt voor het handhaven van het nationale symbool op de Euromunten.

2. De liberale fractie

De zes VVD leden zitten in de fractie van de Partij van Europese Liberalen en Democraten (E.L.D.R.). De ELDR-fractie is de vierde fractie in grootte in het Europees Parlement. Deze positie weerhoudt de liberalen er echter niet van om in veel cruciale debatten over bijvoorbeeld de uitbreiding van de Europese Unie en de herziening van het Verdrag van Maastricht een beslissende rol te spelen. De wipositie die de liberalen bekleden tussen de socialisten en de christen-democraten hebben ze vaak met succes weten te benutten. Op veel terreinen spelen de liberalen een leidende rol.

De ELDR-fractie bestaat uit totaal 41 leden: twee Britse leden, zes Belgische leden, vijf Deense leden, vier Italiaanse leden, een Luxemburgs lid, twee Spaanse leden, een Iers lid, een Frans lid, drie Zweedse leden, een Oostenrijks lid en vijf Finse leden.

Sinds de verkiezingen in 1994 vormen de Nederlanders de grootste nationale groep in de ELDR-fractie met vier leden van D66 en zes leden van de VVD. De ELDR-fractie herkoos in

1997 Gijs de Vries unaniem als fractievoorzitter. De onderhandelingen over overige posities in het Parlement verliepen succesvol. De fractie slaagde erin opnieuw enkele sleutelposities te bezetten, waaronder de voorzitterschappen van de belangrijke Juridische Commissie (Willy de Clercq) en de subcommissie Veiligheid (Jan-Willem Bertens).

In februari 1997 besloot de fractie een discussie te openen over de samenwerking met de leden van de Lega Nord uit Italië. Discriminerende uitlatingen, vooral van de leider van Lega Nord, Bossi, waren voor de fractie onaanvaardbaar. Hierop besloten de Legaleden zich uit de fractie terug te trekken. Tegelijkertijd traden twee nieuwe Italiaanse leden toe: generaal b.d. Luigi Caligaris en Stefano de Luca, die twaalf jaar lid was van het Italiaans Parlement voor de toenmalige liberale partij, PLI.

In Italië maken de liberalen moeilijke tijden door. De vroegere Liberale Partij bestaat niet meer, de Republikeinse Partij is klein, en veel liberalen hebben zich aangesloten bij andere partijen ter linker- en rechterzijde. In 1997 is een poging ondernomen opnieuw een electoraal en politiek sterke liberale partij te vormen, mede op instigatie van Italiaanse leden van de ELDR-fractie. Gijs de Vries vervulde een leidende rol in het mobiliseren van internationale liberale steun voor dit initiatief. In september vond in Rome een ronde-tafelgesprek plaats tussen vertegenwoordigers van de ELDR en de LI, en enige tientallen Italiaanse politici, journalisten en academici. In december liet de ELDR de nieuwe Italiaanse partij als lid toe.

Zoals gebruikelijk na het verstrijken van de helft van de zittingsperiode (1994-1998), vonden in januari 1997 verkiezingen plaats voor alle functies in het Europees Parlement. Voor de opvolging van de Duitse sociaal-democraat Klaus Hänsch als voorzitter van het Europees Parlement besloot de fractie van de Europese Volkspartij (EVP - conversatieven en christendemocraten) de Spaanse conservatief José-Maria Gil Robles Delgado te kandideren. Vele Parlementsleden tekenden bezwaar aan tegen de vanzelfsprekendheid waarmee de fractieleiders van de EVP en de PES (socialisten) het voorzitterschap van het Europees Parlement alternerend voor hun fractie opeisten.

De Liberale Fractie nam daartoe het initiatief tot een tegenkandidatuur. Cathérine Lalumière, de voormalige secretaris-generaal van de Raad van Europa en voorzitter van de fractie van de Europese Radicale Alliantie in het Europees Parlement, werd de kandidaat van de ELDR. Haar ervaring en persoonlijkheid, alsmede de steun van de ELDR, bezorgden haar meer dan een derde van de uitgebrachte stemmen, waaronder een aantal van christendemocraten en socialisten. De openbare waarschuwing van Gijs de Vries tegen de arrogantie van de beide grote fracties vond brede weerklank, zowel binnen het Europees Parlement als in de internationale media.

In april bracht de Europese liberale fractie een werkbezoek aan de kandidaat-EU-lidstaat Cyprus. De spanningen tussen Grieks- en Turks-Cyprioten eisten zowel dit jaar als vorig jaar ettelijke doden. Besprekingen werden gevoerd met de president van Cyprus, Glafkos Clerides en de leider van de Turks-Cypriotische Gemeenschap, Rauf Denktash. Ook wisselde de fractie van gedachten met de leiders van de twee bij de ELDR aangesloten Cypriotische partijen, de oud-presidenten Kyprianou en Vasilou.

Eveneens in april 1997 reisde een fractiedelegatie naar Bonn, om de contacten met de FDP aan te halen. De FDP is sinds de verkiezingen van 1994 niet meer vertegenwoordigd in het Europees Parlement. Gesprekken vonden plaats met FDP-leider Wolfgang Gerhardt, de ministers Kinkel (Buitenlandse Zaken) en Schmidt-Jorzig (Justitie), FDP-Bondsdagfractievoorzitter Solms, oud-minister Lambsdorff, en diverse fractieleden. De FDP (partij en Bondsdagfractie) spraken hun steun uit voor de ELDR-opvattingen over hervorming van de Europese Unie, met name wat betreft de noodzaak de Raad van

Ministers als regel met meerderheid van stemmen te laten besluiten. Ook de CDU-politici waarmee werd gesproken (Bondskanselier Kohl, fractievoorzitter Schäuble en parlamentsvoorzitter Süssmuth) deelden deze overtuiging.

In december 1997 vond op uitnodiging van Gijs de Vries de eerste Europese Liberale Conferentie plaats: een overleg van de ELDR-fractie en de nationale liberale fracties, ter voorbereiding op de halfjaarlijkse bijeenkomst van de Europese Raad. De fractievoorzitter van de Catalaanse liberalen, Joaquim Molins, de Duitse staatssecretaris Werner Hoyer, alsmede de voorzitter van de Europese Commissie, Jacques Santer, verzorgden inleidingen. De Tweede-Kamerfractie van D66 was vertegenwoordigd; de VVD niet.

3. VVD Contacten

De VVD-leden van het Europees Parlement, Gijs de Vries, Jan Kees Wiebenga, Jessica Larive, Jan Mulder, Florus Wijsenbeek en Elly Plooi-j-van Gorsel, rekenen het traditioneel tot hun taak intensieve betrekkingen te onderhouden met de VVD in al haar geledingen. Voor deze contacten maken zij tijd vrij buiten de vergaderdagen van het Europees Parlement en van de parlementaire gremia waarbinnen zij taken vervullen (fractie, vakcommissies, parlementaire delegaties, conferentie van voorzitters), en naast de werkbezoeken die zij afleggen in eigen land en in de andere EU-lidstaten.

Het Europees Parlement kent door zijn omvang en samenstelling (626 leden uit 15 landen) meer vergaderdagen dan diverse nationale parlementen. Niettemin stellen de VVD-leden van het Europees Parlement er een eer in een maximale presentie te waarborgen op de landelijke bijeenkomsten van de partij. Ook anderszins leveren zij een actieve bijdrage aan het functioneren van de VVD. De contacten met de partij kunnen als volgt worden samengevat.

3.1. Landelijke bijeenkomsten

In 1997 werd actief deelgenomen aan de algemene ledenvergadering in Venlo op 23 en 24 mei, de partijraad op 5 april, 20 september en 14 november, het congres van de VVD Bestuurdersvereniging op 21 en 22 november, het congres van de Vrouwen in de VVD te Noordwijkerhout op 14 en 15 februari en de VVD-jongerendag op 8 november.

3.2 ELDR-bijeenkomsten/LI Congres

Het jaarlijks congres van de ELDR werd in september in Brussel gehouden. De partij nam een resolutie aan over werkgelegenheidsbeleid. De ELDR benadrukte de noodzaak van marktconforme maatregelen. De leden van de VVD in het Europees Parlement waren aanwezig bij het Congres. De VVD vaardigde een beperkte delegatie af; Henk van Hoof woonde namens de VVD-Tweede-Kamerfractie het Congres bij.

In oktober vond te Boekarest de jaarlijkse Oost-Europa conferentie van de ELDR plaats. Een delegatie van de ELDR-fractie voerde bij deze gelegenheid overleg met liberale leden van de regering en het parlement van Roemenië, alsmede met de Roemeense president Constantinescu. De VVD was op deze ELDR-conferentie niet op politiek niveau vertegenwoordigd; wel was een medewerker van het algemeen secretariaat aanwezig.

Van 27 november tot en met 1 december vond het Congres van de Liberale Internationale plaats te Oxford. Jan Kees Wiebenga, Elly Plooi-j, Jan Mulder en Gijs de Vries woonden het Congres bij.

3.3 Contacten met bewindslieden

Met staatssecretaris Patijn wordt frequent overlegd over actuele zaken. De diverse EP-leden hebben op het terrein van hun portefeuille contact met de verantwoordelijke bewindslieden. Als hun parlementaire werkzaamheden dit toelaten wonen Gijs de Vries of Jan Kees Wiebenga tevens het bewindsliedenoverleg bij.

3.4 Contacten met de Eerste- en Tweede-Kamerfractie

Bij toerbeurt wonen de EP-leden vergaderingen bij van de Eerste- en de Tweede-Kamerfractie. PvdA en CDA kennen deze praktijk overigens niet. Daar worden de contacten vooral door stafmedewerkers onderhouden. Portefeuillehouders uit de ELDR-fractie en de Tweede-Kamerfractie wisselen regelmatig van gedachten (bijvoorbeeld: Mulder/Blauw/Hoogervorst/Keur; Wiebenga/Weisglas/Rijpstra; Wijsenbeek/Blauw/Hofstra; Plooi/Voûte; Larive/Van der Stoel).

3.5 Werkbezoeken aan het Europees Parlement

In 1997 brachten op uitnodiging van de VVD leden van het Europees Parlement de volgende groepen een werkbezoek aan het Europees Parlement: kc Den Helder (11 maart, Straatsburg), kc Gelderland (8 april, Straatsburg), kc Overijssel (13 mei, Straatsburg), kc Tilburg (9 april, Straatsburg), de JOVD (15 juli, Straatsburg), kc Amsterdam (2 oktober, Brussel), VVD afdeling Bunnik (15 december, Straatsburg) en kc Tilburg (17 december, Straatsburg).

3.6 Partijcommissies

De EP-leden waren dit jaar vertegenwoordigd op de vergaderingen van de partijcommissies Europese Zaken, Landbouw en FEZ/MKB. Met andere partijcommissies bestond overleg naar gelang de behoefte. Op uitnodiging van de VVD leden van het Europees Parlement brachten de partijcommissie Financieel Economische Zaken/FEZ, de partijcommissie belastingen en de partijcommissie onderwijs/cultuurbeleid een werkbezoek aan het Europees Parlement te Brussel.

3.7 Mr. H.R. Nordstichting

Op initiatief van de VVD leden van het Europees Parlement vond op 18 april jl. in de Vergaderzaal van de Eerste Kamer een openbare bijeenkomst plaats over het Nederlands Voorzitterschap halverwege. Tijdens deze bijeenkomst werden inleidingen gehouden door de heer Langman, voormalig minister van Economische Zaken en de heer Von Dewall, hoofd Economisch Bureau ING. Daarna werd ingegaan op internationale criminaliteitsbestrijding door de heer De Clercq, minister van Staat van België en lid van het Europees Parlement en de heer Hessing, Ambassadeeraad Parijs en voormalig Hoofdcommissaris van de politie in Rotterdam. De bijeenkomst werd druk bezocht door deelnemers uit alle geledingen van de VVD.

Aansluitend vond de Kadercursus Europa plaats in het Kurhaus te Den Haag. Tijdens het avondprogramma van 18 april ging de heer Kemperman - afdeling voorlichting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken - in op de publieke voorlichting rond de Intergouvernementele Conferentie. Deze inleiding werd gevolgd door speeches van Enric Hessing - Tweede Kamerlid voor de VVD en van Jan Kees Wiebenga - VVD lid van het Europees Parlement. Tijdens het vervolg van de kadercursus op 19 april stonden de notitie werk, recht, vrijheid - opgesteld door de VVD leden van het Europees Parlement - en de verkiezings- en beginselprogramma's centraal. Prof. Rosenthal van de Rijksuniversiteit Leiden en de heer Verheij van de prof. mr. B.M. Teldersstichting gaven inleidingen.

Omdat het 'vast' bijwonen van de vergaderingen van de 18 kamercentrales niet haalbaar is gebleken, is op initiatief van de EP-leden in 1990 een contactgroep van bestuursleden van Kamercentrales opgericht. Dit Eurocontact kwam onder auspiciën van de mr. H.R. Nordstichting in 1997, evenals in de vorige jaren vier maal bijeen. De internationaal secretaris wordt bij deze vergaderingen uitgenodigd, evenals de VVD-leden van het Europees Comité van de Regio's en overige VVD Statenleden die "Europa" in hun portefeuille hebben.

3.8 Hoofdbestuur en POK

De EP-leden wonen bij toerbeurt de vergaderingen bij van het hoofdbestuur van de VVD en van het POK.

3.9 Schriftelijke verslaglegging

Sinds 1990 brengen de VVD-leden van het Europees Parlement een jaarverslag uit over hun werkzaamheden - inclusief de vervulde spreekbeurten. Dit jaarverslag wordt toegezonden aan de Kamercentralebesturen via hun vertegenwoordigers in het Eurocontact, het hoofdbestuur, Tweede en Eerste Kamerleden, bewindspersonen, afdelingen en overige geïnteresseerden. Daarnaast brengen de VVD leden van het Europees Parlement ieder kwartaal een overzicht uit van de werkzaamheden.

3.10 Voorlichting

De CDA-, D66- en PvdA-afgevaardigden in het Europees Parlement beschikken elk over een Nederlandse voorlichter/verbindingsfunctionaris. Om de berichtgeving in de Nederlandse media over de VVD-activiteiten in het Europees Parlement te stimuleren is sinds 1996 Ed Slinger aangesteld als voorlichter. De VVD leden van het Europees Parlement zijn ondertussen allemaal on-line te bereiken. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een site op internet die valt onder de VVD-site.

22 Prof. mr. B.M. Teldersstichting

In 1997 verzorgde de Teldersstichting wederom een aantal publicaties. Zij organiseerde enige symposia en een zomerschool over de grondslagen van het liberalisme. Voorts was zij betrokken bij de productie en uitgave van het tijdschrift *Liberaal Reveil*.

Publicaties

Bundel: Paars in perspectief

Op 21 december 1995 organiseerde de Teldersstichting een symposium over het heden, het verleden en de toekomst van de verhouding tussen liberalen en sociaal-democraten. De inleidingen die tijdens deze bijeenkomst werden gehouden, zijn samen met een aantal andere beschouwingen over hetzelfde onderwerp gepubliceerd in een uitgave van de Teldersstichting en uitgeverij Kok Agora te Kampen. De bundel, *Paars in perspectief. Het typerende en de toekomst van de samenwerking tussen liberalen en sociaal-democraten*, stond onder redactie van drs. P.G.C. van Schie en bevat onder meer bijdragen van prof. dr. J.Th.J. van den Berg, prof. dr. J.A.A. van Doorn en prof. dr. P. de Rooy.

Preadvies: De rol van politieke partijen bij de democratiseringen in Sub-Sahara Afrika

Met financiële steun van de NCDO, de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling, doet de Teldersstichting onderzoek naar de rol van politieke partijen bij de democratisering in Sub-Sahara Afrika. Drs. A.Th.H.A. Verheij heeft over dit onderwerp een preadvies geschreven, dat zal dienen als uitgangspunt voor een conferentie in 1998.

Bijeenkomsten

Symposium: Kennis- en onderzoeksbeleid

Op 10 maart organiseerde de VVD-commissie Wetenschaps- en Technologiebeleid met steun van de Teldersstichting in de Eerste Kamer een symposium over het kennis- en onderzoeksbeleid. Sprekers waren: mr. drs. F. Bolkestein, J. Wallage en mr. drs. G.J. Wolffensperger.

Symposium: Paars sociaal-economisch beleid

De Teldersstichting verleende haar medewerking aan een door de Wiardi Beckman Stichting georganiseerd symposium over het paarse sociaal-economische beleid. De sprekers op deze bijeenkomst, die plaatsvond op 14 april in Pulchri, Den Haag, waren drs. P. de Beer, G.A.W. van Dalen en dr. K. Groenveld.

Zomerschool: De filosofische grondslagen van het liberalisme

Sinds 1992 organiseert de Teldersstichting elk jaar een zomerschool. Op 2 tot en met 5 september 1997 discussieerde wederom een aantal veelbelovende studenten in conferentieoord De Queeste in Leusden over het liberale mens- en maatschappijbeeld, economisch liberalisme en liberale staatstheorie. Inleidingen werden verzorgd door onder anderen: mr. drs. F. Bolkestein, prof. dr. M.A.P. Bovens, prof. dr. S.W. Couwenberg, dr. A.A.M. Kinneging, prof. dr. C.J. Klop, mr. F. Korthals en prof. dr. F. Leijnse.

Symposium: *Mensenrechten in gevaar?*

Op 11 november vond in het Haagse hotel Sofitel een symposium plaats over mogelijke bedreigingen voor de mensenrechtenidee, zoals de groei van het aantal mensenrechten, waardoor het respect ervoor dreigt af te nemen, en de opkomst van het multiculturele denken, dat de universele waarde van mensenrechten afwijst. Sprekers op het symposium waren: prof. dr. P.B. Cliteur, mevrouw prof. dr. H.M. Dupuis, prof. dr. H.B. Entzinger, prof. dr. W.J.M. van Genugten en dr. A.A.M. Kinneging,

Conferentie: *Liberalisme en het nationaal belang in de buitenlandse politiek*

Op 21 november organiseerden de Teldersstichting en het internationaal secretariaat van de VVD in de Eerste Kamer een conferentie over de rol van het nationaal belang in een liberale buitenlandse politiek. 's Ochtends behandelde een drietal wetenschappers het concept nationaal belang en zijn plaats in het liberale gedachtengoed. 's Middags werd door middel van een internationaal-comparatieve benadering nagegaan wat het begrip nationaal belang in de praktijk van de buitenlandse politiek kan betekenen. Naast oud-minister van Buitenlandse Zaken dr. C.A. van der Klaauw voerde een aantal sprekers uit Groot-Brittannië, Zweden en Oost-Europa het woord.

Symposium: *De rol van politieke partijen bij de democratiseringen in Sub-Sahara Afrika*

Op 19 december vond in het Thorbeckehuis een symposium plaats, waarop een aantal deskundigen over het hierboven genoemde preadvies discussieerde. Het is de bedoeling dat drs. A.Th.H.A. Verheij de tijdens de bijeenkomst naar voren gebrachte aanbevelingen en ideeën verwerkt in een nieuw preadvies, dat centraal zal staan op een grote conferentie in 1998.

Liberaal Reveil

Eind 1996 zijn omslag en opmaak van *Liberaal Reveil* ingrijpend veranderd. De oude redactie maakte plaats voor een kernredactie van zeven mensen en een uitgebreide algemene redactie. In 1997 ging de nieuwe redactie onder voorzitterschap van prof. dr. U. Rosenthal op de ingeslagen weg voort. Eindredacteur bleef dr. G.A. van der List. In de zes nummers van *Liberaal Reveil* werd onder meer aandacht besteed aan: liberale cultuurpolitiek, de verschillen tussen mannen en vrouwen, de emancipatie van het kind, liberale gezondheidszorg, problemen van privatisering, Isaiah Berlin, Nederlands staatsrecht, de VVD-staatssecretarissen en de EMU. Het themanummer, dat verscheen in april, was gewijd aan de liberale discussienota *Vrij en verantwoordelijk*.

Lopende projecten

In het verslagjaar waren de volgende projecten in behandeling:

- de EMU
- democratisering in Zuidelijk Afrika
- de geschiedenis van de relatie tussen liberalen en sociaal-democraten in Nederland
- mensenrechten
- liberaal industriebeleid
- kennis- en onderzoeksbeleid
- Nederlands belang en buitenlands beleid
- veiligheidsbeleid
- inkomensverdeling en economische orde in de waarborgstaat
- liberaal cultuurbeleid
- publieke verantwoordelijkheid
- de Nederlandse liberalen in de eerste helft van deze eeuw
- vrijheid en tolerantie in de Nederlandse geschiedenis

- gentechologie

Overige activiteiten

Dr. K. Groenveld adviseert het hoofdbestuur van de VVD inzake de inhoudelijke discussie in de VVD. Hij is lid van de partijcommissie Sociale Zaken van de VVD, lid van de ELDR Working Group on Social Policy, plaatsvervangend kroonlid van de SER en waarnemend voorzitter van de Stichting voor het Nieuwe Zuid-Afrika. Hij maakte in 1996 en 1997 deel uit van de commissie Liberalisme 21^e eeuw. In 1997 was hij secretaris van de VVD-commissie Verkiezingsprogramma.

Drs. P.G.C. van Schie vertegenwoordigt de Teldersstichting in het begeleidingscollege van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Hij werkt aan een proefschrift over de Nederlandse liberalen in de eerste helft van deze eeuw.

Dr. G.A. van der List is columnist van *de Volkskrant*, redacteur van het tv-programma Buitenhof en lid van de Commissie Mensenrechten van de Adviesraad Internationale Vraagstukken. Hij was de scribe van het rapport *Vrij en verantwoordelijk* van de commissie Liberalisme 21^e eeuw.

De directeur en leden van de staf worden geregeld uitgenodigd voor voordrachten, gastcolleges, interviews en forumdiscussies in binnen- en buitenland. Voorts geven zij cursussen ten behoeve van de JOVD en de Haya van Somerenstichting. Van hun hand verschenen in 1997 artikelen in diverse bladen, zoals *HP/De Tijd*, *Intermediair*, *LEF*, *Liberaal Reflex*, *Liberaal Reveil*, *NRC Handelsblad*, *Socialisme & Democratie*, *Utrechts Nieuwsblad*, *de Volkskrant* en *Welwezen*.

Meer exemplaren van het jaarverslag over 1997 kunnen worden besteld door overmaking van f 25,- per exemplaar op girorekening 40.18.232 ten name van de VVD informatie-rekening te Den Haag, onder vermelding van 50^e jaarverslag.

© Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm en/of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het hoofdbestuur van de VVD.

Productiedatum maart 1998

Bijlagen bij het 50^e
Jaarverslag van het hoofdbestuur

BIJLAGE I

I LIJST VAN MEEST GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ARA	Algemeen Rijks Archief
AV	Algemene Vergadering
BAV	Bijzondere Algemene Vergadering
BV	VVD-Bestuurdersvereniging ¹
CEUR	Commissie Evaluatie en Update Reglementen
DB	Dagelijks Bestuur
DNPP	Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen
ELD	Europees Liberaal-Democraten
ELDR	European Liberal, Democratic and Reform Parties
EK	Eerste Kamer
EP	Europees Parlement
EU	Europese Unie
FDP	Freie Demokratische Partei (Duitsland)
FEC	Financieel-economische (partij-) Commissie
HB	Hoofdbestuur
HR	Huishoudelijk reglement
IGC	Inter-Gouvernementele Conferentie
JAV	Jaarlijkse Algemene Vergadering
JOVD	Jongeren Organisatie voor Vrijheid en Democratie
KC	Kamercentrale
LCJ	Landelijke Commissie Jongerenbeleid
LCV	Landelijke Commissie Vorming en Scholing
LI	Liberale Internationale
LIGN	Liberale Internationale Groep Nederland
LPC	Landelijke Propaganda Commissie
LSP	Liberale Staatspartij "De Vrijheidsbond"
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
NCDO	Nationale Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling
NZH	Nieuw-Zuid Afrika (commissie)
OC	Ondercentrale
POK	Periodiek Overleg Hoofdbestuur-Kamercentralevoorzitters
PVO	Politiek Vrouwen Overleg
PVV	Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (Vlaamse Liberale Partij)
PvdV	Partij van de Vrijheid
RU	Rijks Universiteit
RUG	Rijks Universiteit Groningen
RUL	Rijks Universiteit Leiden
SG	Secretaris-Generaal
TK	Tweede Kamer
TM	Talent Management
VDB	Vrijzinning-Democratische Bond
V&S	Vorming & Scholing
VSR	Vereniging van Staten -en Raadsleden (zie ook BV)
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
WTB	Wetenschap en Technologie Beleid

¹ Naam per 1 januari 1995 van de voormalige Vereniging van Staten -en Raadsleden van de VVD.

Bijlagen bij het 50^e
Jaarverslag van het hoofdbestuur

BIJLAGE II

Besluitenlijst 98^e AV (50^e jaarlijkse algemene vergadering) op 23 en 24 mei te Venlo

De algemene vergadering heeft de volgende besluiten genomen:

1. Als leden van de notulencommissie worden benoemd:
 - E. Mackay te Leiden
 - R.C.H. Verdijk te Nijmegen
 - mevrouw drs. A.M. Hey te Den Haag
 2. Als leden van het stembureau worden benoemd:
 - P. Slijpen te Halsteren
 - A. de Kruyff te Weerden
 - P.H. Boos te De Bilt
 - M.P.A. Beverwijk te Leiderdorp
 - mevrouw H. Verhaar te Hillegom
 3. Voorstel A1 van de Kamercentrale Limburg inzake handhaving van de ondercentrales wordt aangenomen. Het hoofdbestuur besluit de voorstellen voor wijziging van de statuten en huishoudelijk reglement integraal terug te nemen en in deze algemene vergadering niet verder te behandelen.
 4. De heer mr. F. Korthals Altes wordt benoemd tot erelid
 5. Het hoofdbestuur wordt decharge verleend voor de jaarrekening 1996
 6. In de commissie van drie leden (financiële commissie) worden benoemd:
De leden:
 - H.W. van Weeren te Voorhout
 - mevrouw I.E.J. Muys te Heerlen
 - mevrouw mr. M.Th.M. Tangel te Rijswijk*De plaatsvervangende leden.*
 - O. Tammens te Zwinderen
 - dr. A.H.M. Vredenbregt te Rotterdam
 - mevrouw F. Nipperus te Voorburg
 7. Besloten wordt een telegram te zenden aan HM de Koningin
 8. Vrij en verantwoordelijk een Liberaal toekomstperspectief
- Ingetrokken**
- Motie 1 van de afdeling Amsterdam wordt ingetrokken, besloten wordt de discussie over het liberalisme ook na het vaststellen van het rapport voort te zetten. Het rapport is een eerste aanzet. Verder: 9,16 (er wordt later op teruggekomen) 19,21,22,48

Overgenomen

- 2, 3, 4, 5, 7, 10, 11 (met protest tegen de zinzonnebankgebruikers en vakantievierders) 13, 14 ,15, 23, 24, 27, 29, 33, 37, 39, 40, 41 (term: "en de Verlichting" wordt op blz. 26 tussen haakjes ingevoegd), 47, 50, 51 (blz. 32 wordt "klassieke" ingevoegd voor mensenrechten)

Strekking overgenomen

- 10, 18, 20, 25, 30 (term positieve discriminatie wordt vervangen door positieve actie) 31, 35, 36, 38, 43, 44, 45, 46, 52

Afgewezen

- 6, 8, 12, 17, 26, 28, 32, 34, 42, 49, 53, 54

Overige toezeggingen:

aandacht voor de noordelijke provincies wordt expliciet in het wijzigingsvoorstel gevraagd op pag. 22, pag. 25: de partij zal hierover verder praten.

- Het Rapport wordt in gewijzigde vorm vastgesteld en aan de verkiezingsprogramma commissie ter beschikking gesteld.
10. Als leden van het stembureau worden benoemd (voor 24-05-1997):
 - P. Slijpen te Halsteren
 - W. Geluk te Duurstede
 - G. Dröge te Rotterdam
 11. Het beleidsplan en de begroting 1997 en de meerjarenbegroting 1997-2000 worden vastgesteld.
 12. Besloten wordt het voorstel van de ondercentrale Haarlem/Velsen in gewijzigde vorm aan te nemen: Toezending van informatie vanuit het hoofdbestuur blijft mogelijk zonder bestelling vooraf, met deze kanttekening dat afdelingen tot 75 leden één exemplaar ontvangen en afdelingen van 75 of meer leden 2 exemplaren.
 13. Voorstel van de afdeling De Bilt/Bilthoven wordt betrokken bij het beleid van de fracties.
 14. Voorstel van de afdeling Den Haag wordt betrokken bij het beleid van de fracties.
 15. Van het voorstel van de afdeling Hilversum, om betaling in termijnen mogelijk te maken en te promoten, wordt de strekking overgenomen.
 16. Het voorstel van het hoofdbestuur tot modernisering van het contributiestelsel wordt aangenomen. Waarbij rekening wordt gehouden dat de ondercentrales in stand blijven en de voorstellen voor wijziging van de statuten en huishoudelijk reglement door het hoofdbestuur is teruggenomen.
 17. Voorstel van de afdeling Sittard (kortingsregeling) wordt afgewezen.
 18. Voorstel van de afdeling Voorschoten (halfgeld regeling) wordt afgewezen
 19. Voorstel van de afdeling Maasland (terminologie gereduceerd tarief) wordt overgenomen. Voor de term post-actieven zal een andere minder beladen term gehanteerd worden.
 20. Voorstel van de ondercentrale Haarlem/Velsen (bepalen van de kosten) wordt overgenomen.
 21. Voorstel van de afdeling Maasland (afdracht aan ondercentrales) wordt overgenomen.

22. Voorstel van de afdeling Dalfsen (ereleden en leden van verdienste) is niet aan de orde vanwege het terugnemen van de voorstellen tot wijziging van de statuten en huishoudelijk reglement.
23. Voorstel van de afdeling Voorschoten (ereleden en leden van verdienste) idem als 6
24. Voorstel van de kamercentrale Leiden (instellen commissie lidmaatschappen) wordt afgewezen
25. Besloten wordt dat financiële akties ten tijde van de Tweede Kamerverkiezingen twee maal kan plaatsvinden. De data zullen in overleg (met de penningmeesters van de kc's) worden bepaald. Een integrale aanpak van deze financiële akties zal worden bestudeerd en in 1998 worden geagendeerd voor de AV.
26. Het aantal leden van het hoofdbestuur wordt bepaald op 11.
27. Benoemd worden in het hoofdbestuur
Als voorzitter: de heer drs. W.K. Hoekzema (herbenoeming)
Als secretaris voor de organisatie: de heer drs. A. van Voskuilen (herbenoeming),
mevr. drs. H.L. Pieters (vacature Rutte), de heer ing. P.H. Tirion (vacature Breukers)
28. Besloten wordt een telegram te zenden aan de heer Broos van Erp.

Bijlagen bij het 50^e
Jaarverslag van het hoofdbestuur

BIJLAGE III

III PARTIJCOMMISSIE INDELING 1997

A1	Binnenlandse Zaken
A2	Justitie
A3	Politie
B1	Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking
B2	Defensie
B3	Europese Zaken
C1	Financieel Economische Zaken/MKB
C2	Belastingen
C3	Sociale Zaken
D1	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening
D2	Milieuhygiëne
D3	Landbouw en Visserij/Natuurbeheer
D4	Verkeer- en Waterstaat
E1	Onderwijs/Cultuurbeleid
E2	Wetenschap en Technologiebeleid
E3	Volksgezondheid
G1	Leefvormen en Homosexualiteit

Tevens is in deze bijlage opgenomen het jaarverslag van de VVD Initiatiefgroep Ouderen
Dit verslag volgt na het jaarverslag van de commissie Leefvormen en Homosexualiteit.

Jaarverslag 1997

Samenstelling

In het begin van het verslagjaar is de voormalige commissie Binnenlandse Zaken/Politie gesplitst in een commissie Binnenlandse Zaken en een commissie Politie. Van de commissie Binnenlandse Zaken zijn deel uit blijven maken de heren mr. H.J. van Geesbergen, drs. W.M. Hack, mr. A.F. Peereboom Voller en drs. P.A. van Vugt. De commissie werd aangevuld met de nieuwe leden de heren drs. H.B. Eenhoorn, die als voorzitter werd benoemd, mr. D. Bijl, F.R. van Lang, mr. D. van Lingen, en mr. M. Zonnevyle. De heer mr. A.F. Peereboom Voller werd als secretaris benoemd. In juni werden als nieuwe leden benoemd mevrouw mr. C.L. Liebregts en de heer drs. N. Gerzee. Voor de heer mr. H.J. van Geesbergen kwam in het verslagjaar op zijn verzoek, in verband met een functieverandering, een einde aan het lidmaatschap van de commissie.

Vergaderingen

De commissie kwam in 1997 nog eenmaal in gecombineerde vorm, Binnenlandse Zaken/Politie, bijeen en vergaderde zeven maal in nieuwe samenstelling. De opkomst van de leden bij de vergaderingen bedroeg in het verslagjaar gemiddeld 80%.

De vergaderingen werden steeds bijgewoond door leden van de Tweede Kamer en een enkele maal door een lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Er was sprake van een goede samenwerking met de Kamerleden.

Onderwerpen

In 1997 heeft de commissie bijdragen geleverd voor het VVD-verkiezingsprogramma.

Deze bijdragen hebben betrekking op de hoofdstructuur van het binnenlands bestuur. Uitgangspunt voor de bestuurlijke organisatie dient te zijn het onder Thorbecke ontwikkelde stelsel van drie volwaardige bestuurslagen: Rijk, provincie en gemeente.

Sterke gemeenten vormen, naar de mening van de commissie, het fundament van het openbaar bestuur. Tegelijkertijd is tussen gemeenten en Rijk een krachtig provinciaal bestuur onmisbaar. De rol van de provincie is die van gebiedsregisseur, conflictoplosser en bestuurlijk partner. Als mogelijkheid om het provinciaal bestuur efficiënter te maken, ziet de commissie een aanmerkelijke verlaging van het aantal leden van provinciale staten.

De omvang van het gemeentelijk takenpakket zou voor een deel afhankelijk kunnen worden gesteld van plaatselijke en regionale omstandigheden. Indien gemeenten te klein zijn om een volwaardig takenpakket te kunnen uitvoeren, moet gemeentelijke herindeling worden overwogen. Het instrument van gemeentelijke herindeling, in meer algemene zin, kan volgens de commissie worden gebruikt om knelpunten van financiële, bestuurlijke en organisatorische aard op te lossen. Gemeenten met een centrumfunctie moeten over voldoende eigen grondgebied beschikken om hun taken op het gebied van woningbouw en bedrijventerreinen gedurende 25 jaar te kunnen vervullen. De commissie is van mening dat samenwerking van decentrale overheden altijd nodig zal zijn, maar zoveel mogelijk beperkt moet worden tot beleidsvoorbe-

reiding en uitvoeringstaken.

Decentralisatie ziet de commissie als doelstelling van beleid, maar niet als dogma. Op onderdelen van beleid kan een meer centrale sturing op haar plaats zijn. Decentralisatie dient wel gepaard te gaan met een evenredige overdracht van personeel en financiële middelen.

De commissie zou de eventuele wenselijkheid van het laten samenvallen van de verkiezingen van provinciale staten en van gemeenteraden, willen laten onderzoeken. De mogelijkheid van tussentijdse verkiezingen van provinciale staten en gemeenteraden, op verzoek van die vertegenwoordigende organen, is te overwegen.

Op het gebied van de staatsrechtelijke vernieuwing is de commissie van oordeel dat de mogelijkheid van een meer dualistische werkwijze tussen gemeenteraad en college van burgemeester en wethouders moet worden onderzocht.

De benoeming van burgemeesters en commissarissen van de Koningin dient te blijven voorbehouden aan de Kroon. Ook vindt de commissie dat het adviesrecht van de vertrouwenscommissie uit de gemeenteraad in de huidige omvang moet worden gehandhaafd, omdat uitbreiding daarvan leidt tot uitholling van de kroonbenoeming.

De voorgenomen werkingssfeer van het correctief referendum dient naar de mening van de commissie niet verder te worden uitgebreid.

Verder heeft de commissie voorstellen gedaan op het gebied van openbare orde en veiligheid. Er zou één minister verantwoordelijkheid moeten dragen voor de politie. Het aantal politieagenten en de productiviteit van de politieorganisatie moeten zijn afgestemd op het bevorderen van de veiligheid. Daarnaast kan in het kader van een integraal veiligheidsbeleid een beroep worden gedaan op de individuele verantwoordelijkheid van de burger voor zichzelf en zijn omgeving.

De vervolging van mensen die de stabiliteit van de samenleving ondermijnen, zou moeten worden vergemakkelijkt.

In het kader van de juridisering van het bestuur is de commissie van oordeel dat een besluit, dat met alle waarborgen van bestuur en rechtsbescherming tot stand is gekomen, moet kunnen worden uitgevoerd in plaats van onderwerp te worden van langdurige rechterlijke procedures.

Ten aanzien van het minderhedenbeleid kan de commissie zich vinden in het uitgangspunt: beperken van de immigratie, bevorderen van de integratie en bestrijden van de discriminatie.

De commissie heeft een aantal van deze punten met enkele andere wijzigingsvoorstellen voor het verkiezingsprogramma later in het jaar ingediend in de vorm van een zestal amendementen en twee moties.

Actuele gemeentelijke herindeling en wijziging van de wet Arhi zijn in de commissie uitvoerig onderwerp van bespreking geweest. De commissie kwam tot het oordeel dat in het verkiezingsprogramma van de VVD enkele algemene uitgangspunten voor gemeentelijke herindeling zouden kunnen worden opgenomen, maar zeker niet een uitwerking tot in detail.

Voor wat betreft de ontwikkelingen rond de kaderwetgebieden heeft de commissie zich in het verslagjaar afwachtend opgesteld.

Met betrekking tot het grote stedenbeleid constateerde de commissie dat het staatssecretaris Kohnstamm van Binnenlandse Zaken niet goed is gelukt de verschillende geldstromen te bundelen. Dat zal in de volgende kabinetsperiode een nieuwe impuls moeten krijgen. Het grote stedenbeleid zou volgens de commissie moeten vallen onder de verantwoordelijkheid van een lid van het kabinet en onderwerp moeten zijn van een onderraad van de betrokken ministers.

De commissie heeft een aparte vergadering gewijd aan de rijksbegroting 1998 van Binnenlandse Zaken. De commissie kon zich vinden in de inbreng van de Kamerfractie bij de begrotingsbehandeling, maar vroeg wel aandacht voor enkele punten van kritiek op de begroting. Die kritiekpunten hebben onder andere betrekking op het falende decentralisatiebeleid, een aan gemeenten opgedrongen lastenverlichting, de onduidelijkheid in de kaderwetgebieden en de vertragende werking van de juridisering van het bestuur.

De commissie had een uitgebreide gedachtenwisseling met minister Dijkstal van Binnenlandse Zaken, die een vergadering van de commissie heeft bijgewoond. Daarbij is vrijwel het gehele terrein van Binnenlandse Zaken aan de orde geweest. Tot de besproken onderwerpen behoren de kwestie van de stadsprovincies, de takendiscussie, gemeentelijke herindeling, de positie van de provincie, het correctief wetgevingsreferendum, monisme en dualisme, benoeming wethouders van buiten de raad, het bestuursakkoord, het grote stedenbeleid, het ambtenarenbeleid, de algemene bestuursdienst, het minderhedenbeleid, juridisering en de Antillen. Een dergelijk gesprek wordt door de commissie als zeer nuttig beschouwd en zou met enige regelmaat moeten plaatsvinden.

Het onderwerp monisme/dualisme is, naar aanleiding van het rapport "Op de grens van monisme en dualisme" van de Raad voor het Openbaar Bestuur, opnieuw in de commissie besproken. In 1996 heeft de commissie in samenwerking met de bestuurdersvereniging gedachten over dit onderwerp ontwikkeld. De commissie wil, wederom in samenwerking met de bestuurdersvereniging en mogelijk enkele externen, komen tot een probleemanalyse en van daaruit proberen oplossingen aan te dragen. Daarbij zal tevens worden gezien hoe de wervingskracht van de lokale democratie kan worden vergroot.

Van de overige onderwerpen waarmee de commissie zich in 1997 heeft beziggehouden, kunnen worden genoemd: de opzet van een algemene bestuursdienst voor de decentrale overheden en de subsidiëring van politieke partijen.

In februari 1997 heeft er tijdens een vergadering van de partij commissie Buitenlandse Zaken/Ontwikkelings-samenwerking een debat tussen het kamerlid Cheribi en de heer Rozemond over fundamentalisme plaatsgevonden.

In het voorjaar van 1997 heeft de partij commissie Buitenlandse Zaken/Ontwikkelings-samenwerking een aantekening inzake "Uitbreiding NAVO" opgesteld.

In het najaar heeft de Commissie Buitenlandse Zaken & Ontwikkelingssamenwerking commentaar geproduceerd op de begroting van het Ministerie van Buitenland Zaken & Ontwikkelings-samenwerking.

In November heeft de Commissie Buitenlandse Zaken & Ontwikkelingssamenwerking niet alleen een commentaar op het concept verkiezingsprogramma geproduceerd maar tevens een aantekening inzake kosten verbonden aan NAVO uitbreiding het licht laten zien..

Gedurende het jaar heeft de Commissie Buitenlandse Zaken & Ontwikkelingssamenwerking uitvoerig stilgestaan bij de actuele ontwikkelingen ten aanzien van het Vredesproces in het Midden -Oosten in het algemeen en in Israel in het bijzonder.

De Commissie heeft op regelmatige basis actuele buitenlandse aangelegenheden besproken met de leden van de fracties in de Eerste en Tweede Kamer.

De Commissie heeft voorts deelgenomen aan de activiteiten van de Commissie voor Defensie, Commissie Europese Zaken en de activiteiten georganiseerd door de Internationaal Secretaris.

De Commissie stelt het zeer op prijs dat zij direct wordt betrokken bij de activiteiten van de Internationaal Secretaris van de Partij.

De Commissie Buitenlandse Zaken & Ontwikkelingssamenwerking komt behalve de maanden juli en augustus elke 3e dinsdag van de maand bijeen. Tevens organiseert zij extra vergaderingen als daartoe aanleiding bestaat.

De commissie kent de volgende samenstelling:

Voorzitter: mr J.G.N. de Hoo Scheffer

Secretaris: mr R.H. van der Meer

drs. G.W.F. Vigeveno

drs. J.W. van der Meulen

mr G.P.H. Kreijen

drs. A.A. Koppers

mw. drs A.M. Hey

J. Manheim

mw. L.C. van de Perk

mr drs. J.C. van Baalen

dr A.C.A. Dake

drs. H.H.J Labohm

Tweede Kamer:

Ir. E.L.P. Hessing

drs F.W. Weisglas

Th. van den Doel

mw. A.L.E.C van der Stoel

J.D. Blaauw

Eerste Kamer

mw F.M. Roscam Abbing-Bos

drs P.J.H.M. Luijten

jhr mr A.A. Loudon

J.W. Verbeek

M.J. Varekamp

dr W.F. van Eekelen

Europees Parlement:

mr J.G.C. Wiebenga

VVD COMMISSIE DEFENSIE

E.R.M. Balemans, Postbus 85013, 3508 AA Utrecht
Tel: 030 - 2510.550 / Fax: 030 - 2510.473

* JAARVERSLAG 1997 *

1. SAMENSTELLING

In 1996 bestond de commissie uit de volgende leden:

drs. M.A.J. Knip (voorzitter), E.R.M. Balemans (secretaris), J.F.W. van Angeren, mw.drs. J. Buzeman, ir. E.B. van Erp Taalman Kip, drs. A. de Graaff, H.A. Kamman, mr. R.A.F. van de Kamp, R.A.A. Klaver, G. Lakerveld, P.J. Rosenkrantz, drs. R. van de Ruit, prof.mr. J.E. Spruit en O.S.W. Vollema.

Adviserend lid waren: (Tweede Kamer:) J.D. Blaauw, M. van den Doel, mw. S. van Heemskerck Pillis-Duvekot, ir. E.L.P. Hessing, H.A.L. van Hoof, W.P. Keur en drs. F.W. Weisglas, (Eerste Kamer:) drs. D.J.D. Dees, dr. W.F. van Eekelen, J.A. van Graafeiland en A. de Jager, (HB) mr.drs. J.C. van Baalen.

In maart werd drs. M.A.J. Knip benoemd tot voorzitter van de commissie Europese Zaken en als voorzitter van de commissie Defensie opgevolgd door drs. A. de Graaff. In mei werd R.A.A. Klaver (KM) opgevolgd door R.P.Klop (KM) en O.S.W. Vollema (KL) werd opgevolgd door J.J.M.G. Maenen (KL). Wegens plaatsing in de BRD van J.F.W. van Angeren KLU/CO) werd J.C.P. Hooimeijer (KL/CO) toegevoegd aan de commissie.

2. VERGADERINGEN

De commissie heeft in het verslagjaar tien maal vergaderd en wel op:

14 januari, 11 februari, 11 maart, 8 april, 13 mei, 10 juni, 9 september, 14 oktober, 11 november, 9 december. De vergaderingen vonden plaats in het gebouw van de Tweede Kamer.

3. (GAST)SPREKERS

Inleidingen als (gast)spreker werden tijdens de commissievergaderingen gehouden door:

- Vice-admiraal J.L.A. van Aalst, IGK; Reorganisatie en gevolgen voor personeel (14 jan),
- drs. A. de Graaff, NLR en ir. E.B. van Erp Taalman Kip, TNO (beide lid commissie Defensie); Defensie technologiebeleid in Paars II (8 apr),
- dr.ir. J.J.C. Voorhoeve, Minister van Defensie; Actualisering Prioriteitennota (okt).

4. OVERIGE BIJEENKOMSTEN

Op **27 augustus** werd door het hoofdbestuur een borrel georganiseerd voor de partij commissies ter opening van het parlementaire jaar.

Op **8 oktober** vond de jaarlijkse vergadering plaats van het hoofdbestuur van de VVD met de voorzitters en secretarissen van de partijcommissies.

Op **3 november** werd, op uitnodiging van Commandant KMSL Vliegbasis Woensdrecht Kol. drs. R. van de Ruit, door de commissie een werkbezoek gebracht aan de basis Woensdrecht. Naast een aantal briefings was een rondleiding over de basis (130 en 131 Squadron) en een vlucht met de FOKKER-60 onderdeel van een uitermate geslaagd programma.

5. SPEERPUNTEN IN 1997

Een aantal onderwerpen sprongen qua actualiteit in het verslagjaar naar voren; De voortgaande discussie over het adequaat uitvoeren van de PRIORITEITENNOTA in het licht van de herstructurering en de inkrimping van de krijgsmacht. Daaruit voortvloeiend ontstond grote zorg met betrekking tot de onrust onder het personeel van Defensie als gevolg van de grote, en langdurige, onzekerheden waarmee de reorganisatieprocessen gepaard gingen. Defensie werd in 1997 getroffen door een aantal incidenten die in de media een beeld hebben opgeroepen dat bepaald niet leidde tot een positiever imago van de organisatie; het ongeval met het HERCULES-vliegtuig, de nadere onthullingen inzake Srebrenica, het gedrag van militairen in Angola, de asbest problematiek in de Cannerberg hebben Defensie geen goed gedaan. Verder is de situatie op de Nederlandse Antillen een permanente en grote zorg gebleken.

Daarnaast kwamen de volgende onderwerpen in de commissie aan de orde:

- Personeelsbeleid,
- Rol van internationale organisaties (EG/WEU/CVSE/NAVO/VN),
- Crisisbeheersing (peace keeping & peace enforcing) in VN-missies,
- Joegoslavië (inzet NL militairen),
- Nieuwe veiligheidssituatie in Europa,
- Veiligheid militaire vliegvelden,
- Positie van de Nederlandse Defensie industrie,
- De situatie van de Nederlandse Antillen,
- De actualisering van de PRIORITEITENNOTA,
- Bijdrage aan het verkiezingsprogramma "Investeren in de toekomst",
- Begroting 1998.

6. PARTICIPATIE VAN LEDEN EN ADVISEREND LEDEN

In 1997 werden de vergaderingen van de commissie goed bezocht. Bij alle vergaderingen waren leden van de fracties van de Eerste en Tweede kamer aanwezig.

<u>Maand</u>	<u>Leden (14)</u>	<u>Kamerleden</u>
Januari	9	2
Februari	7	1
Maart	10	1
April	12	1
Mei	7	3
Juni	9	1
September	9	2
Oktober	12	2
November	9	1
December	6	2

In percentages bedraagt de aanwezigheidsfrequentie van de leden over 1997: 64,3% (140 = 100%, 90 = 64,3%)

7. SLOTOPMERKING

De relatie met het algemeen secretariaat was in het verslagjaar uitstekend. De samenwerking met, met name, mw. M.A.M. Goergen en drs. L.H.M. Osterholt verliep uitermate plezierig en soepel en heeft ertoe geleid dat de commissie Defensie op adequate wijze werd ondersteund bij haar werkzaamheden.

w.g.

Eric R.M. Balemans
secretaris

januari 1998

Jaarverslag van de Partijcommissie Europese Zaken van de VVD over 1997

De Partijcommissie Europese Zaken is in 1997 acht maal bijeengekomen.

Naast de behandeling van de Europese actualiteiten, hebben het Nederlands Voorzitterschap, IGC/Verdrag van Amsterdam en EMU centraal gestaan in de werkzaamheden van de Partijcommissie in 1997.

Op 22 januari heeft de Partijcommissie in een extra ingelaste vergadering de bijdrage aan het verkiezingsprogramma TK voorbereid.

In februari heeft de Partijcommissie de discussie inzake EMU voortgezet aan de hand van een notitie van de heer Goedbloed.

Op 4 maart is deze notitie besproken met een delegatie van de Partijcommissie Financieel Economische Zaken/MKB.

De notitie 'Économische en Monetaire Unie' is vervolgens in april ter beschikking van HB en fracties gesteld.

Op 29 april heeft de Partijcommissie naast een mid-term review van het Nederlands Voorzitterschap aandacht besteed aan de relatie EU en Turkije aan de hand van een discussienota van de heer Burkens.

In juni heeft de Partijcommissie een uitvoerige discussie gehouden over het democratisch gehalte van de EU en EU-wetgeving alsmede over het Europese burgerschap aan de hand van twee notities.

Op 7 juli vond een eerste evaluatie plaats van het Verdrag van Amsterdam. Tijdens deze vergadering heeft de Partijcommissie wederom de relatie EU en Turkije besproken aan de hand van een notitie van de heer Beels. Deze notitie is vervolgens ter beschikking van HB en fracties gesteld.

Na het zomerreces heeft de Partijcommissie de evaluatie van het Verdrag van Amsterdam voortgezet.

In november heeft de Partijcommissie een aan de hand van de evaluatie binnen de commissie opgestelde notitie inzake het Verdrag van Amsterdam besproken. Deze notitie is vervolgens ter beschikking gesteld van HB en fracties.

Gedurende de herfst van 1997 is tevens een discussie opgestart inzake uitbreiding van de Unie en Agenda 2000, ter voorbereiding van een advies in 1998.

Voorts heeft de Partijcommissie Europese Zaken zich in 1997 gebogen over de rapportage inzake BSE Enquête, de Securitel-affaire, de Nederlandse netto-betalingspositie, het eigen-middelenbesluit en werkgelegenheidsinitiatieven op EU-niveau.

In 1997 is actief deelgenomen aan de werkzaamheden en beraadslagingen van de Partijcommissie door de leden en adviserende leden E.P., E.K. en T.K.

Mutaties in de Partijcommissie.

In het voorjaar 1997 heeft het Hoofdbestuur de heer E.H.B.M. Cremers benoemd in de Partijcommissie.

Samenstelling Partijcommissie Europese Zaken per 31-12-1997:

leden: drs. M.A.J. Knip (voorzitter), mevr. E.J. Brandenburg (secretaris), mevr. mr A.D. Adema, drs. Chr.L. Baljé, drs. C.C.A. Beels, prof. mr M.C.B. Burkens, mr E.H.B.M. Cremers, mevr. drs. M.E. van Emden, drs. R.J. Goedbloed, mr J.M.A. Hosman, mr D.H. Kok, mr P. Roscam Abbing, mr drs. J.C. van Baalen;

adviserende leden: ir. E.L.P. Hessing, mr O.P.G. Vos, drs. F.W. Weisglas, dr. W.F. van Eekelen, J.A. van Graafeiland, M.J. Varekamp, J.W. Verbeek, mevr. mr J.E.S. Larive, ir. J. Mulder, mevr. dr. P.C. Plooi-j-van Gorsel, drs. G.M. de Vries, mr. J.G.C. Wiebenga, drs. F.A. Wijsenbeek.

E.J. Brandenburg
secretaris
januari 1998

Commissie Financieel & Economische Zaken/Midden- en Kleinbedrijf

1. Inleiding

De Commissie FEZ/MKB heeft in 1997 negen maal vergaderd. Daarnaast is in maart een gezamenlijke vergadering gehouden met de partijcommissie Europese Zaken over de totstandkoming van de EMU en de invoering van de euro. In november heeft de commissie - op uitnodiging van mevrouw Larive - een bezoek gebracht aan de Brusselse instellingen.

2. Samenstelling van de commissie

Door het overlijden van de heer A.A.M.E. van Erp ontviel de commissie een zeer gewaardeerd adviserend lid. De commissie hechtte veel waarde aan de rapportage inzake het midden- en kleinbedrijf die periodiek door de heer Van Erp werd opgesteld.

Als nieuw lid van de commissie werd benoemd de heer drs J.A. Dortland.

3. Uitvoering werkprogramma

In de commissie zijn een groot aantal onderwerpen besproken. Daarbij is het werkprogramma leidsnoer geweest. Het blijkt echter ieder jaar weer dat de politieke actualiteit vraagt om bespreking van onderwerpen die niet bij het opstellen van het werkprogramma konden worden voorzien. Voorbeelden zijn het Securitel-arrest, de fiscale behandeling van aandelenoptieregelingen en de positie van de pomphouders langs de grens. Uiteraard is aandacht besteed aan de voorbereiding van het verkiezingsprogramma.

De belangrijkste in de commissie besproken onderwerpen waren voorts:

- Liberalisering electriciteitswetgeving;
- Nota Milieu en Economie;
- Rapport Markt en Overheid;
- Kamers van Koophandel (wetsontwerp);
- Concurrentietoets;
- Miljoenennota;
- Voortgang privatisering;
- EMU-verdrag;
- Invoering euro;
- Voortgang MDW-project;
- Deregulering accountantswetgeving;
- Steunverlening individuele bedrijven;
- Regionaal beleid;
- Scholing en kennisbeleid.

Het besprokene ter vergadering is telkens kort vastgelegd in een verslag.

Rijswijk, 10 december 1997

drs H.G. van der Bend

Verslag van de werkzaamheden van de commissie belastingen van de VVD over het jaar 1997

1. Samenstelling en vergaderingen

De commissie bestaat thans uit negen gewone leden, drie leden uit de Tweede Kamer, twee leden uit de Eerste Kamer en één lid uit het Europees Parlement. De secretaris de heer Drs. H. van der Torn heeft de commissie eind 1996 verlaten in verband met een tijdelijke verplaatsing door zijn werkgever naar het buitenland. Zijn taak is overgenomen door de heer A.H.M. Vredenburg en Mr. A.F.M.Q. Beukers-van Dooren. De commissie heeft in 1997 acht maal plenair vergaderd. Daarnaast is meerdere kieren in subcommissies over bijzondere onderwerpen vergaderd (*bijdrage verkiezingsprogramma 1998) en is in samenwerking met de commissie Sociale Zaken een rapport opgesteld over de toekomst van de AOW. Dat rapport zal nog dit jaar worden uitgebracht.

de vergadering van 25 februari 1997 vond geen doorgang wegens een bommelding in het tweede Kamergebouw.

2. Algemeen

Na de enorme stroom wetgeving vanuit het Ministerie van Financiën in 1996, was 1997 een relatief rustig jaar. Over actuele onderwerpen is vooral met kamerleden overlegd tijdens de vergaderingen. Daarnaast zijn - veelal op verzoek van kamerleden - adviezen uitgebracht door individuele commissieleden en commentaren geleverd in de plenaire commissievergaderingen. De lijst van de belangrijkste behandelde onderwerpen is opgenomen in paragraaf 4.

3. Contacten

Op 7 mei 1997 zijn zes commissieleden op bezoek geweest bij mevrouw Mr. J.E.S. La Rive-Groenendaal bij het Europese Parlement in Brussel.

Tijdens de plenaire vergadering van 25 november 1997 is met een vertegenwoordiging van de commissie Sociale Zaken overlegd over het rapport inzake de financiering van de AOW op lange termijn.

4. Onderwerpen

De belangrijkste onderwerpen die in 1997 aan de orde zijn geweest betreffen onder meer:

- analytische versus synthetische inkomstenbelasting;
- concept VVD verkiezingsprogramma;
- terugwerkende kracht bij wetgeving en verdragen;
- technolease;
- belastingheffing bij aandelenopties;
- nieuw belastingstelsel 21e eeuw;
- wetgeving concernfinancieringsmaatschappijen;
- internationaal (verdrags)beleid;
- vermogenswinstbelasting;
- juridische splitsing.
- fiscale boetes
- fiscale harmonisatie in de EU
- vruchtgebruik.

Verslag van de partijcommissie Sociale Zaken over het jaar 1997

Met dit verslag voldoet de partijcommissie Sociale Zaken aan het gestelde in artikel 60.3 van het Huishoudelijk Reglement van de Vereniging VVD.

De partijcommissie Sociale Zaken bestaat in 1997 uit de volgende personen:

mr J.E. Peper, voorzitter, mw. mr S.E. Korthuis, secretaris, M. van Greuningen, dr. K. Groenveld, mw. C.A. Huigen-van Boven, mr A.J. Kokshoorn, mr M.P.C. van der Krogt, ir T. Thalhammer en drs H. Vrind.

De adviserende leden zijn: H.A.L. van Hoof, mw. A.L.E.C. van der Stoel, mw. M.J. Essers-Huiskamp, mw. mr A.M. van Blerck-Woerdman, mw N.H. van den Broek-Laman Trip, H.F. Heijmans, mr R.A.E. de Haze Winkelman en mw. dr. Plooi-van Gorsel.

De partijcommissie Sociale Zaken heeft in 1997 vergaderd op 21 januari, 4 februari, 8 april, 3 juni, 24 juni, 19 augustus, 23 september, 21 oktober, 4 november, 25 november.

Enkele leden hebben de commissie vertegenwoordigd bij partijbijeenkomsten inzake het rapport Vrij en verantwoordelijk 21e eeuw en een vergadering van de Werkgroep Leefvormen over reïntegratie van HIV-geïnfekteerden.

Het jaar 1997 heeft in het teken gestaan van twee grote onderwerpen: het uitvoeringsstelsel sociale zekerheid en de financiering van de AOW op langere termijn. Op deze twee onderwerpen zijn vanuit de commissie werkgroepen geformeerd waarin ook deskundige liberalen vanuit het veld deel uitmaakten. Het rapport over het uitvoeringsstelsel is onder andere besproken met staatssecretaris De Grave en de voorzitter van de Tweede Kamer-programmacommissie Linschoten. Het vraagstuk van de financiering van de AOW op langere termijn is ook met de partijcommissie Belastingen besproken. Naar verwachting zal dit rapport in 1998 als coproductie met de partijcommissie Belastingen en zo mogelijk met de partijcommissie Financieel Economische Zaken worden afgerond.

Tijdens alle vergaderingen is ingegaan op de politieke actualiteiten en zijn de aanwezige kamerleden van ad hoc adviezen voorzien of zijn afspraken gemaakt over nadere individuele advisering door commissieleden.

Daarnaast is incidenteel aandacht besteed aan de koudetoeslag, armoedebeleid en armoedeval, WIW, reïntegratie, werkgelegenheidsbeleid, de rol van de VNG in het wetgevingsproces, de begroting SZW 1998, de uitvoerbaarheid van wetgeving en het Tweede Kamerverkiezingsprogramma. Door de partijcommissie zijn een aantal amendementen ingediend.

december 1997

JAARVERSLAG 1997 VAN DE PARTIJCOMMISSIE VOLKSHUISVESTING EN
RUIMTELIJKE ORDENING (VRO)

1.

Leden van de commissie VRO

voorzitter: drs. H.B. Eenhoorn (tot en met januari 1997)
ir. H. Pluckel (vanaf 9 juni 1997)
secretaris: mevrouw mr.drs. D. de Groot
leden : P.J. van den Broek; mevrouw L.M. Driessen-
Jansen; ir. Th.F.M.S. van Keulen;
J.P. van der Meulen; E. Peerbolte;
drs. J.H.A.A. Prins; drs. N. Rietdijk;
drs. B. van der Velden.
Voorts woonde de heer drs. A. J. van der Burg
de vergaderingen bij.

Adviserende leden:

A.A.M.E. van Erp (tot juni 1997);
ir. P.H. Hofstra; mr. A.J. te Veldhuis; mevrouw
drs. P.J.L. Verbugt (allen lid Tweede Kamer);
Ing. L.M. de Beer; de heer dr. L. Ginjaar (tot
en met maart 1997); J.J. van Heukelum;
ir. N.G. Ketting; mevrouw F.M. Roscam Abbing-Bos;
mr. H.P. Talsma; H. Wiegel (allen lid Eerste
Kamer).

2.

Algemeen

In het jaar 1997 kwam de commissie Volkshuisvesting en
Ruimtelijke Ordening (VRO) tien keer bijeen.

Op verzoek van het hoofdbestuur werd de heer Eenhoorn
voorzitter van de partijcommissie Binnenlandse Zaken.
Dientengevolge moest hij in februari 1997 aftreden als
voorzitter van de commissie VRO. De heer Van der Velden trad
enige keren op als waarnemend voorzitter, totdat de heer
Pluckel op 9 juni 1997 door het hoofdbestuur als nieuwe
voorzitter werd benoemd.

3.

Werkzaamheden commissie VRO

In mei 1997 vond een gesprek plaats met een
vertegenwoordiging van het Centrum voor Lokaal Bestuur van de
PvdA. Aan de orde kwamen de volgende onderwerpen:

- mobiliteit;
- VINEX-beleid;

- rol van de overheid (grondbeleid);
- de compacte stad;
- regionale verscheidenheid en nationale samenhang (kustlocatie).

Voort bracht de commissie in mei een bezoek aan de Nationale Woningraad, waarbij de volgende twee onderwerpen werden besproken:

- volkshuisvestingsagenda voor morgen: tussen overheid en markt;
 - de ondernemende corporatie: grenzen en mogelijkheden.
- Tevens werd een bezoek gebracht aan het KNSM-eiland in Amsterdam.

In november werd met een delegatie van de JOVD gesproken over marktwerking in de ruimtelijke ordening en de 30% - 70%-regeling in de VINEX-gebieden.

4.

Overige werkzaamheden commissie VRO

De commissie heeft zich met de volgende onderwerpen beziggehouden:

- Begroting VRO 1998;
- Concept-VVD-verkiezingsprogramma 1998-2002;
- Vrij en Verantwoordelijk; een liberaal toekomstperspectief (concept);
- Randstad en het Groene Hart;
- Toekomstige Nederlandse Luchtvaart Infrastructuur (TNLI);
- Infrastructurele ontwikkelingen van Nederland (investerings);
- Prestaties en toezicht in de volkshuisvesting;
- Initiatiefwetsvoorstel Duivesteijn: Wet op het overleg huurders verhuurder (wetsvoorstel 24 080);
- Planwet verkeer en vervoer (wetsvoorstel 25 337);
- Wijziging Wet op de Ruimtelijke Ordening (wetsvoorstel 25 331);
- Wijziging van de Huisvestingswet (doorwerking ruimtelijk beleid) (wetsvoorstel 25 334);
- Beleidsnota Stedelijke Vernieuwing (Kamerstuk 25 427);
- Initiatiefwetsvoorstel van Duivesteijn en Van der Ploeg met betrekking tot het verstrekken van bijdragen aan lagere inkomensgroepen ten behoeve van het verkrijgen en onderhouden van een eigen woning (Wet individuele koopbijdrage) (wetsvoorstel 25 309);
- Eigen Woningbezit;
- Versterking ruimtelijk-economische structuur;
- Recentralisatie in het openbaar bestuur.

5.

Notities

De volgende notities werden opgesteld:

- "De verkoop van corporatiewoningen" (P.J. van den Broek, januari 1997);
- Notitie over recentralisatie in het openbaar bestuur (E. Peerbolte, november 1997);
- Enige bijdragen ten behoeve van het VVD-verkiezingsprogramma 1998-2002.

Jaarverslag van de commissie milieuhygiëne 1997

Door de commissie werd het afgelopen jaar met name aandacht besteed aan bouwstenen voor het onderdeel milieu van het VVD-verkiezingsprogramma.

Vergaderingen

De commissie is in 1997 zeven maal bijeen geweest.

Met de kamerleden Klein Molekamp, Te Veldhuis, Ketting en Vos werd van gedachten gewisseld over een groot aantal actuele zaken waaronder:

- Milieuhandhaving
- Strafbaarheid van overheden (n.a.v. Pikmeer-Arrest)
- MER
- CO2 problematiek
- Herstructurering afvalstromen
- Uitbreiding nationale luchthaven
- Nota milieu en economie
- Begroting VROM
- Broeikaseffect in relatie tot zonnevlekken
- Nazorg bestaande stortlokaties
- TCR-rapport
- Gevaarlijk afval

Leden van de commissie

drs. G.H.B. Verberg

voorzitter

mevrouw mr. M. Daalmeijer

secretaris

mevrouw drs. J. de Blécourt-Maas

dr. R. Braams

prof. dr. L.J.L.D. van Griensven

mr. J.J. Groenendaal

mr. W. Koegler

drs. F.H. Meppelder

drs. J.Chr. Nolthenius

drs. G.A. de Vrey

R.E. Waterman

ir. J.G. ten Wolde

Jaarverslag 1997 van de Partijcommissie Verkeer & Waterstaat.

ALGEMEEN:

De commissie heeft in het afgelopen jaar 8 keer plenair vergaderd. Daarnaast is er een vergadering op locatie geweest bij het Hoogheemraadschap Delfland te Delft.

Nagenoeg alle vergaderingen werden bijgewoond door leden van de Eerste en Tweede Kamerfractie en een lid van het Euro-parlement. Ook onze minister van Verkeer en Waterstaat, mevr. Jorritsma is in onze vergaderingen aanwezig geweest.

SAMENSTELLING:

In 1997 bestond de commissie uit de volgende leden:

drs. P. Zevenbergen (voorzitter), mr. A. Holtland (secretaris), drs. T. van Bekkum, drs. H. van der Colk, drs. J.C. van Duin, mr. G.G. van Hasselt, mr. J.A. Hoekzema, mr.drs. J.B. de Krom, dhr. J.C. de Lang, ir. F.C. Marckman, drs. H. Plasse, dhr.

Adviserend lid waren: (Tweede Kamer) dhr. J.D. Blaauw, dhr. H.G.J. Kamp en mw. Drs. P.J.L. Verbugt. (Eerste Kamer) drs. L. Hilarides, ir. M.H.C. Lodewijks, mr. H.P. Talsma. (Europese fractie) drs. F.A. Wijsenbeek.

ONDERWERPEN:

In januari en februari werd de bijdrage aan het verkiezingsprogramma centraal gesteld als onderwerp van de vergadering. Tevens werd de financiering van infrastructuur (o.a. de problematiek van de ondertunneling van de IJssel bij Kampen in het trace van Rijksweg 50 aan de orde gesteld. In onze maart vergadering was dhr. Mr. P. Nouwen te gast. Met hem werd, als lid van de programcommissie) onze bijdrage aan het verkiezingsprogramma doorgenomen. In de april vergadering kwam het rapport "Vrij en Verantwoordelijk" van de commissie Opstelten aan de orde. Op het rapport werden enige amendementen ingediend. In de mei werd het TNLI behandeld en werd onze buitendag voorbereid. In september en oktober kwam de problematiek rondom Schiphol aan de orde, tevens werd in deze vergaderingen en de december vergadering de Begroting van Verkeer en Waterstaat behandeld.

BUITENDAG:

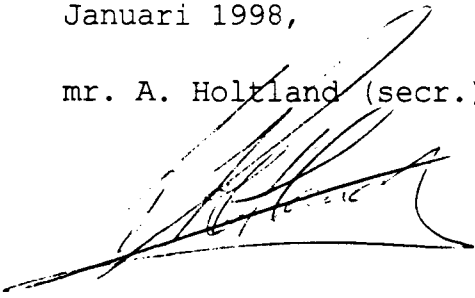
In mei 1996 werd een bezoek gebracht aan het Hoogheemraadschap Delfland. De waterstaatswerken bij de "Nieuwe Waterweg" en de boring van de Tweede Heinenoord tunnel werden door de commissie bezocht. De commissie heeft daarbij benadrukt het grote belang voor Nederland om de kennis van tunnelboring op te doen, juist ook in de relatief "slappe" bodem van Nederland. In navolging van de Deltawerken, kan de nu opgedane kennis een omvangrijk technologisch export (kennis) produkt worden.

SLOTOPMERKING:

De relatie met het Algemeen Secretariaat was in het verslagjaar zeer goed te noemen. De samenwerking, met name met mw. M.A.M. Goergen en drs. L.H.M. Osterholt verliep uitermate plezierig. Zij hebben de commissie op een juiste wijze ondersteund en deze in staat gesteld haar werkzaamheden goed te kunnen uitvoeren.

Januari 1998,

mr. A. Holtland (secr.)

Beknopt jaarverslag 1997 van de partijcommissie Onderwijs- en cultuurbeleid

De commissie heeft het afgelopen jaar zeven keer plenair vergaderd. Daarnaast is er intensief overleg in sub- en werkgroepverband geweest. Zowel leden van de Eerste- als de Tweede-Kamerfractie hebben steeds de vergaderingen van de commissie bijgewoond. Een bezoek is gebracht aan de liberale fractie van het Europees Parlement, waarin, naast de algemene werking en huidige situatie in Brussel, veel aandacht werd gegeven aan de Europese Cultuur- en Onderwijsprogramma's.

In 1997 zijn vele onderwerpen in de plenaire vergaderingen aan de orde geweest, waaronder:

- VVD-verkiezingsprogramma 98
- Begroting 1998 OCW, waarbij de zorg en aandacht in het bijzonder uitging naar de planning van innovatieve processen en de implementatie hiervan
- Cultuurnota 1997-2000
- Deregulering/Autonomie
- Europees Onderwijs- en Cultuurbeleid
- Kwaliteitswet m.b.t. schoolplan, schoolgids en klachtrecht
- Vitale lerarenopleidingen
- Nieuwe technologieën
- Rapport Cohen, marktwerking in onderwijs
- Wet primair onderwijs, wet op de expertisecentra
- Kennisdebat
- Liberale onderwijsbeleidsvisie
- Invoering leerwegen VBO/MAVO/VSO
- Samenwerkingscholen

Daarnaast zijn er in subgroepverband ondersteunende notities voor de fracties opgesteld.

De samenstelling van de commissie was in december 1997 als volgt:

mevrouw drs. N.J. Ginjaar-Maas	voorzitter
mevrouw C.J. Tydeman	vice-voorzitter
ing. C.B.A.A. Coehorst	secretaris
M. ten Harmsen van der Beek	adjunct secretaris
dr. M.J.A.M. Aalders	
dr. H.W.A.M. Coonen	
ir. F. van Dalen	
dr. G.D. Dales	
H. Dijkstra	
drs. J.E. Engberts	
drs. G.H. van den Hoven	
J. Kingma	
prof. dr. L.F.W. de Klerk	
drs. A.J.M. van den Maagdenberg	
mevrouw drs. M. Molenaar MBA	
mr. drs. A. Nicolaï	
mr. S.J. Steen	

Adviserende leden:

drs. O. Cherribi

C.G.A. Cornielje
mevrouw M.J. Essers
mevrouw S. van Heemskerck Pillis-Duvekot
mr. W.H.J. Passtoors
J. Rijpstra
mevrouw drs. J.M. de Vries
mevrouw N.H. van den Broek Laman-Trip
dr. L. Ginjaar
A. de Jager
drs. P.J.H.M. Luijten

Commissie Wetenschap en Technologiebeleid

Jaarverslag 1997

De commissie Wetenschap en Technologiebeleid is zeven keer bijeen geweest. De volgende onderwerpen zijn daarbij o.a. aan de orde geweest: beginselprogramma VVD, clusterbeleid, elektronische snelweg, ethiek, ICES/KIS/RAND, industriebeleid, mededingingsbeleid, MKB, Rijksbegroting, verkiezingsprogramma, Voortgangsrapportage Wetenschapsbudget en het Vijfde Kaderprogramma. Over het mededingingsbeleid heeft de heer Van Hulst van Economische Zaken een inleiding gehouden. Bij de discussie over industriebeleid waren de heren Groenveld (Teldersstichting) en Aalders (commissie Onderwijs en Cultuur) aanwezig.

Daarnaast heeft de commissie op 10 maart samen met de PvdA en D66 in de Eerste Kamer een symposium georganiseerd onder de titel 'Van Zaken met Kennis'. De drie betrokken fractievoorzitters hielden een inleiding evenals de heer Dijkstal als vice-premier namens het kabinet. Er waren bijna 90 mensen aanwezig uit de kennisinfrastructuur, het bedrijfsleven, de overheid en de politiek.

Dit symposium vloeiده voort uit een aantal informele discussies tussen leden van de drie partijen vorig jaar en dit jaar. Op basis hiervan is tevens voor het symposium een discussiestuk gepresenteerd.

Na het symposium heeft nog een tweetal bijeenkomsten met de betrokkenen plaatsgevonden.

In Provincie & Gemeente van februari 1997 is een artikel verschenen naar aanleiding van de workshop van de commissie vorig jaar over het technologiebeleid voor het MKB.

Per 1 april heeft de heer Wientjens zijn functie als secretaris van de commissie neergelegd. Hij is opgevolgd door mw. De Koning.

Planning 1998

De commissie zal volgend jaar in de huidige samenstelling nog vier keer bij elkaar kunnen komen. De aandacht zal zich daarbij vooral richten op het nieuwe Regeerakkoord en de daarbijbehorende stukken, zoals die o.a. door ICES zullen worden gepresenteerd. Voorts zal aandacht worden besteed aan de afrondende besluitvorming over het Vijfde Kaderprogramma.

JAARVERSLAG PARTIJCOMMISSIE VOLKSGEZONDHEID

1997

De commissie is in 1997 tien maal bijeen gekomen. Het opkomstpercentage was goed. Door langdurige ziekte waren helaas een aantal leden niet in staat een aantal malen de vergadering bij te wonen.

De commissie heeft, mede in samenhang met actuele onderwerpen die het afgelopen jaar in het Parlement speelden en nog spelen, aan de volgende onderwerpen aandacht besteed:

- euthanasie;
- integratie medisch specialistische zorg;
- modernisering curatieve zorg;
- thuiszorg;
- ouderenzorg;
- evaluatie wet BOBZ
- de gezondheidsparagraaf in het VVD verkiezingsprogramma 1998.

Gedurende het jaar heeft de Commissie veelvuldig aandacht besteed aan het becommentariëren van de volksgezondheidsparagraaf in het verkiezingsprogramma. De euthanasiekwestie, het verzekeringsstelsel en de thuiszorg werden belicht.

Deze onderwerpen kwamen eveneens aan de orde tijdens een informatiebijeenkomst die door de Partijcommissie op 26 november 1997 in het Academisch Ziekenhuis te Utrecht werd georganiseerd.

VVD-Adviescommissie Leefvormen en Homo-aangelegenheden
Overzicht van de werkzaamheden van de commissie gedurende het
jaar 1997, versie januari 1998

Samenstelling van de commissie:

voorzitter: W. Kamp
secretaris: P.F. Kramer
vice-voorzitter: K.S. Roza
leden: tot 1 juli: mw. L. van der Zwaan
tot 1 juli: C. van der Leer
E. van der Biezen
R. de Rooij
A.J. Kokshoorn
W.P. Weijerman
aspirant lid: N. Hollander
adviserende leden: C.G.A. Cornielje
mw. M.J. Essers
mw. N.H. van den Broek-Laman Trip
P.J.H.M. Luijten
mw. F.M. Roscam Abbing-Bos
mw. P.C. Plooijs-van Gorsel

Januari:

Besproken worden het concept leidraad programma voor de gemeenteraads verkiezingen, de inbreng van onze commissie in VVD-verkiezingsprogramma 1998-2002 alsmede de uitzetting Roemeense homo's.

Aan het hoofdbestuur, de commissie belastingen en mevrouw van der Stoel wordt door onze commissie een reactie op de nota van de VVD-commissie belastingen verstrekt. In deze reactie worden een aantal adviezen gegeven om nog bestaande verschillen in belastingheffing tussen alleenstaanden en samenwonenden op te heffen.

Een andere actie was het benaderen van de woordvoerder Sociale Zaken van de VVD in de Tweede Kamer inzake het overbrengen van onze afkeuring van het wetsvoorstel van de Minister van Sociale Zaken om alleen maar de alleenstaanden onder het minimumloon te laten werken.

Februari/Maart:

Besproken worden opkomend fundamentalisme, de financiële positie van alleenstaanden en openstelling huwelijk.

De programmacommissie van de VVD heeft van onze commissie een aantal concrete voorstellen ontvangen inzake de verbetering van de financiële positie van alleenstaanden.

Verder heeft onze commissie overleg gehad met de heer Rijpsma, woordvoerder asielzaken in de Tweede Kamer, omtrent de behandeling van homoseksuele en/of alleenstaande asielzoekers uit Roemenië

April:

Deze thema-vergadering was gewijd aan de discussie inzake het opkomend fundamentalisme. Hiervoor waren als gasten de heer Huysen, rector van de Gerrit van den Veen scholengemeenschap in Amsterdam, en de heer Arslan, werkzaam bij Forum, Instituut voor multiculturele ontwikkeling, uitgenodigd. Conclusie is dat discriminatie van homoseksuelen door allochtonen toeneemt, doch dat er een aantal concrete maatregelen mogelijk zijn.

Een samenvattend verslag van de vergadering is verstrekt aan verschillende direct en indirect betrokken, zoals de VVD-programmacommissie, de partijcommissie Onderwijs en verschillende leden van de Tweede Kamer.

Mei:

Herintreden van (ex-)Aids- en HIV-patiënten, opkomend fundamentalisme en financiële positie alleenstaanden besproken.

Juni:

Twee leden van onze commissie moeten door drukke werkzaamheden elders zich terugtrekken uit de commissie. Verder werden besproken herintreding (ex-) Aids- en HIV-patiënten en financiële positie alleenstaanden

Juli en augustus: ivm vakantie geen bijeenkomsten

September:

Deze thema-vergadering was gewijd aan het herintreden van (ex-) Aids- en HIV patiënten. Als gast was de heer Verbrugge van de HIV Vereniging Nederland uitgenodigd. Op basis van deze bijeenkomst zijn een aantal concrete aanbevelingen gedefinieerd, die aan o.m. de partijcommissie Sociale Zaken en betrokken Tweede Kamerleden aangeboden zijn. Tevens is de partij-commissie door het Sociaal Orgaan Werkvoorziening uitgenodigd om met hen van gedachten te wisselen omtrent de herintreding van met HIV-besmette jongeren in Amsterdam.

Oktober:

Besproken werden de herintreding (ex-) Aids- en HIV-patiënten en, alsmede de stand van zaken m.b.t. het geclusterde subsidiebeleid inzake homosexualiteit.

November:

Deze vergadering was voornamelijk gewijd aan het bespreken van het rapport Kortmann, waarin de openstelling van het huwelijk wordt bepleit, alsmede het mogelijk maken van adoptie door homoseksuele en lesbische paren. Met de grootst mogelijk meerderheid staat de partijcommissie achter dit standpunt, een lid van de commissie is tegen omdat hij vindt dat het huwelijk überhaupt moet worden afgeschaft.

Verder aandacht voor het concept verkiezingsprogramma van de VVD. Door de partijcommissie wordt een amendement ingediend waarin om meer aandacht voor het tegengaan van de toenemende discriminatie door allochtonen wordt gevraagd.

December

In deze thema-vergadering wordt homosexualiteit in de krijgsmacht besproken, in aanwezigheid van de heren Croymans en Bekker, beiden van de stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht. Een verslag van de bijeenkomst, incl aanbevelingen, zal aan betrokkenen worden verstrekt.

Attentiepunten 1998:

- a. Tegengaan toenemende discriminatie door fundamentalisten.
- b. Positie bejaarde homoseksuelen
- c. Wetgeving registratie leefvormen, incl openstelling huwelijk

Jaarverslag over 1997 van de Initiatiefgroep Ouderenbeleid.

De Initiatiefgroep Ouderenbeleid is door het hoofdbestuur ingesteld op 9 december 1996 en op 18 december 1997 geïnstalleerd. De Initiatiefgroep heeft als taak het VVD beleid met betrekking tot ouderenvraagstukken op een heldere manier vorm te geven en uit te dragen. De Initiatiefgroep brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan het hoofdbestuur van de VVD en de verschillende fracties over onderwerpen met betrekking tot ouderenbeleid en daaraan verwante beleidsterreinen.

In haar eerste jaar van bestaan is de Initiatiefgroep 16 keer bijeengewees. De vergaderingen vonden alle plaats in het Thorbeckehuis, met uitzondering van een in Zoetermeer.

Eerste taak van de Initiatiefgroep was het formuleren van een discussienota "Ouderenbeleid". Deze nota onder de naam "Waardevol Ouderenbeleid" is door het hoofdbestuur geaccordeerd in de vergadering van 10 maart 1997 en in de Partijraad van 5 april in Ede behandeld en vastgesteld. Om te komen tot deze nota heeft de initiatiefgroep gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van allerlei ouderenbonden en belangenorganisaties van ouderen. Tevens hebben gesprekken plaatsgehad met zorgverzekeraars, de nationale woningraad en de afdeling Gerontechnologie van de Technische Universiteit in Eindhoven.

Belangrijke themata die in de loop van het jaar in de vergaderingen van de Initiatiefgroep aan de orde geweest zijn hebben ondermeer betrekking op:

- financiën (inkomen en arbeid, AOW, pensioenen; positie alleenstaande vrouwen)
- veiligheid in en om het huis (domotica, alarmeringssystemen)
- wonen (ouderenhuisvesting, seniorenlabel)
- mobiliteit (vraagafhankelijk vervoer).
- oudereneducatie
- technologiebeleid voor ouderen
- welzijn en gezondheidszorg
- ouderen en Europa
- vrouwenfacetten in het ouderenbeleid
- scheiden van wonen en zorg.

De leden van de Initiatiefgroep hebben op 2 september 1997 een bezoek gebracht aan Uneto in Zoetermeer, om zich op hun uitnodiging te laten informeren over de stand van zaken rond de technische mogelijkheden om langer zelfstandig te kunnen wonen.

Op 3 september belegde de Initiatiefgroep met het hoofdbestuur een bijeenkomst in Utrecht om provinciale contactpersonen te informeren over de werkzaamheden van de Initiatiefgroep en deze aan te sporen op provinciaal niveau ook dergelijke initiatieven te ontplooiën. Dit mede gericht op de aanstaande campagnes voor de gemeenteraads- en tweede kamer verkiezingen.

Van 10 tot 12 oktober 1997 werd in de Jaarbeurs in Utrecht een Ouderenbeurs 50+ gehouden. De VVD, de Initiatiefgroep was daar met een stand aanwezig. Een speciale ouderenfolder werd daar uitgedeeld: "de ouderen hebben de toekomst"

De samenstelling van de Initiatiefgroep was in 1997 als volgt:

mevrouw drs. N. Rempt –Halmmans de Jongh	<i>voorzitter</i>
drs. R.C.E. Neef	<i>secretaris</i>
drs. L.H.M. Osterholt	<i>ambtelijk secretaris</i>
mevrouw C.A. Huigen-van Boven	
mevrouw drs. H.M.A. Magis-Habets	
ing. G. Oudelaar	
dr. E.V. Simons	
L.G. de Steur	
J. Suurmond	

Adviseurs (alfabetisch)

mevrouw mr. A.M. van Blerck-Woerdman	lid Tweede Kamer
mevrouw W.J.M. Bregman-Kaaks	lid hoofdbestuur VVD en lid Nederlands Platform Ouderen in Europa
mevrouw N. van den Broek-Laman Trip	lid Eerste Kamer
mevrouw dr. P.C. Plooi - van Gorsel	lid Europees Parlement

Drs. R.C.E.Neef, januari 1998

Bijlagen bij het 50^e
Jaarverslag van het hoofdbestuur

BIJLAGE IV

Realisatie cursussen 1997			
Cursus	Datum	Plaats	Aantal

Lokaal georganiseerde cursussen

KC 's-Hertogenbosch

Introductiecursus GR	16 november	Den Bosch	16 deelnemers
Introductiecursus GR	15 februari	Cuijk	20 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20 & 27 september	Vught	10 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20 & 27 september	Mierlo	13 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20 & 27 september	Mierlo	12 deelnemers
Liberalisme I	14 mei	Mierlo	12 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	16 oktober	Waarle	14 deelnemers
Liberalisme II	11 & 13 december	Cuijk	9 deelnemers
Discussietechniek I	2 & 3 mei	Mierlo	9 deelnemers
Presentatietechniek I	18 & 19 april	Mierlo	12 deelnemers
Presentatietechniek I	13 & 14 juni	Den Bosch	9 deelnemers
Presentatietechniek II	10 & 11 oktober	Mierlo	6 deelnemers
PR cursus	22 november	Mierlo	12 deelnemers
PR training	22 maart	Den Bosch	26 deelnemers
Workshop VBF	4 oktober	Mierlo	14 deelnemers
Mediatraining	25 oktober	Eindhoven	9 deelnemers

KC Tilburg

Cursus Gemeenteraad	24 & 31 mei	Made	15 deelnemers
Vergadertechniek	25 januari	Made	26 deelnemers

KC Gelderland

Introductiecursus GR	12 april	Erichem	14 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20 & 27 september	Erichem	11 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	25 okt & 1 nov	Apeldoorn	11 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20&27sept., 3&10okt	Zutphen	14 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	8 & 15 november	Nunspeet	16 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	1, 8, 15, 22 nov.	Warnsveld	17 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	13 & 20 december	Doetinchem	16 deelnemers
Liberalisme I	26 april	Ede	11 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	26 mei	Warnsveld	22 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	30 mei	Zoelmond	18 deelnemers
Presentatietechniek II	21 & 22 maart	Arnhem	8 deelnemers
Workshop VBF	15 februari	Rozendaal	34 deelnemers
PR cursus	20 & 21 juni	Ede	15 deelnemers
VIPP	7 & 8 februari	Ede	15 deelnemers

KC Rotterdam

Introductiecursus GR	1 november	Rotterdam	16 deelnemers
Introductiecursus GR	22 november	Rotterdam	12 deelnemers
Liberalisme I	18 maart	Rotterdam	17 deelnemers
Presentatietechniek II	26 & 27 september	Rotterdam	15 deelnemers
Mediatraining	19 april	Rotterdam	11 deelnemers
Mediatraining	7 juni	Rotterdam	13 deelnemers
Mediatraining	13 september	Rotterdam	7 deelnemers
Mediatraining	20 september	Rotterdam	6 deelnemers
Cursus Europa	31 mei	Den Haag	16 deelnemers

Realisatie cursussen 1997

Cursus	Datum	Plaats	Aantal
KC 's-Gravenhage			
Introductiecursus GR	15 maart	Den Haag	19 deelnemers
Introductiecursus GR	15 maart	Den Haag	20 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	6 & 13 september	Den Haag	18 deelnemers
Introductie nieuwe leden	18 januari	Den Haag	29 deelnemers
Liberalisme I	20 september	Den Haag	12 deelnemers
Cursus Europa	31 mei	Den Haag	16 deelnemers

KC Leiden

Introductiecursus GR	18 januari	Zoetermeer	13 deelnemers
Introductiecursus GR	19 april	Wassenaar	17 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	24 sept., 1 & 4 okt	Oegstgeest	21 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	27 sept. & 4 okt.	Woerden	9 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	25 okt. & 1 nov.	Wassenaar	12 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	17, 22 & 26 nov.	Berkel en Rodenrijs	17 deelnemers
Terugkomdag GR	30 augustus	Voorburg	10 deelnemers
Liberalisme I	3 mei	Capelle a/d IJssel	9 deelnemers
Liberalisme I	15 februari	Voorschoten	19 deelnemers
Liberalisme I	9 april	Zoetermeer	23 deelnemers
Liberalisme I	11 november	Katwijk	15 deelnemers
Presentatietechniek I	18 & 19 april	Leiden	10 deelnemers
Presentatietechniek I	2 & 3 mei	Leidschendam	13 deelnemers
Presentatietechniek I	28 & 29 november	Zoetermeer	11 deelnemers
Presentatietechniek I	14 & 15 november	Gouda	11 deelnemers
Presentatietechniek II	30 & 31 mei	Leiden	11 deelnemers
Presentatietechniek II	12 & 13 september	Leidschendam	8 deelnemers
Presentatietechniek II	12 & 13 december	Zoetermeer	8 deelnemers
Discussietechniek II	31 jan & 1 feb	Voorburg	14 deelnemers
Discussietechniek II	28 & 29 november	Leiden	13 deelnemers
Debating	14 juni	Zoetermeer	13 deelnemers
Debating	5 oktober	Zoetermeer	14 deelnemers
Workshop actief besturen	14 & 15 maart	Wassenaar	13 deelnemers
Workshop VBF	25 januari	Gouda	23 deelnemers
Workshop VBF	15 maart	Bodegraven	19 deelnemers
Workshop VBF	22 maart	Bodegraven	17 deelnemers
Cursus Europa	31 mei	Den Haag	16 deelnemers

KC Dordrecht

Introductiecursus GR	12 april	Westmaas	15 deelnemers
Introductiecursus GR	12 april	Mijnsheerenland	18 deelnemers
Introductiecursus GR	16 & 23 juni	Gorinchem	8 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20 & 27 september	Delft	10 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	27 sept. & 4 okt.	Spijkenisse	26 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	4 okt. & 1 nov.	Gorinchem	18 deelnemers
Liberalisme I	24 februari	Vlaardingen	33 deelnemers
Liberalisme I	22 april	Maassluis	16 deelnemers
Presentatietechniek I	14 & 15 maart	Hellevoetsluis	13 deelnemers
Vergadertechniek	31 jan. & 1 feb.	Westmaas	16 deelnemers
Cursus Europa	26 februari	Barendrecht	12 deelnemers
Workshop VBF	7 juni	Heerjansdam	11 deelnemers

Realisatie cursussen 1997			
Cursus	Datum	Plaats	Aantal
KC Amsterdam			
Introductiecursus GR	12 april	Amsterdam	29 deelnemers
Gemeentefinanciën	4 oktober	Amsterdam	20 deelnemers
Workshop VBF	5 april	Amsterdam	25 deelnemers
Liberalisme I	16 mei	Amsterdam	20 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	13 juni	Amsterdam	14 deelnemers
Liberalisme II	30 & 31 mei	Amsterdam	21 deelnemers
Discussietechniek I	14 & 15 november	Amsterdam	9 deelnemers
Discussietechniek II	10 & 11 januari	Amsterdam	11 deelnemers
Presentatietechniek I	12 & 13 december	Amsterdam	11 deelnemers
Centrale dag LB	25 januari	Amsterdam	26 deelnemers
KC Den Helder			
Introductiecursus GR	1 februari	Schoorl	10 deelnemers
Introductiecursus GR	5 april	Castricum	20 deelnemers
Introductiecursus GR	19 april	Stede Broec	15 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	1 & 15 maart	Bergen	11 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	20 & 27 september	Den Helder	20 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	1 & 8 november	Bergen	8 deelnemers
Gemeentefinanciën	15 november	Bergen	9 deelnemers
Liberalisme I	25 maart	Stede Broec	14 deelnemers
Liberalisme I	31 januari	Limmen	10 deelnemers
Liberalisme II	14 & 15 februari	Bergen	11 deelnemers
Presentatietechniek I	24 & 25 januari	Bergen	8 deelnemers
Presentatietechniek I	2 & 3 mei	Bergen	8 deelnemers
Presentatietechniek I	24 & 25 oktober	Bergen	8 deelnemers
Presentatietechniek II	28 & 29 november	Schoorl	8 deelnemers
Discussietechniek I	20 & 21 juni	IJmuiden	14 deelnemers
Vergadertechniek	8 november	Limmen	8 deelnemers
Debating	4 oktober	Bergen	7 deelnemers
Onderhandelen	1 maart	Bergen	8 deelnemers
Onderhandelen	29 november	Schoorl	16 deelnemers
Onderhandelen	6 december	Den Helder	6 deelnemers
Fractiemanagement	12 december	Stompvoren	7 deelnemers
PR cursus	21 & 22 febr.	Uithoorn	14 deelnemers
Workshop actief besturen	10 & 11 januari	Bergen	17 deelnemers
Workshop actief besturen	19 & 20 sept.	Grootebroek	8 deelnemers
Workshop actief besturen	31 januari	Bergen	9 deelnemers
Workshop VBF	14 & 21 juni	Bergen	20 deelnemers
KC Haarlem			
Introductiecursus GR	22 maart	Amstelveen	14 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	1 & 8 november	Eemnes	12 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	22 & 29 november	Eemnes	33 deelnemers
Gemeentelijke herindeling	5 april	Eemnes	19 deelnemers
Liberalisme I	27 januari	Amstelveen	27 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	2 september	Heemskerk	29 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	22 november	Eemnes	11 deelnemers
Discussietechniek I	4 & 5 april	IJmuiden	16 deelnemers
Discussietechniek II	20 & 21 juni	IJmuiden	14 deelnemers
Presentatietechniek I	28 & 29 november	Hoofddorp	12 deelnemers

Realisatie cursussen 1997

Cursus	Datum	Plaats	Aantal
PR cursus	7 & 8 febr.	Eemnes	17 deelnemers
PR cursus	15 november	Hoofddorp	20 deelnemers
Workshop VBF	27 september	Heemskerk	14 deelnemers
KC Zeeland			
Cursus Gemeenteraad	8 & 22 november	Vlissingen	28 deelnemers
Centrale bijeenkomst LB	1 maart	Vlissingen	14 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	7 juni	Vlissingen	21 deelnemers
KC Utrecht			
Introductiecursus GR	7 april	De Bilt	20 deelnemers
Introductiecursus GR	23 augustus	De Bilt	16 deelnemers
Introductiecursus GR	30 augustus	De Meern	15 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	27 sept. & 4 okt.	Woerden	9 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	4 & 11 oktober	De Bilt	13 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	8 & 15 november	Oud-Loosdrecht	10 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	22 & 29 nov.	Eemnes	35 deelnemers
Liberalisme I	24 februari	Woudenberg	12 deelnemers
Presentatietechniek I	25 & 26 april	De Bilt	8 deelnemers
Discussietechniek I	21 7 22 febr.	Amersfoort	18 deelnemers
Discussietechniek II	2 & 3 mei	Amersfoort	15 deelnemers
Mediatraining	18 januari	De Bilt	7 deelnemers
Debating	31 mei	Utrecht	13 deelnemers
KC Friesland			
Introductiecursus GR	19 april	Drachten	15 deelnemers
Introductiecursus GR	30 augustus	Drachten	13 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	15 & 22 november	Drachten	17 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	6 & 13 december	Drachten	17 deelnemers
Liberalisme I	22 maart	Drachten	11 deelnemers
PR cursus	20 december	Drachten	9 deelnemers
Workshop VBF	4 oktober	Drachten	9 deelnemers
VIPP cursus	25 oktober	Leeuwarden	5 deelnemers
KC Overijssel			
Introductiecursus GR	6 september	Raalte	12 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	8 & 15 november	Raalte	23 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	21 november	Warnsveld	18 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	26 mei	Warnsveld	23 deelnemers
Liberalisme i/d praktijk	24 oktober	Raalte	16 deelnemers
Cursus Europa	30 augustus	Raalte	15 deelnemers
KC Groningen			
Introductiecursus GR	27 september	Groningen	12 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	8 & 15 november	Marum	21 deelnemers
Liberalisme I	29 maart	Appingedam	16 deelnemers
Bestuurderscursus	29 november	Veendam	12 deelnemers

Realisatie cursussen 1997			
Cursus	Datum	Plaats	Aantal
KC Drenthe			
Cursus Gemeenteraad	6 & 13 september	Westerbork	14 deelnemers
Workshop gemeentelijke herindeling	19 februari	Westerbork	28 deelnemers
Discussietechniek I	6 & 7 juni	Westerbork	11 deelnemers
Onderhandelen	11 oktober	Westerbork	8 deelnemers
KC Limburg			
Introductiecursus GR	15 & 22 september	Venlo	26 deelnemers
Introductiecursus GR	16 & 23 september	Heerlen	24 deelnemers
Introductiecursus GR	17 & 24 september	Geleen	11 deelnemers
Introductiecursus GR	30 sept. & 7 okt.	Horn	30 deelnemers
Introductiecursus GR	6 & 13 oktober	Gronsveld	23 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	17, 24 & 29 nov.	Venlo	15 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	3, 10 & 13 december	Valkenburg	37 deelnemers
Cursus Gemeenteraad	8, 15 & 20 december	Horn	34 deelnemers
KC Flevoland			
Liberalisme I	15 januari	Almere	14 deelnemers
Workshop actief besturen	11 & 12 april	Zeewolde	14 deelnemers
Discussietechniek I	7 & 8 april	Almere	11 deelnemers
Discussietechniek II	28 & 29 maart	Zeewolde	12 deelnemers
Discussietechniek II	11 & 12 april	Almere	16 deelnemers
Presentatietechniek I	26 & 27 september	Almere	7 deelnemers
Presentatietechniek II	13 & 14 maart	Zeewolde	14 deelnemers
Mediatraining	13 december	Almere	11 deelnemers

Totaal aantal lokaal georganiseerde cursussen

Introductiecursus nieuwe leden	1	29
Cursus Europa	3	43
VIPP	2	20
Introductiecursus Gemeenteraad	29	493
Cursus Gemeenteraad	36	641
Liberalisme I	18	291
Liberalisme in de praktijk	9	168
Liberalisme II	3	41
Workshop verhouding bestuur-fractie	10	186
Workshop actief besturen	5	61
Mediatraining	7	64
Bestuurderscursus	1	12
PR-cursus	6	87
PR-training	1	26
Discussietechniek I	7	88
Discussietechniek II	7	95
Presentatietechniek I	14	141
Presentatietechniek II	8	78
Vergadertechniek	3	50
Terugkomdag Gemeenteraad	1	10
Debating	4	47
Centrale bijeenkomst Leergang Besturen	2	40
Gemeentefinanciën	2	29
Gemeentelijke herindeling	2	47
Fractiemanagement	1	7
Onderhandelen	4	38
Totaal	186	2832

Totaal landelijke georganiseerde cursussen

Workshop Verkiezingscampagne (4)

6 september	Eindhoven	85 deelnemers
13 september	Amsterdam	96 deelnemers
20 september	Staphorst	67 deelnemers
25 oktober	Bergen op Zoom	40 deelnemers
1 november	Wijchen	89 deelnemers

Kadercursus

19 april,	Utrecht	
31 mei		
28 juni		170 deelnemers

LCV-weekend

20 & 21 juni	Arnhem	24 deelnemers
--------------	--------	---------------

Topkadertraining

3 & 4 oktober	Wolfheze	28 deelnemers
14 & 15 november		
12, 13 & 14 december		

In totaal zijn in 1997 198 cursussen georganiseerd met 3431 deelnemers.

98013146